

DEN NORSKE KIRKE
Kirkerådet

Den norske kirkes selvforståelse og rolle i det livssynsåpne samfunnet

Utredning fra et utvalg oppnevnt av Kirkerådet
Levert til Kirkerådet 20. september 2024

Forord

Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens ordning fastsettes ved Lov. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.

§ 16 Grunnloven

Grunnlovsendringen i 2012 var en politisk kompromissløsning på et stadig mer påtrengende spørsmål: hvordan skal stat og kirke forholde seg til hverandre når samfunnet i økende grad er sekulært og det religiøse mangfoldet øker? Statskirkens dager er definitivt over. Løsningen ble å grunnlovsfeste Den norske kirke som *Norges folkekirke*, samtidig som *alle* tros- og livssynssamfunn skal understøttes av staten på *lik linje*. I 2017 skilte stat og kirke lag, og en ny trossamfunnslov trådte i kraft i 2021. Da var visjonen om et «livssynsåpent samfunn» blitt allment akseptert som retningsgivende for tros- og livssynspolitikken.

Hvordan skal Den norske forstå seg selv som grunnlovsfestet folkekirke i et livssynsåpent samfunn? Hva blir nå kirkens rolle i forhold til myndigheter og andre tros- og livssynssamfunn? Hvordan kan kirken omstille seg fra å være en del av statsapparatet til å bli en organisasjon i sivilsamfunnet? Eller sagt på en annen måte: hvordan kan Den norske kirke fortsette å forkynne det kristne budskapet om nåde og frelse i Jesus Kristus og samtidig være med å realisere visjonen om et livssynsåpent samfunn som er godt for alle?

For å få innspill til å reflektere over slike spørsmål, bad Kirkerådet om at det ble nedsatt et tverrfaglig utvalg. Det skulle identifisere og drøfte sentrale utfordringer for Den norske kirke i årene framover, særlig i lys av balansen mellom særstilling og likestilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn. Utvalget tok fatt på sitt arbeid i mars 2023. Vi har ikke hatt som mål å finne alle svarene, men vi vil komme med noen refleksjoner og løfte fram problemstillinger som kirken må arbeide videre med. Utvalgets anbefalinger er ment å stimulere til nye og kreative samtaler om kirkens selvforståelse og rolle i dagens samfunn. Kirkerådet er utvalgets oppdragsgiver, men vi håper at rapporten også kan leses med utbytte av andre, og derfor har vi tatt med noen spørsmål til inspirasjon for samtaler på ulike nivåer i kirken.

På vegne av utvalget vil jeg takke Kirkerådet for oppdraget og utvalgets medlemmer for stort engasjement og konstruktive samtaler underveis i arbeidet. En takk også til ressurspersonene utvalget har konsultert underveis og til Kirkerådet som bidro med sekretærer.

Andreas Andersen, utvalgsleder
Oslo, 20. september 2024

Innhold

1. Innledning	6
1.1 Mandat for utvalget	6
1.2 Utvalgets medlemmer og arbeidsform	7
1.3 Begrepsavklaringer	8
1.4 Rapportens innhold	10
1.5 Anbefalinger	11
2. Kirke i forvandling - kjent budskap i ny drakt	14
2.1 Innledning	14
2.2 Utgangspunktet: Kirken er et levende trosfellesskap	15
2.3 Tro uttrykkes på nye måter	15
2.4 Et mangfoldig fellesskap	17
2.5 Kulturarv og fellesskap	23
2.6 Folkekirkens styrke	26
2.7 Oppsummering og anbefalinger	29
Spørsmål til refleksjon og samtale	30
3. Mot et livssynsåpent samfunn	31
3.1 Samfunn i endring: fra statskirke til tros- og livssynsmangfold	31
3.2 «Det livssynsåpne samfunnet»	35
Spørsmål til refleksjon og samtale	39
4. En trosbasert samfunnsaktør	40
4.1 Hvorfor engasjerer kirken seg i samfunnet?	40
4.2 Kirkens rolle og betydning – en godt bevart hemmelighet	42
4.3 Forutsetninger og muligheter	43
4.4 Samskaping – en modell for samarbeid	48
4.5 Kirkens stemme i det offentlige rom	51
4.6 Oppsummering og anbefalinger	54
Spørsmål til refleksjon og samtale	56
5. Norges folkekirke: særstilt og likestilt	57
5.1 Grunnlovens dilemma: likestilling og særstilling	57
5.2 Særstilling og likestilling – en oversikt	59
5.3 Utvalgte tema	63
5.4 Den norske kirkes rolle og deltakelse i offentlige markeringer	78
5.5 Oppsummering og anbefalinger	81
Spørsmål til refleksjon og samtale	82

6. Sammen er vi sterkere	83
6.1 Den norske kirke sett utenfra	83
6.2 Identitet og tydelighet.....	84
6.3 Majoritet og minoritet, makt og motkultur.....	85
6.4 Tros- og livssynsfriheten under press.....	87
6.5 Oppsummering og anbefalinger	88
Spørsmål til refleksjon og samtale	89
Vedlegg	90
Utvalgsmedlemmer	90
Arbeidsform og møter	90

Mer himmel på jord

Den norske kirke er en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke, som vitner i ord og gjerning om frelse, frihet og håp i Jesus Kristus.

Den norske kirkes strategi for 2022–2029	 Kirken åpner rom for tro	 Kirken er der livet leves	 Kirken er mer for flere
 Kirken for den enkelte	Forkynner evangeliet til mennesker gjennom hele livet	Styrker kirken som kulturarena og forvalter av kulturarv for alle generasjoner	Gir tilhørighet og skaper gode møteplasser og fellesskap fysisk og digitalt
 Kirken i samfunnet	Fremmer verdier som utfordrer og som bygger et godt samfunn for alle	Bidrar til å virkeliggjøre bærekraftsmålene – lokalt, nasjonalt og globalt	Motvirker utenforskap og utforsker nye måter å være kirke på
 Kirken som organisasjon	Styrker gjennom sin organisering en levende og nærværende folkekirke	Samhandler med organisasjonslivet, andre tros- og kirkesamfunn, offentlige, private og ideelle aktører	Skaper en mangfoldig, rekrutterende og inkluderende arbeidsplass og frivillighetsarena

DEN NORSKE KIRKE

1. Innledning

1.1 Mandat for utvalget

I oktober 2022 bad Kirkerådet direktøren om å nedsette et tverrfaglig utvalg og gav det følgende mandat:

Formålet med utvalgsarbeidet er å belyse hva de nye rettslige rammene og sentrale utviklingstrekk i samfunnet betyr for Den norske kirkes selvforståelse og rolle. Utvalget skal identifisere og drøfte sentrale utfordringer for Den norske kirke i årene framover, særlig i lys av balansen mellom den særlige rollen som «Norges folkekirke» og posisjonen som ett av mange tros- og livssynssamfunn i Norge.

Utvalget bes særskilt om å vurdere følgende temaer:

- a) Den norske kirke og offentligrettslig regelverk
- b) Relasjoner til og samarbeid med stat, kommune og andre offentlige instanser
- c) Den norske kirkes relasjon til andre tros- og livssynssamfunn ut fra perspektivet særstilling og likebehandling
- d) Den norske kirkes rolle og deltakelse i offentlige markeringer
- e) Den norske kirkes særlige ansvar for å bidra til å sikre rettigheter og gode rammer for utøvelse av tro og livssyn, i samspill med myndigheter og andre tros- og livssynssamfunn.
- f) Den norske kirkes selvpresentasjon, omdømme og kommunikasjon i offentlige rom i lys av kirkens særlige rolle som folkekirke.

Avgrensning

Utvalgets mandat må avgrenses for å gjøre arbeidet håndterbart innenfor gitte tidsramme. Noen temaområder er derfor definert *utenfor* utvalgets mandat, selv om de er relevante:

- Kirkelige handlinger i en flerreligiøs kontekst, for eksempel interreligiøse seremonier.
- Kirke–skole-samarbeid
- Kirkens kulturarv
- Tros- og livssynsdialoger
- Bruk av kirkebygg i et livssynsåpent lokalsamfunn

Kirkerådet og Bispemøtet arbeider med disse tema på ulike måter, og utvalget vil dra nytte av innspill fra andre faggrupper, der det er aktuelt.

Utvalget skal legge fram sin utredning til Kirkerådets direktør.¹

¹ KR-sak 72/22

Utvalgets forståelse av mandatet

Mandatet er svært omfattende, og den tiden utvalget har hatt til rådighet har ikke gjort det mulig å gå grundig inn i alle temaene. Utredningen må derfor leses som innspill til videre samtaler i Kirkerådet og i andre sammenhenger. Flere steder vises det til andre dokumenter og forskningsbaserte undersøkelser og rapporter, som er nyttige for den som vil gå dypere inn i tematikken.

Utvalget har forstått sin oppgave slik at vi skulle «belyse, identifisere og drøfte» relevante problemstillinger, mer enn å konkludere. Vi har hele tiden hatt kirkens selvforståelse og nye rolle i tankene underveis i arbeidet. De fleste av utvalgets 15 anbefalinger angår ikke bare Kirkerådet, men hele kirken. Utvalget foreslår at det lages en pedagogisk nettutgave av utredningen, hvor refleksjonsspørsmålene som følger etter hver del, kan videreutvikles og tilpasses ulike nivåer og sammenhenger i kirken.

Mandatet inneholdt noen avgrensninger, og utvalgets intensjon var å holde seg til disse. Men det viste seg vanskelig, fordi tema som var definert ut av mandatet var svært relevante for å besvare de problemstillingene Kirkerådet bad utvalget arbeide med. Vi ber derfor om forståelse for at vi ikke har holdt oss strengt til avgrensningen i mandatet.

Det vil komme fram at medlemmene i utvalget har litt ulike syn i enkelte saker, men hele utvalget står samlet bak alle anbefalingene.

1.2 Utvalgets medlemmer og arbeidsform

Andreas Andersen (leder)
Ingrid Elise Sigmundstad (nestleder)
Risten Turi Alexandersen
Harald Hauge
Ida Marie Høeg
Åshild Mathisen
Kristian Øgaard
Jørn Øyrehagen Sunde (til 24.10.2023)
Amanda Anwar (til 02.05.2024)

Kirkerådet har stilt sekretærer til disposisjon for utvalget, og hovedsekretær har vært fagdirektør Berit Hagen Agøy.

Utvalget har hatt ni møter, hvorav fem fysiske dagsmøter i Oslo og fire korte teamsmøter.

1.3 Begrepsavklaringer

«Den norske kirke» brukes der det spesifikt gjelder denne kirken. «Kirken» brukes også om Den norske kirke, der det går klart fram hvilken kirke det refereres til. Der hvor det er snakk om andre kirkesamfunn, vil det komme tydelig fram ved å bruke «kirkesamfunn» eller «kirkene».

«Folkekirke» er en sammensatt og uklar betegnelse, og utvalget går ikke inn i ulike måter å definere folkekirke på. I denne rapporten brukes «folkekirke» der hvor det knyttes opp til Grunnloven og den særlige status og rolle som ganske direkte følger av lovverkets bruk av begrepet.

«Kulturarv» er et komplekst begrep som rommer mye, det samme er «kristne verdier». Det er nyttig å skille mellom kulturarv som et uttrykk for reell kultur (både materiell og immateriell) og en instrumentell bruk av begrepet i politisk og ideologisk øyemed. Kristne verdier er slik kirken ser det tuftet på menneskeverd, likeverd, lov og rett, nestekjærlighet og omsorg for de svakeste. Utvalget bruker kulturarv og kristne verdier med varsomhet, og det vil gå fram av sammenhengen hvilken forståelse som legges til grunn.

«Det livssynsåpne samfunnet» brukes i den betydning som Stålsettutvalget gav uttrykket.² Det brukes oftest i sammenheng med politikktutforming og er en *visjon* om hva slags samfunn vi ønsker oss. Dersom det er snakk om det faktiske, pluralistiske og mangfoldige samfunnet, vil disse begrepene brukes. En vanlig forståelse er at i et livssynsåpent samfunn er staten/myndighetene «sekulære», mens tro- og livssyn fritt får prege samfunnet, både i privatsfæren og i det offentlige rom. Et «livssynsnøytralt» samfunn forstås som et samfunn hvor tro- og livssyn fortrenses fra det offentlige rom og gjøres til en privatsak.

«Sekulær» brukes i vår sammenheng om personer på individuelt nivå og om institusjoner og myndigheter som ikke har noen religiøs livsanskuelse eller preferanse. Sekularisering innebærer at religion spiller en stadig mindre rolle, både i enkeltmenneskers liv, men særlig på samfunnsplan. Den utbredte forestillingen i etterkrigstiden om at moderne, vestlige samfunn stadig ble mer sekulære og at religion fikk redusert betydning, har vist seg å ikke stemme. I dag snakker enkelte om 'post-sekulære samfunn' eller om samfunn preget av kompleks religiøsitet. Religion har fått økt oppmerksomhet i offentlige og politiske debatter, samtidig som et økende antall mennesker betegner seg selv som ikke-religiøse.³

² NOU 2013:1 *Det livssynsåpne samfunn – En helhetlig tros- og livssynspolitik*, Utredning fra utvalg, 2010. [NOU 2013: 1 - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

³ KIFOs perspektivmelding beskriver sekulariserings kompleksitet i kap. 1 og 11. *Folkekirke i et livssynsåpent samfunn. Perspektiver på Den norske kirke 2019 – 2023* [Litteraturliste \(kifo.no\)](https://www.kifo.no)

«Offentlig», «offentlighet» og «offentlig rom»: utvalget legger definisjonene i Store norske leksikon til grunn:

Offentlig er det som alle har adgang til, åpen, allmenn, eller det som angår alle. Offentligheten betyr publikum, folk og samfunnets medlemmer.

For det andre kan offentligheten bety de møtestedene og kanalene der samfunnets medlemmer utveksler opplysninger og meninger. Offentligheten i denne betydningen omfatter massemedier, sosiale medier, åpne møter og lignende arenaer for informasjonsutveksling og debatt.

For det tredje kan offentlighet bety det at informasjon er åpent (offentlig) tilgjengelig for dem som er interessert, eller regler om at visse typer informasjon skal være åpent tilgjengelig, som i det såkalte offentlighetsprinsippet og i offentlighetsloven.

Ordet offentlighet brukes derimot *ikke* om at noe er offentlig i betydningen at det er drevet av staten, kommunene og fylkeskommunene. Denne delen av samfunnet kalles derimot ofte for offentlig sektor.⁴

«Særstilling» og «likebehandling» er kjernebegreper i debattene om Den norske kirkes relasjon til myndighetene og andre tros- og livssynssamfunn. Grunnloven gir Den norske kirke en særlig stilling ved å betegne den som «Norges folkekirke», men definerer ikke dette nærmere. Alle tros- og livssynssamfunn skal «understøttes på lik linje». Det finnes ingen omforent enighet om hvordan særstilling og likebehandling skal forstås og praktiseres samtidig. Utvalget problematiserer begrepene, og ut fra sammenhengen vil det framgå hvordan utvalget forstår dem.

Leseren vil legge merke til at utvalget noen ganger bruker «vi» om Den norske kirke. Dette gjør vi fordi vi alle er aktive og engasjerte medlemmer av kirken, noen er også ansatte. Dette var noe av bakgrunnen for at vi ble spurt om å delta i utvalget. Utredningen har dermed et innenfraperspektiv, samtidig som vi også forsøker å se Den norske kirke utenfra. Vi representerer ulike fagtradisjoner, bor i ulike deler av landet, er forskjellig i alder og har ulike erfaringer fra menigheter og organer i Den norske kirke.

Det bør nevnes at KIFO leverte perspektivmeldingen *Folkekirke i et livssynsåpent samfunn. Perspektiver på Den norske kirke 2019 – 2023* i august 2024. Denne meldingen er et nyttig supplement til utvalgets utredning. KIFO dokumenterer sentrale utviklingstrekk i Den norske kirke og i samfunnet for øvrig, som er svært relevante for den tematikken utvalget tar opp. Men KIFOs melding kom for sent, til at utvalget har kunnet ta hensyn til den i sitt arbeid. Likevel refereres det til den noen få steder.

⁴ Definisjon fra Store norske leksikon [offentlighet – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/offentlighet)

1.4 Rapportens innhold

Den første delen redegjør for mandatet, utvalget og rapportens innhold og anbefalinger.

Del 2 starter med det fundamentale, Den norske kirkes selvforståelse som et trossamfunn. Tro uttrykkes på mer mangfoldige måter i vår tid, og det oppfordres til å snakke mer om tro og å synliggjøre ulike trosfortellinger i det offentlige rom. Den norske kirke beskrives som et mangfoldig fellesskap, og utvalget ser at det mangler en overordnet strategi om hvordan dette mangfoldet skal forstås og utfoldes. Kulturarvens tvetydighet omtales, og folkekirkens styrker løftes fram som viktige ressurser for å møte dagens utfordringer.

Del 3 gir bakgrunn for å forstå samfunnsendringene som påvirker Den norske kirke. Her beskrives først medlemsutviklingen i ulike tros- og livssynssamfunn og den økende sekulariseringen. Bakgrunnen for begrepet «Det livssynsåpene samfunnet» forklares, og Kirkemøtes respons på Stålsettutvalgets utredning nevnes.

Del 4 forklarer hvorfor det er som trossamfunn Den norske kirke skal engasjere seg i samfunnet. Det redegjøres for kirkens teologiske og diakonale begrunnelser for sitt samfunnsengasjement, og utvalget ser på hvilke særlige fortrinn og muligheter kirken har som en trosbaserte aktør. Deretter forslås «samskaping» som en modell for kirkens samarbeid med offentlig sektor og andre sivilsamfunnsaktører. Utvalget drøfter også Den norske kirkes kommunikasjon i det offentlige rom, og her utfordres kirken til å ha en tydeligere og sterkere teologisk forankret stemme. Det oppfordres også til å la flere ulike stemmer lyde fra kirken for å avspeile kirkens mangfold.

Del 5 går igjennom aktuelt lovverk og innarbeidet praksis, ut fra perspektivet «særstilling og likestilling» mellom Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn. Utvalget finner gode argumenter for at Den norske kirke fortsatt bør ha en særstilling på enkelte områder, men understreker samtidig nødvendigheten av å samarbeide med andre. Å slippe flere til der kirken tidligere var enerådende, er avgjørende for å kunne realisere det livssynsåpne samfunnet. Utvalget ber om at Kirkerådet utvikler en overordnet strategi for hvordan dette kan gjøres. Kirken trenger en klarere målsetning og politikk for hva den vil med et livssynsåpent samfunn og hvilken rolle kirken selv skal spille.

Den siste delen, del 6, sammenfatter rapporten ved å oppfordre Den norske kirke til å fastholde sin egenart som kristen kirke i et sterkere samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn, særlig Norges Kristne Råd og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn. Det minnes om at tros- og livssynsfriheten er under press i dagens verden, og ikke noe vi kan ta for gitt – heller ikke i Norge. Den norske kirke har særlige forutsetninger, og dermed også et stort ansvar, for å bidra til å sikre denne

fundamentale menneskerettigheten. Rapporten munner ut i erkjennelsen av at «sammen er vi sterkere».

Hver del avsluttes med en oppsummering og anbefalinger. (Bortsett fra bakgrunnskapittelet som ikke har anbefalinger.) Noen av anbefalingene er rettet spesifikt til utvalgets oppdragsgiver, Kirkerådet, de fleste til Den norske kirke mer generelt. Hver del har også spørsmål til refleksjon og videre samtale på ulike nivåer i kirken.

De fleste referanser i notene har klikkbare lenker.

1.5 Anbefalinger

Den norske kirke er primært et kristent *trossamfunn*. Kirkens oppdrag er å forkynne det gode budskapet om nåde og frelse i Jesus Kristus, i ord og handling. Den norske kirke er en bekjennende, tjenende, misjonerende og åpen folkekirke. Dette ligger til grunn for alle anbefalingene.

Kirke i forvandling – kjent budskap i ny drakt

1. Den norske kirkes vitnesbyrd må avspeile at kristen *tro* uttrykkes på nye måter i vår tid, og kirken må derfor formidle ulike trosfortellinger. Kirken må i større grad synliggjøre kristen tro i det offentlige rom og oppmuntre kirkens medlemmer til å uttrykke og dele sin tro med andre.
2. Den norske kirke skal fremme et livssynsåpent samfunn fordi det aktualiserer kirkens oppdrag og gir den et utvidet handlingsrom. Et slikt samfunn gir rom for at religion får spille en positiv rolle i enkeltmenneskers liv og i samfunnet. Kirken må være frimodig på egne vegne og samtidig ha en respektfull relasjon til andre tros- og livssynssamfunn. Et livssynsåpent samfunn kan bare realiseres gjennom samarbeid.
3. Den norske kirke selvforståelse må bygge på at kirken er mangfoldig. Men det trengs en bedre forståelse av hva dette innebærer. Kirkerådet bør utvikle en helhetlig strategi for inkludering og mangfold i kirken. Medlemmenes erfaringer og ressurser må få forme kirkens ulike fellesskap, skape fornyelse og sette kirken bedre i stand til å utføre sitt oppdrag i et pluralistisk samfunn. Det må åpnes opp for større variasjon og deltakelse i gudstjenester og andre aktiviteter, i den enkelte menighet og i samarbeid dem imellom.
4. Den norske kirke skal forvalte og fornye den kristne kulturarven. Kulturarven er ikke noe statisk som må vernes om, men noe levende som alltid er i endring, i samspill med kirkens og samfunnets utvikling. Den norske kirke må løfte fram kirkenes bidrag til et godt, demokratisk velferdssamfunn, og være tydelig i den

vedvarende kampen for det kristne verdigrunnlaget. Slik kan kristen kultur fortsatt få prege det norske samfunnet.

5. Den norske kirke må erkjenne og ta ansvar for sin medvirkning i å fremme en majoritetskultur som har undertrykt minoritetsgrupper. Kirken bør derfor være varsom med å begrunne sin rolle i dag med majoritetsposisjon og kulturarv-argumenter, og si klart ifra når «kulturarv» og «kristne verdier» misbrukes i politisk henseende.

Trosbasert samfunnsaktør

6. Den norske kirke utfordres til å være mer bevisst på at det er som en *trosbasert* aktør at kirken tjener samfunnet. Samfunnsoppdrag og samfunnstjeneste må begrunnes enda tydeligere i kirkens *diakonale* oppdrag, og ikke i arven fra statskirken. Det trengs flere initiativer og økonomiske ressurser til å synliggjøre kirkens kompetanse og aktive samfunnsengasjement, særlig i lokalsamfunnet.
7. Den norske kirke må sikre god kompetanse innen «samskaping» hos kirkens råd og ansatte, slik at kirken kan være en aktiv, profesjonell og pålitelig medspiller i arbeidet med å løse sosiale utfordringer sammen med offentlige myndigheter og andre aktører innen tros- og livsynsfeltet.
8. Kirkens ledere og talspersoner må ha større bevissthet om kirkens egenart som et kristent trossamfunn når de opptrer i det offentlige rom. Uttalelser og debattinnlegg må inneholde grundigere teologiske og etiske begrunnelser som uttrykker kirkens egenart. Kirkens representanter må mestre et teologisk og etisk språk som også kommuniserer inn i en aktuell politisk situasjon. Slik kan kirken få en tydeligere stemme i media og i offentlig debatt. Kirkens ansatte oppfordres til å ta i bruk sin kompetanse og være aktive deltakere i samfunnsdebatter, både nasjonalt og i lokalsamfunnet.

Norges folkekirke: særstilt og likestilt

9. Det er rimelig at Den norske kirke fortsatt skal ha en særlig relasjon til offentlige myndigheter og en særstilling på noen områder sammenlignet andre tros- og livssynssamfunn. Men trengs en ny begrunnelse og et fornyet språk som forklarer hvorfor Den norske kirke både er trossamfunn og sivilsamfunnsorganisasjon, men også en «offentlig aktør». I tillegg til historiske forhold, må kirkens fortrinn, særlige ressurser og kompetanse *i dag* begrunne særstillingen.
10. Kirkerådet bør vurdere hvilke lover og offentlige regelverk Den norske kirke skal pålegge seg selv å følge. Folkekirken må være åpen og tilgjengelig, men nytteverdien av selvpålagte lover og regelverk må vurderes opp imot kostnaden

og kirkens selvforståelse som eget rettssubjekt, adskilt fra staten, men fortsatt med et visst «offentlig preg».

11. Den norske kirke bør utvikle sin rolle i gravplassforvaltning, beredskap og institusjonstjenester i nært samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn, slik at kirkens kompetanse og erfaring kan bidra til å styrke og opprettholde et tros- og livssynsmessig tilbud på disse områdene. Kirken har et særlig ansvar for å løfte fram religion og kristen tro som ressurser i disse sammenhengene.
12. Kirkevalget er viktig for den demokratiske legitimeringen av folkekirken, men det trengs en ny og enklere ordning, samt bedre kommunikasjon for å styrke engasjementet og valgoppslutningen.

Sammen er vi sterkere

13. Den norske kirke må tydeliggjøre sin visjon for et «livssynsåpent samfunn». Kirkerådet oppfordres til å utarbeide en overordnet tros- og livssynspolitik, som inkluderer både forholdet til myndighetene og samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn.
14. Den norske kirke må styrke og prioritere økumenisk samarbeid og tros- og livssynsdialoger, både på nasjonalt og lokalt nivå. Norges Kristne Råd og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn bør bli enda viktigere samarbeidspartnere.
15. Den norske kirke har, på grunn av sin posisjon og ressurser, en moralsk plikt og et særlig ansvar for å påse at myndighetene ivaretar tros- og livssynsfriheten for alle. Mennesker med ulik tro og livssyn må sikres sin rettmessige plass i samfunnet. Den norske kirke må utvise raushet, dele av sin kompetanse og samarbeide nært med andre tros- og livssynssamfunn for å bygge et samfunn som er godt for alle.

2. Kirke i forvandling - kjent budskap i ny drakt

2.1 Innledning

Onsdag 21. februar 2024 var det Fôrbondemesse i Røros kirke. Jeg tror det var den 15. i rekken. Vi var fire hundre til kirke, og tjuefem representanter fra kjørelagene bidro med musikk, sang, klokkeringing, lystenning og tekstlesning. Årets Rørosmartna, som er den 169. i rekken, er en smeltedigel av språk og kultur. Her, på Røros, har folk siden 1854, med utgangspunkt i den nest siste tirsdagen i februar, møttes fra alle kanter, sørfra, nordfra, østfra og til og med vestfra, fra Trøndelag og Østerdalen, Gudbrandsdalen og Dalarna og fra andre steder i både Norge og Sverige. Her har ulike kulturuttrykk og språk møttes, folk har handlet med hverandre og utvekslet både det ene og det andre. Spelmenn har spilt i lag, lært leker og polser og slåtter av hverandre, og folk har danset dagene og nettene bort.⁵

Forrest gikk en 16 år gammel jente med et stort, tent stearinlys, etter henne en eldre dresskledd mann med et kors, deretter fulgte en like gammel mann ikledd blomstrete og utringet kjole som bar på en stor bibel. Så kom de hulter til bulter: en flyktningfamilie fra Afghanistan med blomster, to gutter og moren deres med vin, et voksent ektepar med brød, to foreldre og et ganske nyfødt dåpsbarn, en tiåring med Barcelona-drakt og dåpsvann og til slutt presten, som var meg. Det var påskedag. Fest. Kirken var stappfull. Vi gikk i det man kaller en prosesjon.⁶

To glimt inn i folkekirken, i Røros og Kristiansand. Kulturarv og fornyelse. Tradisjon og forandring. Kirkegjengerne på en vanlig søndagsgudstjeneste i Oslo nå, sies å bestå av 25 % fra Den norske kirke, 25 % er katolikker, 25 % tilhører andre kirkesamfunn og 25 % er i såkalte migrantkirker. Folkekirken med sine 3,5 millioner medlemmer er blitt en minoritet blant de som feirer søndagsgudstjeneste i hovedstaden. Kristen tro og fellesskap kommer til uttrykk på nye og uventede måter. Kirken og samfunnet har alltid speilet hverandre, hva ser vi i speilet i dag? Hvordan kan Den norske kirke «forbli Norges folkekirke» når kristen-Norge og hele samfunnet er i så rask endring?

Nordmenn er privilegerte, vi har lovgivning og styresmakter med et uttalt ønske om å legge til rette for tro og livssyn i samfunnet og som understøtter dette økonomisk. Det er bred oppslutning om visjonen om et livssynsåpne samfunn hvor religion og livssyns betydning for enkeltmennesker og for samfunn anerkjennes. Ytringsrommet er vidt og tilliten i befolkningen er unik, sammenlignet med de fleste andre land.

Tar Den norske kirke dette mulighetsrommet i bruk, eller er vi mer opptatte av hvordan det står til med de tradisjonelle aktivitetene og kurvene som peker nedover? Hva er Den norske kirkes selvforståelse i dag, et drøyt tiår etter at Grunnloven

⁵ Harald Hauge, sokneprest på Røros: *Strøtanker*, februar 2024

⁶ Nils Terje Andersen, sokneprest i Vågsbygd menighet: *Troshåndboka*, Vårt Land Forlag, 2020

avskaffet statskirken? Kirken har gjennomgått store endringsprosesser det siste tiåret, mange av dem er drevet fram av endrede rammevilkår. Er motivasjonen for endring positiv eller negativ? Skaper forandring ny frimodighet og pågangsmot hos kirkens ansatte og frivillige, eller blir de utmattet og demotiverte? Åpner kirken seg nå mer mot samfunnet eller blir den mer innadventt? Utvalget reiser disse spørsmålene for å utfordre kirkens selvforståelse og stimulere til refleksjon og nytt pågangsmot.

2.2 Utgangspunktet: Kirken er et levende trosfellesskap

Den norske kirke er først og fremst et *trofsfellesskap*. Sammen med hele Guds kirke på jorda, har vi fått i oppdrag å forkynne evangeliets frigjørende budskap om nåde og frelse. Vi skal formidle Guds kjærlighet til alle mennesker og til alt Gud har skapt, slik at både mennesker, fellesskap og skaperverk berøres og forvandles. Tro uttrykkes i både ord og handling, og alltid på nye måter, for kirken er et *levende* fellesskap, ikke en statisk organisasjon. Fordi mennesker og samfunn alltid er i endring, er også kirken alltid i endring. Kirken skal fastholde sitt kjernebudskap, men når våre livsbetingelser forandrer seg, må kirkens uttrykksformer også fornyes.

Den norske kirkes strategi har som mål at «kirken åpner rom for tro» og vil «forkynne evangeliet til mennesker gjennom hele livet». Utvalget anbefaler Den norske kirke å tydeliggjøre dette trosbaserte utgangspunktet. Det kan frigjøre trygghet, stolthet og frimodighet. Dette er nødvendig for at kirken fortsatt skal ha en viktig plass i enkeltmennesker liv og i fellesskapene. Kirken er en håpsbærer, og håp og nestekjærlighet trengs mer enn noen gang i en urolig verden og et samfunn i utforusigelig endring. *Tro, håp og kjærlighet må alltid være kirkens kjennetegn.*

Den norske kirkes selvforståelse er å være en «bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke, som vitner i ord og gjerning om frelse, frihet og håp i Jesus Kristus.»⁷ Det er viktig å minne om dette, også fordi det i et pluralistisk samfunn er enklere for andre tros- og livssynsamfunn å forholde seg til Den norske kirke som et tydelig kristent trossamfunn, enn som en institusjon som er bærer av «folkets» verdier og tradisjoner. Erfaringer fra religionsdialoger viser at tydelighet på eget ståsted, gjør det enklere å forholde seg til og respektere hverandre.

2.3 Tro uttrykkes på nye måter

Mange er glade i Den norske kirke og kjenner en sterk tilhørighet, som kan være mer basert på opplevelser, tradisjoner og nasjonalt kulturfellesskap, enn på en artikulert tro. Det er viktig at kirken ikke støter disse fra seg. Det er fullt mulig å være en tydelig trosbasert folkekirke og samtidig åpen og raus i møte med folks ulike forhold til tro og tvil. Den norske kirke ser seg selv som en «åpen folkekirke», og de senere årene har

⁷ [Strategi for den norske kirke 2022-2029 bokmål.pdf \(kirken.no\)](#)

slagordet «Rom for deg» gitt uttrykk for at kirken har rom for *alle* og for mange uttrykksformer, både trossmessig, aldersmessig og kulturelt.⁸

Vi er forlegne over å snakke om tro her til lands. Mange er bundet i forestillinger og fordommer om hvordan «personlig tro» skal uttrykkes, og oppfatningen om at tro er en privatsak stikker dypt. Det finnes en inderlighet i vår pietistiske, lutherske arv i Norge som har individualisert troen. Andre kirkelige tradisjoner, som nå får større innpass, vektlegger en mer kollektiv, fellesskapsfundert tro. Dette beriker kirkelivet i Norge. Sammen med andre kirkesamfunn kan Den norske kirke formidle ulike troshistorier og vise fram at tro kan oppleves og uttrykkes på forskjellige måter. Ingen bør fortelle andre hva som er riktige måter å uttrykke sin tro på, men heller oppmuntre til å snakke om tro og synliggjøre tro. Vi får ikke et livssynsåpnet samfunn om folk ikke eksponerer sin tro, også i åpne rom.

En bekjennende og misjonerende kirke må ta initiativer til samtaler om tro i det offentlige rom og synliggjøre troens positive betydning, for enkeltmennesker og samfunn. Mange av Den norske kirkes utadrettede aktiviteter handler om å bygge gode fellesskap og formidle kristne verdier. Diakoni og fellesskapsbygging er sanne trosuttrykk, men kirken må også snakke mer spesifikt om det kristne trosinnholdet, også utenfor kirkerommet. Utvalget oppfordrer til at flere kirkefolk er tydeligere i offentlige samtaler om eksistensielle spørsmål og at uttalelser fra kirkeledere inneholder klarere teologisk argumentasjon. (Mer om dette i del 4).

I denne sammenheng kan det nevnes at *Plan for kirkelig undervisning og læring*, som ble vedtatt av Kirkemøtet i 2024, legger livslang læring til grunn. Planen er et godt utgangspunkt for å utruste kirkens medlemmer og gi dem hjelp til å sette ord på ulike troserfaringer.⁹

Sekularisering og skepsis til religion

En del er skeptiske til tro og/eller har berøringsangst overfor religion. Religion forbindes med konflikt, godt hjulpet av media. Hver fjerde nordmann er i dag ikke tilknyttet noe registrert tros- eller livssynssamfunn. Vi kan ikke slutte av dette at disse er uten religiøs tro. Det er en økende trend i vår del av verden at troende mennesker ikke er medlem i noe spesifikt trossamfunn, men enten vandrer mellom flere, eller praktiserer troen alene eller i små og skiftende fellesskap (såkalt «believing without belonging»). Men det er grunn til å anta at de fleste i den nevnte fjerdedel, har et sekulært syn på tilværelsen. I en tid med økende sekularisering og mindre kunnskap om kristendom og kirkeliv, er kirkens trosformidling og trosopplæring avgjørende for å opprettholde en bred folkelig oppslutning om kirken og kunnskap om kristendom. Mange tror kirken og dens budskap er annerledes enn det faktisk er.

⁸ [KIFOs perspektivmelding](#) kap. 2 dokumenterer holdninger til og uttrykk for tro som viser en stor variasjon blant kirkens medlemmer.

⁹ [Plan for kirkelig undervisning og læring](#)

Andre tar Den norske kirke så for gitt at dens tro og praksis ikke er verd å nevnes. Da er det mer interessant å løfte fram nye og mer eksotiske religioner. Et eksempel på dette er NRK TVs dekning av jul og Eid i 2023. Programmet *Festen etter fasten* viste vanlige muslimer som fortalte om troen sin og viste hvordan de praktiserte den under høytiden. På *Kvelden før kvelden* var det det kjendiser og en kirkeleder som snakket om hva de spiser til jul. Muslimer fikk snakke om festens innhold. Samtalen med muslimene var annerledes enn samtalen med de kristne. NRK viste den sekulære julefeiringen og ikke en kristen høytid. NRK synliggjorde en religiøs minoritet og innvandrere som troende mennesker. Har man en berøringsangst for den kristne majoriteten?¹⁰

2.4 Et mangfoldig fellesskap

Den norske kirke er en «åpen folkekirke» som vil være «mer for flere». Ifølge Kirkemøtets strategidokument er kirkens mål å gi tilhørighet, skape gode møteplasser og fellesskap, motvirke utenforskap og utforske nye måter å være kirke på.

Med 3,5 millioner medlemmer spredt over hele landet, er kirken selvsagt mangfoldig. Men kirken rommer også et mangfold av livssituasjoner, levekår, tradisjoner, trosuttrykk og meninger. Den norske befolkningen har aldri vært, og er i mindre og mindre grad, så homogen som tidligere tiders statskirke forutsatte – og som kanskje mange av dagens kirkelige aktiviteter legger til grunn. De fleste av oss har dessuten flere ulike identiteter (bosted, alder, etnisitet, yrke, familie, kulturell bakgrunn, kjønnsidentitet m.m.). Er det plass til hele meg i kirken?

«Mangfold» brukes både for å beskrive konkrete forhold, men også som et verdiladet uttrykk for noe vi etterstreber. Det kan være nyttig å klargjøre hvordan vi forstår begrepet i kirkelig sammenheng. Både innenfor kirken og i samtaler om hva slags samfunn Norge skal være, tas det nærmest for gitt at mangfold er positivt. Kanskje trengs en mer åpen samtale om hva som menes med mangfold? Vi har alle erfart at forskjeller også skaper gnisninger og utfordringer, og vi må snakke åpent også om de utfordringer som ligger i en mangfoldig kirke. Men mangfold er ikke noe kirken kan velge bort, men noe kirken er, fordi Guds flokk er rik og rommer alle slags folk. Utfordringen er å se mangfoldet som en velsignelse og håndtere det på en god måte.

En av Den norske kirkes største fortrinn er at den er landsdekkende og til stede i alle lokalsamfunn. Dermed avspeiler kirken landets geografiske mangfold. I enkelte sokn i Trøndelag er om lag 90 % av befolkningen medlemmer i kirken, i Oslos østlige og sørlige bydeler under 30 %. I tillegg til geografiske forskjeller, kommer økende sosiale-, økonomiske- og kulturelle skiller i befolkningen. Det er tendenser til forsterket individualisme og et mer polarisert samfunn hvor felles kulturelle

¹⁰ [Festen etter fasten - NRK TV](#)
[Kvelden før kvelden - NRK TV](#)

referanserammer og verdier er i bevegelse. Mange av de tradisjonelle sosiale fellesarenaer er borte eller i endring, og flere av disse har tradisjonelt vært knyttet til kirken. Nedgangen i gudstjenesteoppslutningen er et eksempel på dette.

Noen steder er Den norske kirke nesten enerådende, i de større byene er det et mylder av ulike kirker og religiøse samfunn. I dag finnes det knapt et lokalsamfunn uten innvandrere med en annen religiøs tilknytning enn lutherdommen, men organiserte tilbud innen deres egen tradisjon, finnes nesten bare på større steder. Denne utviklingen har skjedd raskere enn Den norske kirke nok har tatt inn over seg.

Hvordan håndtere mangfold?

Mange menigheter i Den norske kirke gjør en prisverdig innsats for å møte økende mangfold og sterkere individualisme med nye og differensiert tilbud. Det er mye kreativitet og velvilje for å få til nye og mer inkluderende møteplasser som fanger opp mangfoldet i lokalbefolkningen. Dagens kirke er kanskje mest aktiv fra mandag til fredag. Men det spørres om hovedtendensen likevel er at tradisjonelle aktiviteter forsetter for lenge med synkende oppslutning og med færre frivillige. Den «tapsfølelse» enkelte kjenner, kan ha sammenheng med at en ikke lenger kjenner seg hjemme i kirken, fordi så mye er i endring. Kirken må ivareta flere hensyn samtidig, både videreføring av tradisjon og samtidig fornyelse. Den norske kirke står i spennet mellom å legge til rette for differensierte og tilpassede tilbud for ulike grupper, og samtidig ivareta det store menighetsfellesskapet hvor alle inkluderes. Det har for eksempel blitt økt bevissthet om at medlemmene har ulik funksjonsevne og det er gjort et stort arbeid de senere årene med å bedre tilgjengelighet og deltakelse for alle grupper i kirken.¹¹

For å ikke miste oppslutning, må det nok oppmuntres til større frihet til variasjon, for eksempel i gudstjenestene. Det må skapes større rom for innovasjon og lokale initiativer, både innenfor kirkerommet og i menighetenes øvrige aktiviteter. Vi må erkjenne at «like folk tiltrekkes av hverandre» og søker fellesskap med likesinnede. Vi har allerede menigheter som er tilpasset enkelte grupper (slik som studentmenighet, internasjonal menighet, Døvekirken, Sør-samisk menighet, ByMenigheten Sandnes). Vi må også akseptere teologisk uenighet innen folkekirken, og ikke se på dette som en fallitterklæring. Bør også de med en særegen teologisk oppfatning kunne få danne kategorialmenigheter, eller bør de henvises til andre kirkesamfunn?

Bedre tilrettelegging og tilpassede tilbud for ulike grupper er en gledelig utvikling. Men dette må skje på måter som sikrer at en opplever å tilhøre det store fellesskapet og inkluderes i menighetenes fellesarrangementer.

¹¹ KM-sak 7/23 [Likeverdig tilgjengelighet og tilhørighet - universell utforming av og i kirken](#)

Det er utfordrende at kirkestrukturen i liten grad legger opp til differensiering av tilbud ut fra etterspørsel på et større geografisk nivå enn soknene. Kirken bør for eksempel utvikle tilbud for voksne, på tvers av menighetsgrenser. Hva med tilbud om voksenkonfirmasjon, forberedelser til voksendåp og sorggrupper på bispedømme- eller prostinivå? Ofte er etterspørselen for liten for slike tiltak på menighetsnivå og dessuten for mange interesserte for transparent. Derfor kan noen tilbud løftes opp på prosti- eller bispedømmenivå. Er dette oppgaver for domkirkene? Vi kan ikke forvente at små menigheter kan ta initiativ eller ansvar for alle aktiviteter, så bispeddømmene må sørge for at tilbudene når langt og bredt ut på tvers av soknegrensene og at oppgavene fordeles på soknenivå.

Generasjonsfellesskap

Hva slags gudstjenestefellesskap har vi om 20-30 år? I dag er det langt mellom de under 60 år i kirkebenkene en søndag formiddag, med mindre det er familie-gudstjeneste med barnekor. Det er nesten ingen tenåringer i en vanlig gudstjeneste, og de som er mellom 40 – 60 kommer neppe til å gå jevnlig til gudstjeneste når de blir gamle, slik dagens eldre gjør. I seg selv er ikke gudstjenestedeltakelsen så interessant for vårt utvalg, men det må ligge til grunn en erkjennelse av at dersom det kristne fellesskapet ikke finnes som en sosial observerbar størrelse, vil heller ikke kirken ha en reell rolle i offentligheten.

Gudstjenesten er viktig for mange eldres tilknytning til kirken, og derfor må den være slik at de kjenner seg hjemme i dette fellesskapet søndag formiddag. Eldrebølgen blir en utfordring framover, og samfunnet får mange eldre med behov som staten ikke alene klarer å ta seg av, slik som økt ensomhet. Vi må tenke nytt og mer kreativt om diakonale tilbud for eldre. Kirkens tilbud må ikke skille mellom medlemmer og ikke-medlemmer og etablerte tilbud slik som for eksempel eldretreff, må utvikles på nye og mer inkluderende måter.

For mange eldre betyr lokalsamfunnet mye. I små lokalsamfunn kan tradisjonelle møtesteder som nærbutikken, posten, skolen og annet ha blitt borte. Kirken er fortsatt til stede og kan tilby fellesskap og lokal tilhørighet. Kirkebygget er viktig, ikke bare for eldre, men for alle i lokalsamfunnet. Den norske kirke er unik i den forstand at den har bygg i alle lokalsamfunn. Kirkens fellesskap - og bygg - må åpnes opp for å møte nye behov som er annerledes i dag enn for en tid siden. Nesten alle lokalsamfunn er nå flerkulturelle, noe også kirkens fellesskap må bære preg av. Kunsten er bevare de gode og gjenkjennbare tilbudene og samtidig fornye dem ut fra dagens situasjon.

Den norske kirke har ikke tatt på alvor åndelige behov hos voksne mennesker som har svak eller ingen tilhørighet til en lokalmenighet eller en kristen organisasjon. Disse kan ønske seg andre aktiviteter enn en tradisjonell søndagsgudstjeneste eller eldretreff på bedehuset. Eksempler kan være velvære (turgruppe, isbading, yoga, kristen meditasjon), integrering (språkkafe, babysang, formiddagskaffe), krise (død,

rus, skilsmisse) og kunnskap og fordypelse (konfirmasjon for voksne og unge voksne samlinger).¹² Der hvor etterspørselen er for liten i en lokal menighet, kan man slå seg sammen med nabomenigheter, eller utvikle tilbud på prostinivå, eller samarbeide med andre kirkesamfunn. Kanskje vil nye og litt utradisjonelle aktiviteter også utløse ny frivillighet.

Også ungdom etterspør nye former for fellesskap. Barn og unge er et satsingsområde for Kirkerådet, og mange menigheter arbeider godt med denne gruppen, mens andre sliter med å finne aktiviteter som får oppslutning.¹³ Vi ser tendenser til at ungdom og unge voksne søker seg til kristne fellesskap *utenfor* Den norske kirke. Festivaler og leire i andre kirkesamfunn og kristne ungdomsorganisasjoner samler flere ungdommer enn Den norske kirke klarer. På sikt er dette alvorlig for Den norske kirke. Vi må klare å samle mennesker i ulike aldersgrupper i våre fellesskap. Hvorfor er det så få aktive ungdommer i Den norske kirke? Rommer kirken en åndelighet på unges premisser? Vi mister ungdommen hvis åndelige tilbud kun er på søndager kl. 11. Dagens unge er lite konfesjonsbevisste, men har en økumenisk åpenhet og går dit hvor de får noe igjen. Det er interessant at en del unge søker til andre kirkesamfunn for åndelig påfyll og fellesskap, selv om de teologisk er mest enig med Den norske kirke.

En viktig del av Den norske kirkes selvforståelse er å være en demokratisk kirke, og vi kan være stolte over å ha utviklet et ungdomsdemokrati.¹⁴ Ungdommens kirkemøte, ungdomsting i bispedømmene og ungdomsrepresentasjon i Kirkemøtet og Kirkerådet er en viktig del av kirkedemokratiet og får mye velfortjent oppmerksomhet. Men er kirkens valgte ledere mer opptatt av ungdomsdemokratiet, enn av det helt ordinære ungdomsarbeidet som tikker og går (eller stopper opp) i menighetene? Slike fellesskap setter mye større spor i lokalsamfunnet, om man klarer å skape inkluderende møteplasser hvor ungdommer selv bestemmer og oppdager og utfolder sine talenter. Dette er også svært god demokratitrening. Det må bygges et eierskap blant unge til kirken, kirken må ikke bare «inkludere ungdomsperspektiv». Er Den norske kirke for rigid og for lite åpen for ungdoms åndelige behov? Hvordan blir ungdoms endringsforslag, for eksempel om gudstjenesten, mottatt av kirkens voksne ledere? Ungdom må oppleve å bli tatt på alvor og ha reell innflytelse. Det skjer heldigvis flere steder. St. Jakobs kirke i Bergen er et godt eksempel på kreativitet og nytenkning:

St. Jakob er Den norske kirkes tilbud til ungdom og unge voksne, i Bergen by. Kirken og dens mange forskjellige programposter har til vår store glede opplevd omfattende vekst de siste årene. Kirkens lavterskel kor for unge voksne, St.

¹² *Plan for kirkelig undervisning og læring*, Kirkerådet 2024, [ny plan - hva nå? - Ressursbanken, Den norske kirke \(kirken.no\)](#)

¹³ I Ressursbanken finnes en rekke ressurser til kirkens barne- og ungdomsarbeid [Ressursbanken barn og unge](#)

¹⁴ [Ungdomsdemokratiet i Den norske kirke](#)

JaKor, er nå vokst ut av sine øvingslokaler i menighetssalen (Jakobsalen). Fredagstilbudet studentlunsj, hvor kirken brukes som lesesal og studentene spiser felles lunsj, har også behov for mer plass enn det Jakobsalen kan tilby. Og på søndagene, hvor det vanligvis er godt mer enn 100 unge på gudstjeneste, er det ikke lenger plass til alle på kirkekaffe og quiz. Derfor er det nå behov for å gjøre noen endringer i kirkerommet i St. Jakob. Ta ut benkene, sette inn stoler og generelt gjøre rommet mer anvendelig til det mangfoldige arbeidet som nå utvikler seg i kirken. Dette vil gi plass til flere på kirkekaffe, kor, studentlunsj, studentkafé, med mer, og slik åpne kirkens fellesskap for flere. Samtidig er kirkens lydanlegg i ferd med å gå helt i stykker, det holdes kun sammen takket være frivillige som gjør en ekstraordinær innsats. Vi ønsker derfor å erstatte dette, slik at kirken kan romme unge mennesker og deres kultur i mange tiår fremover. På grunn av den ekstraordinære situasjonen, med unge som søker og har funnet tilhørighet i kirken, har riksantikvaren sagt ja til å gjennomføre det foreslåtte prosjektet. Veien videre handler nå om finansiering, og alle bidrag til å realisere dette prosjektet mottas med stor takk!¹⁵

(Selvpresentasjon på menighetens hjemmeside)

Barn og unge har større kompetanse enn eldre, generelt sett, i å forholde seg til et flerkulturelt samfunn. Mange har venner med ulik tro, eller ingen tro, og de eksponeres for ulike religiøse og kulturelle uttrykk og oppfatninger på helt andre måter enn kirkens eldre gjør. Derfor er barn og unge en særdeles viktig ressurs i kirkens tilpasning til et pluralistisk samfunn. De skal leve lenge i en stadig mer truet og urolig verden. De trenger håp og fellesskap. De må i mye større grad få forme dagens og framtidens kirke. Kirken må være barnas og ungdommens kirke.

En «norsk» kirke for nordmenn?

Den norske kirke strever med å være et flerkulturelt fellesskap, befolkningen er mer mangfoldig enn folkekirken avspeiler. Den norske kirke har gjennom tusen år vært preget av majoritetskulturen, og først i de senere tiårene har vi fått øynene opp for at Norge fra gammelt av hadde ulike folkegrupper. De var også en del av kirken. Samer og kvener/norskfinner har for eksempel preget kristenlivet i Norge-Norge i generasjoner. Men først i våre dager er dette blitt synlig i kirkens språk, liturgier, salmer og demokratiske styringsstrukturer. Samisk kirkeråd ble etablert i 1993 og i disse dager arbeides det for å styrke kvensk/norsk-finsk kirkeliv.

Ca. 17 % av befolkningen i Norge i dag er innvandrere og 4 % er norskfødte barn av to innvandrerforeldre.¹⁶ Til sammen utgjør disse to gruppene om lag 1,1 millioner. Litt over halvparten har bakgrunn i land hvor kristendommen er majoritetsregion, men de er sjelden å se i Den norske kirke. Flere kirkesamfunn, som katolikker, ortodokse, baptister og pinsevenner har i mye større grad enn Den norske kirke klart å inkludere

¹⁵ Selvpresentasjon på [St. Jakobs hjemmeside](#)

¹⁶ [Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre – SSB](#)

Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre, og som har fire utenlandsfødte besteforeldre. Innvandrere omfatter ikke personer som er født i Norge, som innvandrernes norskfødte barn..

nye landsmenn. Dette handler ikke bare om at få innvandrere er lutheranere, men mer om at Den norske kirke er så vant med å representere majoritetskulturen, at den i liten grad har trengt å åpne seg for et større kulturelt og religiøst mangfold. Det er også eksempler på at innvandrere ikke kjenner seg norske nok til å bli med i Den norske kirke. Det kan oppleves mer naturlig å bli med i en kirke tradisjon de opplever som mer internasjonal.

Kirkerådet og Mellomkirkelig råd har i samarbeid med Det norske misjonsselskap og KIA (Kristent Interkulturelt arbeid¹⁷) foreslått tiltak for å inkludere kristne migranter i kirken. *Åtte kjennetegn for kirken i møte med et flerkulturelt samfunn* er et ressurshefte for menigheter. Kjennetegnene beskriver hva som må til for at kirken skal være inkluderende, åpen og mangfoldig, og derfor er de relevante langt ut over å inkludere kristne innvandrere. Disse kjennetegnene uttrykker en visjon om hva som skal prege Den norske kirke:

1. Dialogisk ydmykhet: I kirken lytter mennesker til hverandres troshistorier og livserfaringer med respekt og nysgjerrighet for ulik kulturell tilhørighet.
2. Diakonal tilnærming : Kirken fremmer migranternes rettigheter, er støttende i etableringen av en hverdag i Norge og har lav terskel for deltakelse i diakonalt arbeid
3. Likeverdige fellesskap: Kirken bygger relasjoner og inkluderende fellesskap der alle møtes med respekt og frihet til å være seg selv og bidra til fellesskapet.
4. Kultursensitiv forkynnelse og trosopplæring: Kirken forkynner og underviser evangeliet frimodig og tilpasset migranternes erfaringer og perspektiv, språk og alder.
5. Mangfoldige gudstjenester: Gudstjenesten avspeiler menighetens kulturelle mangfold, og det gis mulighet til å feire gudstjenester på ulike språk.
6. Anerkjennelse av krysskulturelle barn og unge: Kirken sørger for at alle barn og unge blir sett og lyttet til, og at de kan prege kirkens fremtid.
7. Representativt lederskap: Kirken rekrutterer ansatte og frivillige til ledelse og demokratiske styringsorganer fra bredden i befolkningen.
8. Økumenisk samarbeid: Den norske kirke tilbyr ulike tilknytningsformer for den enkelte migrant og for migrantmenigheter¹⁸

Noe av det viktigste for Den norske kirke nå er å søke mer samarbeid andre kirkesamfunn, der det er naturlig, for å bygge gode og inkluderende kristne fellesskap. Utvalget vil også oppfordre til sterkere involvering i tros- og livssynsdialoger. Den norske kirke er ofte den som har mest økonomiske og menneskelige ressurser til å ta initiativer til slikt samarbeid i lokalsamfunnene. Kirkelige dialogsentre, som finnes i flere bispedømmer gir råd og veiledning om lokalt dialogarbeid.¹⁹

¹⁷ [KIA Norge – Likeverd, omsorg og vennskap](#)

¹⁸ [Kirken i møte med et flerkulturelt samfunn \(Åtte kjennetegn\) - Ressursbanken, Den norske kirke](#)

¹⁹ [Kirkelige dialogsentre](#)

2.5 Kulturarv og fellesskap

En arv verd å ta vare på

I året hvor vi feirer kristenretten på Moster og Landsloven, skal vi stolt løfte fram kirkens betydning for utviklingen av det norske samfunnet som ble – og fortsatt er – tuftet på kristne verdier og tradisjoner. Kirkens kulturarv er definert ut av utvalgets mandat, så vi skal ikke fordype oss i dette tema, men noe er nødvendig å si i vår leting etter Den norske kirkes selvforståelse i dag.

Kulturarv er et ullent begrep. Det dreier seg om faktiske materielle og immaterielle kulturuttrykk, som har formet det norske samfunnet gjennom årtusener. Disse er resultat av både samvirke og konfrontasjoner mellom statsmakten og ulike samfunnsgrupper. Det er ingen tvil om at kristendommen og kirken har spilt en helt sentral rolle i å forme denne kulturarven, gjennom kirkebygg, kirkegårder, kirkekunst, høytidstradisjoner, gudstjenestefeiring, livsriter, salmer, moral og etikk, diakonal virksomhet og mye annet. Middelalderkirkene og vernede kirker er unike kulturskatter som må tas vare på, slik det nå gjøres i det nye Kirkebevaringsprogrammet.

Den norske kirke skal verdsette og forvalte den kristne kulturarven. Kirkerommet har for eksempel, vært stedet for å markere livets overganger i glede og sorg, og fortsatt er oppslutningen om dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd i kirken betydelig, om enn synkende.

For ikke så lenge siden var jeg i en dåpssamtale hjemme hos et ungt par. Jeg kjente dem litt fra før: Jeg forrettet vigselen deres, og hun var blant konfirquantene i det første kullet jeg fulgte på Røros. Da jeg kom hjem til dem, var det første de gjorde å vise meg et stort bilde de hadde hengende i trappeoppgangen sin. Det var fra bryllupsdagen, tatt i Røros kirke, og viste hele altervegg-konstruksjonen med brudeparet sittende framme foran alterringen og meg stående innenfor. Så begynte de å fortelle hvor viktig dette rommet var for dem, og hvor viktig det var at deres barn ble døpt akkurat der. Dette kom altså fra et ungt par, høyt utdannede folk med gode jobber, som ikke er å se i kirken oftere enn folk flest. Nå var det tid for dåp, og de snakket helt åpent og usjenert om at kirken betydde masse for dem. Utgangspunktet var ikke nødvendigvis personen Jesus eller evangeliet som budskap, men stedet, rommet, ritene og sammenhengene. Og jeg tenkte: Dette er ikke et problem. Tradisjon og tro er ikke motsetninger.²⁰

I en omskiftelig tid hvor Den norske kirke utfordres på kulturarven, må vi fastholde kirkens positive rolle som kulturbærer og formidler av tilhørighet. Men kultur er aldri statisk, og kirken skal ikke være museumsvokter. Kirkens selvforståelse som kulturbærer, må være at kultur også er ferskvare som vi har ansvar for å forme. Kirken er et levende trosfellesskap som utfolder seg i et samfunn i rask endring. Kirkens oppdrag

²⁰ Harald Hauge, sokneprest på Røros: *Refleksjoner om folkekirken*, notat til utvalget

er å fortolke de grunnleggende kristne verdiene i *vår* tid og gi disse verdiene kulturelle uttrykk som avspeiler hva vi som kirke står for *nå*. Bare da blir kirken en aktiv og relevant kulturbærer.

En ekskluderende kulturarv

Men kulturarv kan også brukes instrumentelt som et politisk, nasjonsbyggende prosjekt slik vi erfarte i Norge under nasjonsbyggingen på 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet. En slik bruk av kulturarv legger majoritetsbefolkningen og majoritetsreligionen til grunn for å definere samfunnets «fellesverdier». «Norsk kultur» og «kristne verdier» blir stående som en motsetning til «de andre». Denne måten å skape en nasjonal felleskultur på har marginalisert og undertrykt minoritetsgrupper opp igjennom historien. Også i dagens samfunn ser vi tendenser til å bruke kulturarven som et vern mot påvirkning fra innvandrere som har med seg andre religioner og tradisjoner.

Religionsmonopolet til statskirken dekket over at Norge ikke var så homogent som en lett kunne få inntrykk av. Samer og nasjonale minoritetsgrupper som kvener/-norskfinner, skogfinner, jøder, rom og romani har vært i landet i århundrer. I senere tid har det kommet andre folkegrupper. Statskirken motarbeidet lenge dissenterne, og først i vår tid har økumenisk samarbeid på tvers av konfesjoner blitt selvsagt. Kvinner, mennesker med LHBTQ+ identitet, for ikke å snakke om fattigfolk og andre marginaliserte og maktesløse grupper, har i mindre fått være med på å definere kirken – og samfunnets – «nasjonale verdier». Tvert imot, kirken har både fordømt og motarbeidet flere av disse gruppens levemåter og livsanskuelser, også dere forståelse av kristen tro og lære. Som del av statsmakten bidro kirken, til å assimilere minoritetene inn i majoritetskulturen. I dag møter vi fortidens urett i krav om å kjenne og erkjenne de såre sidene ved kirkens historie og i forventninger om mer aksept, involvering og demokratisk innflytelse. Vi bør ikke snakke for lettvindt om å bevare «kristen kulturarv» og «kristne verdier» uten å ha i mente at dette også har inneholdt undertrykkende mekanismer og maktmisbruk.

Oppgjør med fornorskningspolitikken

En påminning om dette er det pågående oppgjøret med fornorskningspolitikken overfor samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Stortinget oppnevnte i 2018 en Sannhets- og forsoningskommisjon som skulle gjennomføre en historisk kartlegging av norske myndigheters fornorskingspolitikk, undersøke virkningene av politikken og foreslå tiltak som kan bidra til forsoning. Kommisjonen la fram sin rapport i juni 2023.²¹ Rapporten gir et viktig kunnskapsgrunnlag for å kunne danne en felles oppfatning av historien. Kommisjonen påpeker at i norsk kontekst er majoritetens manglende kunnskap om fornorskningshistorien, et hinder for forsoning, og peker blant annet på hvordan mangelen på kunnskap skaper rom for motivspekulasjon, alternative fakta, konspirasjonsteorier, diskriminering og samehets. Dette igjen

²¹ [Sannhets- og forsoningskomisjonens rapport, 2023](#)

bidrar til polarisering og uforsonlige fronter. Kommisjonen er derfor opptatt av at en historisk granskning ikke er nok for forsoning. Kunnskapen må også formidles til befolkningen.

Som statskirke bærer Den norske kirke et stort medansvar for myndighetenes fornorskingspolitikk, men kirken har også et selvstendig kirkelig ansvar gjennom sin forkynnelse og praksis. Kirkemøtet i 2024 drøftet kirkens respons på kommisjonsrapporten og uttalte bl.a.:

Kirkemøtet erkjenner kirkens medvirkning i fornorskingspolitikken overfor samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Kirken vil ta ansvar for å bidra til forsoning, tillitsbygging og gjenopprettelse av den uretten kirken har påført mennesker. I disse forsoningsprosessene er det nødvendig å finne gode former for å fremføre unnskyldninger.

Kirkemøtet minner om at samer, kvener/norskfinner og skogfinner har formet historien og samfunnsutviklingen i Norge, i samvirke med andre minoriteter og majoritetsbefolkningen. Den norske kirke er et flerkulturelt fellesskap hvor felles tro får ulike og likeverdige uttrykk. Et slikt fellesskap utviser ikke kulturell egenart, men lar mangfoldet styrke fellesskapet. Kirkemøtet understreker at en slik kirkeforståelse må ligge til grunn for fellesskapet og alt arbeid i lokalmenigheten. Samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske tradisjoner, kultur, språk og livsanskuelser, angår alle landets menigheter, også i de områder hvor de direkte berørte gruppene har liten tilstedeværelse.²²

Kirkemøtet bad Kirkerådet utarbeide en konkret handlingsplan. Det arbeides nå med hvorledes kirken kan erkjenne skyld og ta et oppgjør med sin medvirkning i undertrykkelsen av samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Kirken må finne måter å be om unnskyldning og gjenopprette uretten og sørge for at disse gruppene får sin rettmessige plass i kirken.

Perspektiver i tusenårsmarkeringen

Ved å erkjenne kulturarvens tvetydighet kan vi mer oppriktig ivareta de gode og fellesskapsbyggende verdiene som finnes i våre tradisjoner og verdier. Da kan vi også få fram at «vår» humanistiske og kristne arv er blitt til i samspill og brytninger mellom forskjellige religiøse og sekulære strømninger og mellom ulike deler av befolkningen. Det går ingen rett linje fra introduksjonen av kristenretten på Moster til dagens velferdssamfunn.

Dette bør være viktige perspektiver i tusenårsmarkeringen fram mot 2030. De verdiene som ble introdusert på Moster er ikke gitt en gang for alle, og vi står i en vedvarende kamp for å bevare dette verdigrunnet. Slaveriet forsvant gradvis i kristne områder, men det har aldri vært flere slaver i verden enn i dag. Historien

²² [Sannhet og forsoning \(kirken.no\)](#) Kirkemøtets behandling av kommisjonsrapporten, april 2024

minner oss om de kamper som fortsatt må kjempes. Dette er kamper som vi må kjempe sammen i vårt mangfoldige fellesskap.

2.6 Folkekirkenes styrke

Den norske kirke er ikke vant til å se seg selv med et utenfrablakk. Vi har tatt kirken for gitt, men i et flerreligiøst og flerkulturelt samfunn må vi spørre etter Den norske kirkes særegenhet og styrke. Da kan vi bedre møte de utfordringene vi nå har beskrevet. Den norske kirke har et svært godt utgangspunkt for å møte endringer både i kirken og i samfunnet. Men vi trengs å minnes om hva som er vår styrke. Plassen her tillater noen slike påminninger, men ingen utdypninger.

Landsdekkende og lokal

Grunnlovens § 16 slår fast at «Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten.» Trossamfunnslovens § 10 sier at formålet med lovreguleringen er «å legge til rette for at Den norske kirke forblir en landsdekkende og demokratisk evangelisk-luthersk folkekirke.» Med andre ord: Den norske kirke er lovfestet som en landsdekkende og demokratisk folkekirke. Kirken forvalter en nasjonal infrastruktur (organisasjon), en materiell kultur (bygningssmasse, interiør og eksteriør) og en immateriell kultur (liturgier, skrift og toner) som finnes over hele landet. Få, om noen institusjoner, har en bredere kontaktflate enn Den norske kirke. Kirken har unike og fantastiske ressurser som må verdsettes og tas i bruk ikke bare for å styrke kirken selv, men for å bygge gode lokale og nasjonale fellesskap.

Å være landsdekkende innebærer at Den norske kirke har samlet erfaringer fra hele landet. Et slikt lokalt nærvær kan også ses i et teologisk perspektiv. Teologi er fortolket erfaring, og erfaring springer alltid ut av en kontekst. Kirketårnet forteller deg at du har kommet til et sted som folks dagligliv har kretset om i tusen år. Kirkebyggene er konkrete og synlige uttrykk for folks tro og tradisjon. Tradisjonen sier noe om hvordan man har pleid å praktisere tro i en bestemt (lokal) kontekst. Folks tilhørighet til kirkebygget gir oss helt unike muligheter for kreativitet og nytenkning om hvordan kirken (som et synlig bygg) kan bli en ressurs for menigheten og hele lokalsamfunnet i omskiftelige tider.²³

Når Den norske kirke er til stede over alt, har den også alle slags erfaringer som er viktige når kirken skal utvikle og fortolke teologi og diakoni. Dette betyr videre at det er erfaringer som kirken må ta inn over seg og ikke kan velge bort, selv om andre gjør det. Den norske kirke må for eksempel fortsette å forplikte seg på å være en arena for samisk, kvensk/norsk-finsk og skogfinsk språk, kultur og historie. Ingen andre trossamfunn besitter et slikt mangfold av erfaringer fra befolkningen som Den norske kirke. Den norske kirke er derfor privilegert. Kirken kan med fordel bli bedre på å

²³ Det kan leses mer om medlemmenes forhold til kirkebygg i [Medlemsundersøkelsen 2023](#)

løfte fram historier fra lokalledet i sin offentlige kommunikasjon. Det viktigste utvikles gjerne lokalt, i møte med lokalt forankret erfaringer og kirkens håndtering av dem.

Pålegget om å være landsdekkende begrenser hvor mye kirken kan effektivisere eller sentralisere sin virksomhet før den ikke lenger kan kalle seg folkekirke. Dette bør være en minst like viktig samtale som spørsmålet om oppslutning. Når Den norske kirke forholder seg til hele landet og alt folk slik det beskrives her, er det ikke fordi staten ber oss om det. Vi gjør det fordi Kristus kaller oss til det, på vegne av den ene Gud, og vi gjør det fordi alle slags erfaringer er relevante for vår relasjon til Gud.

Oppslutning

Den norske kirkes medlemsnedgang en selvsagt bekymringsfull, men det må ikke skygge for det faktum at kirken er Norges største medlemsorganisasjon med om lag 3,5 millioner medlemmer, ca. 62 % av befolkningen. Kirken har mistet om lag 10 % av medlemmene siden 2008. Man kan spørre seg om dette er mye eller lite, gjennom noen år med avvikling av statskirken, mye offentlig oppmerksomhet om kirken, flere kirkevalg og opprydding i medlemsregistre. Medlemsnedgangen, som i stor grad skyldes at flere medlemmer dør enn de som bæres til dåpen, er en av kirkens største utfordringer.

Men folkekirken er så mye mer enn medlemstall. Fra et kirkelig perspektiv handler dette om kirken selvforståelse, mer enn om lovbestemmelser og politikeres vilje til fortsatt offentlig finansiering. Kirkens oppslutning i befolkningen, barne- og ungdomsarbeid, diakoni og bidrag til kulturlivet, kan ikke leses ut av medlemstallene direkte. Teologisk er det ikke avgjørende å ha over 50 % av befolkningen som medlemmer for å være en folkekirke. De politiske partiene har mistet 50 % av sine medlemmer. Er folk dermed blitt mindre demokratiske? Man kan ikke fastslå en direkte sammenheng mellom Den norske kirkes medlemstall og befolkningens tilknytning til kirke og kristendom. Flere organisasjoner mister medlemmer, og folks forpliktelse og tilhørighet til organiserte aktiviteter er i bevegelse. Vi lever i en mer individualisert tid med løsere og skiftende organisasjonstilknytninger.

Kompetanse og frivillighet

Den norske kirke har om lag 7000 ansatte innen en rekke fagfelt og nesten 80 000 frivillige. Hva kan ikke disse få til?

I Vågsbygd menighet i Kristiansand har man utviklet en organisasjonsmodell der frivillige er kjernen i menighetens arbeid. Modellen, som ble utviklet for om lag 20 år siden, bygde på fire sentrale erkjennelser:

1. Mange frivillige opplevde seg ikke sett eller fulgt opp,
2. En stab på ni personer kan ikke følge opp over 300 frivillige på en god måte,

3. De færreste blir inspirerte av referater. Referater fungerer dårlig som kommunikasjon mellom menighetsråd, stab og frivillige.
4. Det er nær umulig å få valgt et menighetsråd som dekker alle arbeidsfelt i menigheten.

Vågsbygd menighet gikk derfor bort fra utvalgsmodellen der menighetsrådets medlemmer skulle være representert, og etablerte i stedet en sektormodell der frivillige med rett kompetanse og interesse fikk lederansvar for å utvikle arbeidet, og følge opp de ulike lederne innen sin sektor. Det er i alt ni sektorledere, og disse møter menighetsrådet enkeltvis en gang i året for å gjennomgå arbeidet og beslutte veien videre sammen med ansatte. Menighetsrådet setter av den første halvtimen på hvert møte for slike samtaler med sektorlederne.

Erfaringen fra denne måten å organisere arbeidet på er svært gode:

- Tett oppfølging av alle frivillige er mulig.
- Menighetsarbeidet får mer plass i menighetsrådsmøtene.
- Menighetsrådet får større mulighet til å gi retning til arbeidet.
- Gode relasjoner utvikles.
- Antall engasjerte frivillige har økt.
- Menighetsvekst

Demokrati og rettferdighet

Den norske kirke er lovpålagt å være demokratisk styrt. Men lekfolkets involvering i kirkestyret er mye eldre enn det lovpålagte demokratiet. «Det alminnelige prestedømmet» og lekfolks innflytelse er et kjennetegn ved en luthersk kirke. Her holder det å minne om etableringene av kristne foreninger og organisasjoner fra rundt midten av 1800-tallet og lekfolks deltakelse i lokalkirkens aktiviteter. Dette har vært et viktig bidrag til demokratiseringen av det norske samfunnet.

Den norske kirke skal være ydmyk for sine feiltrinn, men også stolt over å være en pioner i å fremme kvinners rettmessige plass. Kirken var også tidlig ute med å jobbe mot seksuelle overgrep og har et godt regelverk for å håndtere likestilling, inkludering og mangfold, ikke bare i tråd med norsk lovgivning, men også med kirkens etiske standard. Kirken har også kommet et godt stykke på vei i å behandle mennesker med LHBTQI+ identitet på en likeverdig måte. I disse dager pågår oppgjøret med fornorskningspolitikken. Den norske kirke har opparbeidet seg erfaringer ut fra egne feiltrinn og også gjennom konstruktive endringer og økumenisk samarbeid som er viktig å løfte fram som ressurser i et mangfoldsamfunn.

Kirken har også påtatt seg et ansvar («moralsk pliktberer»)²⁴ for å minne myndighetene på borgernes rettigheter og påpeke og kritisere når myndighetene

²⁴ «Moralsk pliktberer» er et begrep som brukes i utredningen *Sett undertrykte fri*, som var grunnlagsdokument til Kirkemøtet behandling av kirkens menneskerettighetsarbeid i 2014. [Sett undertrykte fri! - Ressursbanken, Den norske kirke \(kirken.no\)](#)

svikter dette. Men juridiske rettigheter er minimumsstandarder som sikrer grunnleggende velferdsgoder. De omfatter ikke mellommenneskelig omsorg, et sted å være og fellesskap. Den norske kirke har, sammen med andre kirker, lang tradisjon for å tilby slikt, for eksempel gjennom fritidsklubber, barne- og ungdomsaktiviteter, språkkafeer, eldretreff og ulike diakonale tiltak for samfunnets marginaliserte. Dette vil trolig bli endra viktigere i årene framover når velferdssamfunnet settes under press.

2.7 Oppsummering og anbefalinger

Den norske kirkes selvforståelse må avspeile at vi er et levende *trossamfunn* preget av et stort og rikt mangfold. Derfor må kirken gi rom for at kristen tro uttrykkes på ulike måter, og kirken må formidle forskjellige trosfortellinger. Et livssynsåpent samfunn kan bare realiseres om religion gis en naturlig plass, i enkeltmenneskers liv og i det offentlige rom. Den norske kirkes har ansvar å synliggjøre kirkeliv og kristendom i det norske samfunnet. Men dette ansvaret bærer vi sammen med andre kirkesamfunn og kristne organisasjoner. Sammen må vi snakke mer om kristen tro, også offentlig.

Den norske kirke er, i likhet med samfunnet for øvrig, blitt mer mangfoldig. Kirken har de siste årene blitt mer oppmerksom på at både enkeltmennesker og ulike grupper har forskjellige behov, erfaringer og kompetanse, men kirken strever med å omstille seg og la dette mangfoldet komme til sin rett. Utvalget oppfordrer til større kreativitet og nytenkning, slik at flere kan kjenne seg hjemme i kirken og være med på ulike, tilpassede aktiviteter.

Kirkerådet og Kirkemøtet har arbeidet med ulike former for mangfold (ungdom, migranter, mennesker med varierende funksjonsnivå, LHBTQI+, urfolk, nasjonale minoriteter og andre). Det er utarbeidet ulike handlingsplaner, bl.a. for «Likestilling, mangfold og inkludering». Men utvalget mener at kirken mangler en samlet og overordnet strategi for håndtering av mangfold. En slik strategi bør inneholde en teologisk forståelse av mangfold i folkekirken, minoritetsgruppers medvirkning og involvering i beslutningsprosesser og kirkelige aktiviteter, og ikke minst se på hvordan kirkens mangfold avspeiler et pluralistisk samfunn.

Kirken må fornye kulturarven og se framover, og ikke være for mye tilbakeskuende og dvele ved det som *har vært*. Utvalget oppmuntrer til stolthet over kirkens bidrag til kultur- og samfunnslivet *i dag*, og mener at kirken i større grad burde synliggjøre dette. Dette står ikke i motsetning til å verdsette og ta vare på kulturminner fra tidligere tider.

1. Den norske kirkes vitnesbyrd må avspeile at kristen *tro* uttrykkes på nye måter i vår tid, og kirken må derfor formidle ulike trosfortellinger. Kirken må i større grad synliggjøre kristen tro i det offentlige rom og oppmuntre kirkens medlemmer til å uttrykke og dele sin tro med andre.

2. Den norske kirke skal fremme et livssynsåpent samfunn fordi det aktualiserer kirkens oppdrag og gir den et utvidet handlingsrom. Et slikt samfunn gir rom for at religion får spille en positiv rolle i enkeltmenneskers liv og i samfunnet. Kirken må være frimodig på egne vegne og samtidig ha en respektfull relasjon til andre tros- og livssynssamfunn. Et livssynsåpent samfunn kan bare realiseres gjennom samarbeid.
3. Den norske kirke selvforståelse må bygge på at kirken er mangfoldig. Men det trengs en bedre forståelse av hva dette innebærer. Kirkerådet bør utvikle en helhetlig strategi for inkludering og mangfold i kirken. Medlemmenes erfaringer og ressurser må få forme kirkens ulike fellesskap, skape fornyelse og sette kirken bedre i stand til å utføre sitt oppdrag i et pluralistisk samfunn. Det må åpnes opp for større variasjon og deltakelse i gudstjenester og andre aktiviteter, i den enkelte menighet og i samarbeid dem imellom.
4. Den norske kirke skal forvalte og fornye den kristne kulturarven. Kulturarven er ikke noe statisk som må vernes om, men noe levende som alltid er i endring, i samspill med kirkens og samfunnets utvikling. Den norske kirke må løfte fram kirkenes bidrag til et godt, demokratisk velferdssamfunn, og være tydelig i den vedvarende kampen for det kristne verdigrunnet. Slik kan kristen kultur fortsatt få prege det norske samfunnet.
5. Den norske kirke må erkjenne og ta ansvar for sin medvirkning i å fremme en majoritetskultur som har undertrykt minoritetsgrupper. Kirken bør derfor være varsom med å begrunne sin rolle i dag med majoritetsposisjon og kulturarv-argumenter, og si klart ifra når «kulturarv» og «kristne verdier» misbrukes i politisk henseende.

Spørsmål til refleksjon og samtale

1. Hvordan kan kirken være et *trossamfunn* når den har over 60 % av befolkningen som medlemmer?
2. Hvordan snakke mer om tro i det offentlige rom?
3. Hvordan skal ungdom få bestemme mer i menighetene?
4. Hva er kirkens viktigste forutsetninger og muligheter for å være en folkekirke som betyr noe for medlemmene – og for storsamfunnet?
5. Hvordan kan vi snakke om den kristne kulturarven på en positiv måte, uten at den virker ekskluderende?

3. Mot et livssynsåpent samfunn

3.1 Samfunn i endring: fra statskirke til tros- og livssynsmangfold

I år feirer vi at det er tusen år siden kristenretten ble introdusert på Mostertinget og 750 år siden vi fikk Landsloven. Kongen og kirken etablerte en norsk kirkeorganisasjon og innlemmet nordmennene i den universelle kirken. Kristendommen preget i økende grad lovverket og drev utviklingen fram mot et samfunn hvor menneskeverd, likeverd, lov og rett ble bærende verdier. 500 etter Moster ble luthersk kristendom kongeriketets monopolreligion, og fram til Dissenterloven i 1845 var offentlig religionsutøvelse utenfor statskirken forbudt. Utviklingen gjennom 1800-tallet synliggjorde at det fantes religiøse minoriteter i riket, i første rekke andre kristne konfesjoner. Så seint som i 1970 var nesten alle (94 %) av befolkningen medlemmer i Den norske kirke.²⁵ Hvordan ser det religiøse landskapet ut i dagens Norge, tusen år etter Moster? Hvordan står det til med kristendommens stilling, nå som statskirken er avvirket? Og hvor kom visjonen om et livssynsåpent samfunn fra? Dette delen er ment som bakgrunn, og inneholder ingen anbefalinger.

Den norske kirke

La oss begynne med å se på noen tall for de siste 15 årene, fra 2008 (året for det såkalte «kirkeforliket») og fram til 2023. I 2008 var 81 % av befolkningen medlemmer i Den norske kirke, i dag er det rundt 62 %. En vanlig forklaring er at dette skyldes en økning av innvandrere som tilhører andre religioner. Det er en del av forklaringen, men ikke hele.

Medlemstallet i Den norske kirke var 3,87 millioner i 2008 mot 3,50 millioner i 2023. Dette er en nedgang på om lag 370 000, nesten 10 %.²⁶ Nedgangen skyldes at flere eldre dør enn de som blir døpt, få melder seg inn og en god del har meldt seg ut.

Ca. 290 000 er utmeldt av Den norske kirke siden 2008. I denne perioden har det vært mye oppmerksomhet rundt avviking av statskirken, og opprydding av feil i medlemsregisteret. Det er trolig få utmeldinger som skyldes direkte misnøye med kirken, og den forventede utmeldingsbølgen etter vedtaket om likekjønnet kirkelig vigsel uteble. Det blir interessant å se om medlemsfallet fortsetter i årene framover. Det er tegn til at trenden er i ferd med å snu, og flere unge melder seg nå inn i kirken.

Vi har ikke samlet statistikk, men ut fra andre tall, ser det ut til at de færreste av dem har meldt seg ut av Den norske kirke, har meldt seg inn i andre trossamfunn. Human-Etisk Forbund har hatt en økning på om lag 40 000 medlemmer fra 2008 til

²⁵ All statistikk i dette kapittelet er hentet fra SSB, og tallene er avrundet. Tallene gjelder for 2023, som er de nyeste som SSB har offentliggjort. NB! Tallene gjelder registrerte medlemmer og fanger ikke opp de som kan bekjenne seg til en tro eller livssyn uten å være medlem i samfunn som mottar offentlig støtte.

²⁶ Tallene for 2008 inkl. tilhørende, men det betyr lite i vår sammenheng.

2023, og trolig kommer mange av disse fra Den norske kirke. Om alle skulle ha gjort det (noe som er usannsynlig), og vi legger på litt for innmeldinger andre steder, sitter vi likevel igjen med en stor gruppe som ikke har meldt seg inn noe annet sted. Vi kommer tilbake til denne gruppen.

Så langt kan vi merke oss to tendenser: *Den norske kirkes medlemmer utgjør en stadig synkende andel av befolkningen, og Den norske kirke medlemsnedgang skyldes at færre blir døpt og melder seg inn enn de som dør, men også at en del melder seg ut.*

Kristen-Norge

Om lag 380 000 (ca. 7 % av befolkningen) var medlemmer i et registrert kristent trossamfunn utenfor Den norske kirke i 2023, i 2008 var tallet 227 000 (5 %).²⁷ Nesten hele økningen skyldes en tredobling av medlemstallet i Den katolske kirke. I 2023 var det ca. 166 000 registrerte katolikker i Norge (2008: 54 000), mange med bakgrunn fra Øst-Europa. Ortodokse kristne økte relativt sett mest fra om lag 7 000 i 2008 til 34 000 i 2024. Dette skyldes innvandring. Mange av de drøyt 70 000 flyktningene fra Ukraina som har fått kollektiv beskyttelse i Norge, er ortodokse, men de har nok ikke meldt seg inn i et norsk kirkesamfunn, for økningen ortodokse etter 2022 er bare på ca. 5 000. Så trolig er det reelle tallet på ortodokse kristne i Norge i dag høyere. Det er liten bevegelse mellom andre kirkesamfunn, enkelte av de etablerte har en svak medlemsnedgang, nyere grupperinger en liten oppgang. I den siste gruppen finner vi bl.a. en del migrantmenigheter. Det anslås å være rundt 200 migrantmenigheter i Norge, ikke alle er registrerte. Vi har ikke tall på hvor mange som er med i alle disse menighetene.

I Den norske kirkes medlemsundersøkelse i 2023 regnes 18 % av medlemmene som «aktive». De utgjør ca. 630 000. Vi kan ikke gå ut fra at alle de om lag 380 000 medlemmene i andre kirkesamfunn er aktive, men det er likevel interessant å se antall aktive i Den norske kirke opp mot medlemstallet i de andre kirkesamfunnene, særlig fordi dette tallet øker, mens medlemstallet i Den norske kirke synker. Det «aktive» kirkefolket i dagens Norge er mer mangfoldig enn for noen tiår siden, noe som også reflekteres i at Norges Kristne Råd oftere framstår i media og offentligheten som representanten for de kristne, der hvor Den norske kirke for noen år siden ville vært selvsagt.

Økningen i kristne utenfor Den norske kirke siden 2008 er på om lag 150 000, og kompenserer ikke for medlemsnedgangen i Den norske kirke på om lag 370 000. Det var ca. 220 000 færre kristne i Norge i 2023 enn 15 år tidligere. I andel av befolkningen sank kristne 86 % i 2008 til 69 %. Men vi må være oppmerksomme på at tallene kun avspeiler kristne som er medlemmer i et registrert trossamfunn.

²⁷ [SSB 06339: Medlemmer i kristne trossamfunn som søker om offentlig stønad og som er utanfor Den norske kyrkja, etter trossamfunn, statistikkvariabel og år. Statistikkbanken \(ssb.no\)](#)

Likevel blir det stadig færre kristne i Norge, både i absolutte tall og i andel av befolkningen, samtidig som fordelingen mellom kirkesamfunnene endres

Andre religioner og livssyn

Tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke, hadde i 2023 ca. 725 000 medlemmer. Om lag 50 % av disse er kristne, 25 % muslimer, 18 % tilhører (sekulære) livssyn og 6 % andre religioner. Til sammen utgjorde alle tros- og livssynssamfunnene utenfor Den norske kirke knapt 14 % av befolkningen i 2023. I 2008 var tallet 9 %. Human-Etisk Forbund har pr. sept. 2024 160 000 medlemmer og er i ferd med å gå forbi Den katolske kirke som Norges nest største tros- og livssynssamfunn. (Muslimene er fordelt på flere trossamfunn.)

Media og offentlig debatt gir ofte inntrykk av en økning av muslimer og islamsk innflytelse i Norge. Er dette et riktig bilde? Blant de ikke-kristne religionene er islam klart den største, og registrerte muslimer utgjør ca. 3,5 % av befolkningen. Dette er litt mer enn en fordobling fra 2008, og en må ha i mente at det kom mange syriske flyktninger til Norge etter 2015. Økningen har flatet ut de seneste årene. Siden 2020 er det blitt ca. 8 000 flere medlemmer i registrerte muslimske trossamfunn. Så forestillingen om en sterkt og vedvarende økning av den muslimske befolkningen stemmer ikke.

Norge har fått noen flere hinduer og buddhister, men de absolutte tallene er svært små, det gjelder også for andre religioner som ikke er nevnt. De fleste innvandrere kommer fra Europa og fra land hvor kristendommen er dominerende.²⁸ En del innvandrere er selvsagt også sekulære, eller har ikke meldt seg inn i noe trossamfunn. 4 % av befolkningen er medlemmer i andre trossamfunn enn kristne, og av disse er 3,5 % muslimer. Her finner vi nok forklaringen på den oppmerksomhet islam får. Det er svært få nordmenn som tilhører andre religioner enn kristendom og islam (mindre enn 0,5 %). Så religionsmangfoldet i Norge er ikke særlig stort.

74 % av befolkningen er registrert i (religiøse) trossamfunn og om lag 3 % i et (sekulært) livssynssamfunn (de fleste i Human-Etisk Forbund). Men vi kan ikke slutte ut fra disse tallene at nesten 3 av 4 nordmenn har en religiøs tro. Vi skal også være varsomme med å spekulere i den siste fjerdedelens forhold til tro og livssyn. Her trengs mye mer forskning.

Befolkningsvekst

De absolutte tallene gir oss ikke hele bildet. Tar vi hensyn til befolkningsveksten blir bildet mer utfyllende. Befolkning har økt med 17 % siden 2008 (825 192 personer). Et tankeeksperiment: dersom medlemstallet i Den norske kirke hadde fulgt befolkningsveksten, og økt med 17 %, burde kirken hatt 4,5 millioner medlemmer, 1 million flere enn vi har i dag. Andre tros- og livssynssamfunn, burde hatt ca.

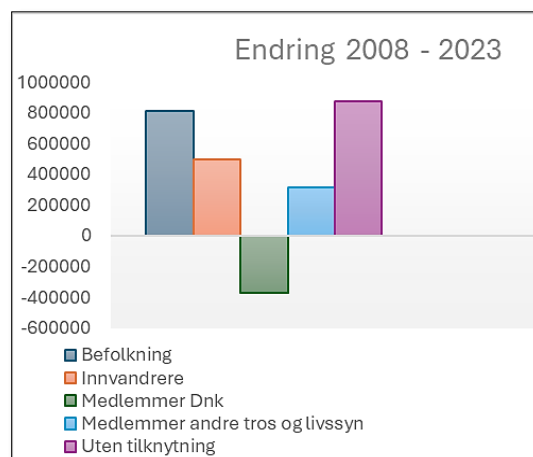
²⁸ [Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre – SSB](#)

480 000, mens de har ca. 760 000, en økning på 280 000. Den norske kirke har mistet 10 % av medlemmene. Andre kirkesamfunn og livssyn har økt med over 60 %. Islam har en økning på 130 %. Katolikkene er blitt dobbelt så mange og de ortodokse har firedoblet seg. I reelle tall er økningen størst blant kristne utenom Den norske kirke som har økt med 150 000 og muslimer som er blitt om lag 100 000 flere.

Kort oppsummert: *Den norske kirke taper terreng i forhold til befolkningsveksten, mens andre kristne og muslimer øker mer enn befolkningsveksten skulle tilsi. Dette kan forklares med at mesteparten av befolkningsveksten skyldes innvandring.*

I 2008 var 9,7 % av befolkningen innvandrere (380 000) og norskfødte barn av to innvandrerforeldre (78 970). I 2023 var tallene 20 % (1 091 000). Økningen i denne innvandrerbefolkningen på 631 000 utgjør om lag 78 % av den totale befolkningsveksten. Vi husker at økningen i alle tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke til sammen var på ca. 280 000 og at Den norske kirke har 370 00 færre medlemmer.

Den mest oppsiktsvekkende endringen er den sterke økningen i gruppen som ikke tilhører noe tros- eller livssynssamfunn, i dag utgjør de om lag 24 % av befolkningen. I 2008 var de 10 %. Det trengs mer kunnskap om disse 1,3 millioner menneskers forhold til religion og livssyn. Mange er nok innvandrere som ikke har funnet det naturlig å melde seg inn i et norskregistrert trossamfunn. Noen kan ha privat religiøs tro eller er med i uregistrerte fellesskap eller vandrer mellom fellesskap uten å melde seg inn («believing without belonging»). Sannsynligvis gjelder dette et mindretall. Dette kan gi grunn for antagelsen om en mer sekulær befolkning. I så fall føyer Norge seg inn i en tendens vi ser i flere vestlige samfunn, ikke minst i de nordiske land.

Som vi har sett synker andelen religiøse i befolkningen, likevel er det mer oppmerksomhet om religion i media og i den offentlige debatt. Dette er en internasjonal trend og henger sammen med økt fokus på islam og religioners politiske og identitetsdefinerende rolle. Krigene i Syria, Ukraina og Gaza har også vært med på å problematisere religionens rolle. Det ligger utenfor utvalgets mandat å gå nærmere inn i dette, selv om det i sterk grad også berører Den norske kirke.

Store geografiske forskjeller

Variasjonene er så store rundt om i landet at en skal være varsom med å generalisere utviklingen. I Budal sokn i Midtre Gauldal kommune er 95 % av befolkningen medlemmer i Den norske kirke, på bunn ligger Klemetsrud og Mortensrud i Oslo

hvor bare 19 % er medlemmer. I underkant av 50 % av Oslo-borgerne tilhører Den norske kirke, 9 % er muslimer og 8 % tilhører andre kirkesamfunn.²⁹ I Oslo er 30 % ikke medlem i noe tros- eller livssynssamfunn, på landsbasis er det 24 %. Men selv om variasjonene er store, er det ingen kommuner i landet som ikke er berørt av sekularisering og samtidig et økende religiøst mangfold.

Økende samarbeid mellom tros- og livssynssamfunn

Norges Kristne Råd og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn ble etablert for om lag 30 år siden. De senere årene, og særlig etter skillet mellom stat og kirke, har begge paraplyorganisasjonene fått en sterkere stilling som representanter tros- og livssynssamfunnene i Norge. Dette gjelder ikke minst i forhold til nasjonale myndigheter og i media og offentlige debatter. Det er også etablert flere lokale kristne råd og lokallag av Samarbeidsrådet. Den norske kirke har vært en aktiv pådriver i denne utviklingen.

I det store og hele er samarbeidet mellom tros- og livssynssamfunn i Norge svært godt, noe Den norske kirke er med å bidra til. Men det skal ikke underslås at det også har vært spenninger og uenighet. Både i det økumeniske og interreligiøse samarbeidet har bl.a. spørsmål knyttet til kjønn og seksualitet og Israel-Palestina-konflikten vært utfordrende. Og Den norske kirke har hatt sine kontroverser med Human-Etisk Forbund. Men det er viktig å være klar over at uenighet er blitt håndtert eller løst innenfor etablerte samarbeidsrelasjoner, og disse relasjonene er gull verd når vi alle er enige om å arbeide for et raust, tolerant og livssynsåpent samfunn. «Uenighetsfellesskapet» er blitt et kjennetegn på dialogarbeidet.

3.2 «Det livssynsåpne samfunnet»

Grunnlovsendringene

Med bakgrunn i kirkeforliket på Stortinget i 2008 ble bestemmelsene om statskirkeordningen i Grunnloven endret i 2012. Det kom inn en ny bestemmelse § 2 som sier at «Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne Grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene». Den nye § 16 inneholder den grunnleggende bestemmelsen om tros- og livssynsfrihet. Men den slår også fast at Den norske kirke «forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten». Hva dette innebærer når «Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje», kommer vi tilbake til i del 5.³⁰ Her er det nok å merke seg Grunnloven både særstiller og likestiller Den norske kirke med andre tros- og livssynssamfunn. Grunnloven anerkjenner tros- og livssynssamfunns positive rolle i samfunnet gjennom bestemmelsene om at staten skal understøtte dem. Dette kan forstås slik at staten skal føre en aktivt og støttende tros- og livssynspolitik som sikrer alle

²⁹ [Rapport Tro det eller ei. Fremtidens tros- og livssynspolitik i Oslo.pdf](#)

³⁰ Grunnloven § 2 og 16 [Kongeriket Norges Grunnlov - A. Om statsformen - Lovdata](#)

innbygges religionsfrihet og legger til rette for religionsutøvelse, også i det offentlige rom.

Stålsett-utvalget

Begrepet «Det livssynsåpne samfunnet» fikk gjennomslag med Stålsett-utredningen *Det livssynsåpne samfunn En helhetlig tros- og livssynspolitikk (NOU 2013:1)*.

Regjeringen oppnevnte et utvalg i 2010, ledet av Sturla Stålsett, som skulle «foreta en gjennomgang av statens tros- og livssynspolitikk og fremme forslag som kan bidra til å skape en mer helhetlig politikk på feltet». Utvalget skulle ha som utgangspunkt at

statens fremste oppgave i tros- og livssynspolitikken er å sikre og beskytte tros- og livssynsfriheten, slik denne er forankret i internasjonale konvensjoner og nasjonal rett. Utvalget skulle også legge til grunn at staten fortsatt skal føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk, innenfor rammene av sentrale prinsipper i det norske samfunnet som demokrati, rettsstat og menneskerettighetene»³¹

Utvalget leverte sin rapport i 2013 og foreslo følgende prinsipper for å realisere et livssynsåpent samfunn:

1. Tros- og livssynsfriheten beskyttes for alle.
2. Den enkeltes tros- og livssynspraksis må ikke krenke andres rettigheter og friheter.
3. Ikke-diskriminering: Staten må ikke utsette noen for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling på grunn av deres tros- eller livssynspraksis.
4. Det legges aktivt til rette for alle borgers tros- og livssynspraksis.
5. Likebehandling: Staten bør tilstrebe at enhver borger får – i prinsipp og i rimelig praksis – samme grad av støtte til sin tros- og livssynsutøvelse.
6. Statens aktive tros- og livssynspolitikk må i sin utforming vurderes opp mot sentrale fellesverdier: demokrati, rettsstat, menneskerettigheter, ikke-diskriminering og likestilling.
7. Organisert tros- og livssynsutøvelse som mottar statlig støtte, må forventes å vise vilje til åpenhet og vise annen tros- og livssynsutøvelse den samme respekt som en selv forventer og nyter godt av.
8. Alle bør akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom.³²

Det livssynsåpne samfunnet er et samfunn hvor mennesker med ulik tro og livssyn lever godt sammen. Mangfold verdsettes, samtidig som man enes om verdier som fellesskapet skal tuftes på. Ulikheter kommer til syne og respekteres, og man brytes

³¹ [NOU 2013: 1 \(regjeringen.no\)](#), forord

³² [NOU 2013: 1 \(regjeringen.no\)](#), s. 17

Utvalgsrapporten oppsummeres i *Det livssynsåpne samfunn*, Sturla J. Stålsett, 2021

mot hverandre med respekt og innenfor demokratiets rammer. Et slikt samfunn er et mål – en *visjon* – som vi sammen skal strekke oss mot.

Det er samfunnet, fellesskapet og det offentlige rom, som skal være livssynsåpent. Staten i betydningen myndigheter og offentlig sektor, skal ikke ha noen religiøs preferanse etter grunnlovsendringen i 2012. Men helt klart er ikke dette når statens verdigrunnlag «forblir vår kristne og humanistiske arv.» En vanlig fortolkning er at Grunnloven foreskriver en sekulær stat hvor «demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene» er fellesverdiene, samtidig som staten skal sikre alles borgers tros- og livssynsfrihet. Staten er sekulær, men ikke verdinøytral og samfunnet er ikke livssynsnøytralt, men livssynsåpent. Forholdet mellom å være sekulær og livssynsnøytral kan diskuteres, men det lar vi ligge her.

Den norske kirkes respons

Kirkemøtet i 2013 gav sin tilslutning til Stålsett-utvalgets åtte prinsipper, men etterlyste en noe bredere tilnærming til religionens betydning i samfunnet.

Kirkemøtets vedtak :

Det er viktig at offentlige myndigheter viderefører en aktiv støttende tros- og livssynspolitik som i større grad enn i dag må likebehandle ulike tros- og livssynssamfunn. Kirkemøtet understreker at for å få en større grad av likebehandling i et tros- og livssynsåpent samfunn, bør politikken i hovedsak legge vekt på å lage rammvilkår som tilrettelegger for utviding av religions- og livssynsnærvær på ulike samfunnsområder. Et tros- og livssynsåpent samfunn bygges best ved at gjeldende ordninger og tros- og livssynsmessig tilstedeværelse i større grad utvides til å inkludere et mangfold av tros- og livssynsaktører, og ikke ved å redusere nærværet til Den norske kirke.

Kirkemøtet stiller seg bak utvalgets åtte prinsipper for en menneskerettighetsbasert, aktivt støttende og ikke-diskriminerende tros- og livssynspolitik hvor alle må akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynsuttrykk i det offentlige rom.

Kirkemøtet mener også flere vesentlige faktorer bør tillegges vekt i utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitik. Også internasjonale urfolkskonvensjoner, landsdekkende tilstedeværelse, oppslutning som majoritetstrossamfunn og bredde i kompetanse er vesentlige faktorer det må tas hensyn til i utformingen av den offentlige tros- og livssynspolitikken. Historie og kulturell kontekst bør også reflekteres.

Et religions- og livssynsåpent samfunn anerkjenner at tros- og livssynssamfunn er samfunnsinstitusjoner som opprettholder, bygger og utvikler kultur og fellesskap. Kirkemøtet mener at en aktivt støttende tros- og livssynspolitik må legge til rette for at tros- og livssynssamfunn får bidra til integrering, verdier og kollektiv mening som et pluralistisk samfunn er avhengig av.

Et samfunn som forstår seg selv som tros- og livssynsåpent, åpner rom som Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn med frimodighet kan gi innhold og retning. Det vil Den norske kirke gjøre i dialog og samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn³³

Dette er det nærmeste vi kommer Den norske kirkes visjon for et livssynsåpent samfunn. Kirkemøtet sier tydelig at kirken vil arbeide for et slikt samfunn i dialog og i samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn. Utvalget er glad for Kirkemøtets positiv vedtak, og legger til grunn for våre anbefalinger at Den norske ønsker et livssynsåpent samfunn.

Ny trossamfunnslov

Det livssynsåpne samfunnet ble etter hvert et allment uttrykk, og Regjeringen refererte til Stålsett-utvalget i proposisjonen til ny trossamfunnslov som kom våren 2019:

Myndighetene skal aktivt anerkjenne at tro og livssyn er viktig i menneskers liv og verdsette tros- og livssynssamfunnenes samfunnsskapende kraft. Religion og tro skal ikke usynliggjøres, men heller gis muligheter og vilkår til å bidra som kulturbærere, sosiale entreprenører og samfunnsbyggere. For det andre betyr livssynsåpent at man anerkjenner at Norge er et flerreligiøst samfunn og at enhver borger har tros- og livssynsfrihet. Myndighetene skal føre en tros- og livssynspolitik som fører til at individer og grupper behandles som likeverdige.

Et livssynsåpent samfunn er kort og godt et bedre samfunn enn alternativet. Et livssynsåpent samfunn anerkjenner at mennesker har et behov for å søke mening i tilværelsen, og at dette er noe mennesker skal ha full frihet til å gjøre. (Et samfunn som usynliggjør det som gir mennesker mening i tilværelsen, tar ikke høyde for at folk er hele mennesker.) Et livssynsåpent samfunn legger til rette for at tros- og livssynssamfunnenes samfunnsskapende kraft kan utløses.

Et livssynsåpent samfunn må:

- Sikre religionsfrihet og likebehandle borgerne.
- Anerkjenne troens betydning i menneskers liv og sikre retten til religionsutfoldelse, også i det offentlige rom.
- Aktivt understøtte tros- og livssynssamfunnene.
- Anerkjenne den religiøse kulturarvens betydning som fundament for demokrati og menneskerettigheter i vårt samfunn.
- Invitere tros- og livssynssamfunnene til å være med å bygge samfunn, gjennom å løse sosiale utfordringer, fremme integrering og dempe konflikter.³⁴

³³ Kirkemøtet drøftet Stålsettutvalgets utredning i 2013 (NOU 2013:1) og hadde noen innvendinger til de åtte prinsippene.

Hele vedtaket finnes her: [KM-sak «Sdo_AMNavn» \(kirken.no\)](#)

Kirkerådets høringsvar finnes her: [krs-horingssvar-pa-nou-2013-1-det-livssynsapne-samfunn.pdf \(kirken.no\)](#)

³⁴ [Prop. 130 L \(2018–2019\) - regjeringen.no](#)

I januar 2021 trådte den nye trossamfunnsloven (Lov om tros- og livssynssamfunn) i kraft. Lovens formål er «å understøtte tros- og livssynssamfunn» og handler i stor grad om formaliteter knyttet til registrering av tros- og livssynssamfunn og offentlig finansiering.³⁵

Nåværende regjering omfavnet også det livssynsåpne samfunnet i Hurdalsplattformen:

Regjeringa ønskjer eit livssynsopent samfunn, der alle har respekt for og kunnskap om livssynet til andre. Trus- og livssynssamfunna er viktige både for enkeltmenneske og for storsamfunnet. For mange menneske utgjer dei viktige fellesskap, og dei skaper tilhørsele og identitet. Både finansiering av, kontroll med og innsyn i religiøse samfunn er viktige offentlege oppgåver, og det skal stillast krav til trus- og livssynssamfunna om demokrati, openheit og representasjon utan at ein grip inn i trusfridommen.

(Regjeringa vil) Vareta den særskilte rolla Den norske kyrkja har som ei levande og inkluderande folkekyrkje med lokalt nærvær, presteneste og trusopplæring i alle sokn og ein sterk og føreseieleg økonomi.³⁶

Når utvalget bruker begrepet «det livssynsåpne samfunnet» i denne rapporten legger vi Ståsett-utvalget og lovproposisjonens forståelse av begrepet til grunn. Når vi omtaler mer generelt et samfunn hvor flere tros- og livssynssamfunn gjør seg gjeldende vil vi beskrive det som et mangfoldsamfunn eller et pluralistisk samfunn.

Spørsmål til refleksjon og samtale

1. Hvilke nye muligheter og handlingsrom gir «det livssynsåpne samfunnet» Den norske kirke?
2. Hvordan bør Den norske kirke forholde seg til de 24 % av befolkningen som ikke er med i et tros- eller livssynssamfunn?
3. Hva kjennetegner er sekulært samfunn? Er Norge i dag et slikt samfunn?
4. Hvorfor gir media og enkelte politikere inntrykk at kristendommen i Norges trues av andre religioner?

³⁵ [Lov om tros- og livssynssamfunn \(trossamfunnsloven\) - Lovdata](#)

³⁶ [hurdalsplattformen.pdf \(regjeringen.no\)](#)

4. En trosbasert samfunnsaktør

Den norske kirke vil være «kirke der livet leves» midt i samfunnet. Den tar mål av seg å forkynne evangeliet, forvalte kulturarven, fremme gode verdier, virkeliggjøre bærekraftsmålene og bygge trygge og gode fellesskap.³⁷ Kirkemøtets strategiplan er et godt utgangspunkt for samtaler om kirkens selvforståelse og rolle i et livssynsåpent samfunn, både på lokalt og nasjonalt nivå.

Det er ikke utvalgets oppgave å drøfte Den norske kirkes samfunnsengasjement generelt, men se det i lys av kirkens nye selvforståelse som fristilt folkekirke i samhandling med myndigheter og ulike aktører i sivilsamfunnet. Hva vil Den norske kirke med sitt samfunnsengasjement, og hvordan begrunnes det? Er det riktig og tjenlig å si at Den norske kirke har «gått fra å være en statskirke til en sivilsamfunnsaktør»? I så fall, hvordan kommer kirkens identitet og selvforståelse til syne i forhold til andre slike aktører? Og hvordan uttaler kirkens ledere seg i aktuell samfunnsdebatt? Utvalget vil belyse disse spørsmålene og komme med noen utfordringer.

4.1 Hvorfor engasjerer kirken seg i samfunnet?

Strategien gir inntrykk av en ambisiøs og aktiv kirke, men sier lite om hvorfor kirken skal utføre sitt samfunnsoppdrag. Etter tusen år med samvirke mellom statsmakt og kirke, tar vi kanskje kirkens samfunnsengasjement for gitt? Her holder det å minne om kirkens medvirkning i etableringen allmueskole, offentlig fattigomsorg og senere velferdsstat. Det myndige lekfolket bidro til demokratisering gjennom organisasjonsutvikling og motkulturer. Misjonen la grunnlag for offentlig bistand og solidaritetsarbeid. Ikke minst i lokalsamfunnet har kirken, som i denne sammenheng også inkluderer kristne organisasjoner og foreninger, skapt viktige fellesskapsarenaer og støttet dem som trengte særlig omsorg. Mye av dette skjedde i samvirke med offentlige myndigheter, annet i regi av kirken selv.

En tydeligere begrunnelse

Hvordan påvirker avviklingen av statskirken kirkens selvforståelse som samfunnsaktør? Ett svar kan være at det påvirkes i liten grad, fordi kirkens diakonale arbeid alltid har vært en del av kirkens oppdrag. Det er dessuten lenge siden kirken var medansvarlig for offentlig skole- og helsevesen. Nå skjer samvirket mellom kirken og myndighetene gjennom ulike former for samarbeid hvor kirken, og kristne organisasjoner, opptrer som selvstendige aktører. Dette vil fortsette.

Likevel er noe nytt, ikke bare i forhold til myndighetene, men også fordi samfunnet har endret seg. Vi kan ikke lenger ta for gitt at kristne aktører er foretrukne eller selvsagte partnere for myndighetene. Tvert imot, vi merker en viss vegring mot å samarbeide med religiøse aktører. Det kan skyldes en misoppfatning av det

³⁷ Kirkemøtets strategidokument

livssynsåpne samfunnet i retning av å bety et livssyns*nøytralt* samfunn, og det kan skyldes kunnskapsmangel om trosbaserte aktørers virke. I en tid med økende sekularisering og større tros- og livssynsmangfold, må Den norske kirke i sterkere grad enn før, argumentere for sitt samfunnsansvar og politiske engasjement. Det er ikke lenger gitt at kirken bør eller skal ha en slik rolle.

Den norske kirkes selvforståelse som samfunnsaktør må tuftes på at kirken er et *trossamfunn*. Kirken er en «bekjennende, tjenende, misjonerende og åpen folkekirke». Kirkens tjenende oppdrag er diakonien.

Visjonen for Den norske kirkes diakonale tjeneste er: Guds kjærlighet til alle mennesker og alt det skapte, virkeliggjort gjennom liv og tjeneste. Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. Diakonien forankring er troen på Den treenige Gud. Mennesket er skapt i Guds bilde til å være medmenneske. Å gjøre troen virksom i handling er å spørre på ny og på ny «hvem er min neste?»³⁸

Slik uttrykker *Plan for diakoni* grunnlaget for kirkens samfunnstjeneste. Planen ble sist revidert i 2020, men reflekterer i liten grad over Den norske kirkes *nye* rolle etter 2017, heller ikke over hva visjonen om et livssynsåpent samfunn innebærer for den diakonale tjenesten.

«Diakoni» er et ganske internt begrep, og derfor må vi bruke andre ord for å tydeliggjøre kirkens egenart når den opptrer som samfunnsaktør. Nå som kirken ikke lenger er en del av staten, trengs en også samtaler om hva slags samfunnsmodell kirkens diakoni vil støtte opp om. Dette har utvalget ikke gått nærmere inn i.

Utvalget har hatt nytte av dokumentet *Kirken i det offentlige rom* fra Det lutherske verdensforbund som gir en god innføring og begrunnelse for hvorfor vi som lutheranere skal engasjere oss i samfunnet. Dokumentet beskriver kirkens rolle i det offentlige rom slik:

Kirkens aktive nærvær i det offentlige rom inkluderer religiøs kommunikasjon som forkynnelse og bønn. Det innebærer også kommunikasjon på sekulære arenaer i form av offentlige uttalelser og ulike uttrykk for politisk beslutningspåvirkning. Kirkens handlinger spenner fra diakonalt engasjement og fellesskapsbasert handling for fred og rettferdighet i lokalsamfunnet, til å jobbe for institusjonelle endringer både lokalt og globalt. Hver menighet og kirke har sin historie som viser deres samfunnsengasjement.

Det er flere ytre faktorer som påvirker hvordan menigheter er aktive i det offentlige rom:

³⁸ Plan for diakoni, Kirkerådet 2020 [plan-for-diakoni_rev2020.pdf \(kirken.no\)](https://www.kirken.no/plan-for-diakoni-rev2020.pdf)

- Grunnloven og juridiske forskrifter danner et rammeverk for hvordan religiøse fellesskap kan organisere seg og samhandle med andre.
- Majoritets-/minoritetssituasjoner påvirker dessuten religiøse fellesskaps slagkraft og handlingsrom.
- En annen faktor når det gjelder kirkens gjennomslag i det offentlige rom er nærhet eller avstand til aktører i andre deler av samfunnet, som kultur, økonomi, politikk, media og akademia ³⁹

Dokumentet, som er resultat av erfaringer til lutherske kirker i ulike deler av verden, peker på faktorer som påvirker kirkens rolle i det offentlige rom. Dette minner oss om at de norske debattene om forholdet mellom kirke og politikk ikke er unike. Vi har mye lære av lutherske søsterkirker, både i samfunn som likner på vårt, men også der hvor forholdene er svært ulike. LVF-dokumentet stiller aldri spørsmålet om kirken skal engasjere seg politisk – men *hvordan* den skal gjøre det.

4.2 Kirkens rolle og betydning – en godt bevart hemmelighet

Kirkens gode omdømme og legitimitet som samfunnsaktør forutsetter at dens rolle og virksomhet er kjent og anerkjent i befolkningen. Utvalget har fått inntrykk av at politiske miljøer, generelt sett, ikke vet hva som kan forventes av kirken som samarbeidspartner. Kirken utfordres til å være mye tydeligere på hva den representerer og kan tilby. På tross av at det mange steder er god kontakt og tett samarbeid mellom kommunen og kirken, trengs mer kunnskap om kirkens samfunnsengasjement, ikke minst lokalt.

Det er nok ganske vanlig blant politikere og myndigheter å betrakte kirken primært som bærer av kristen kulturarv og gode tradisjoner. Samtidig gis det uttrykk for en ambivalens og usikkerhet i møte med kirken og andre religiøse aktørers plass i dagens samfunn. Forestillinger om det *livssynsnøytrale* har mange steder bedre kår enn idealet om det *livssynsåpne*. Dette skyldes nok i stor grad at kunnskapen om kristendom og kirkeliv er synkende i befolkningen, også blant de som styrer landet.

Tidligere hadde mediene dedikerte journalister som dekket kirke- og religionsfeltet. Imidlertid har ressursmangel ført til en reduksjon av disse spesialiserte stillingene. I tillegg har kravet om «klikk og trafikk» bidratt til at dekningen av kirke- og religionsstoff ofte blir vinklet på en sensasjonell og konfliktorientert måte. Dermed bidrar media til vrangforestillinger. Sosiale medier og globaliserte nyhetskanaler kan dessuten formidle et bilde av kirke og kristendom som ikke nødvendigvis samsvarer med realiteter. Dette kan særlig gjelde ungdom som kan få et forvrengt inntrykk av kristendommen og kristen trosutøvelse basert på utenlandske, ofte amerikanske, kilder. Disse forholdene bidrar til skepsis og berøringsangst for religion, noe som

³⁹ *Kirken i det offentlige rom*, Det lutherske verdensforbund, 2017
[lvf kirken i det offentlige rom 2017.pdf](#) s.12

også påvirker myndighetene og gjør dem mer tilbakeholdne overfor samarbeid med kirken. Men kanskje er den største utfordringen likevel likegyldighet og at folk flest ikke forventer stort av kirken ut over å være tradisjonsbærer og seremonimester.

Vi står overfor mange sosiale utfordringer, og det er en økende erkjennelse av at den norske velferdsstaten kommer til kort på enkelte områder. Dette gjelder for eksempel det økende behovet for eldreomsorg, men også fattigdom, ensomhet og omsorgssvikt. Sivilsamfunnet, ideelle organisasjoner og trossamfunn kan – og bør – spille en supplerende rolle til offentlige tilbud. Den norske kirke er til stede i alle lokalsamfunn og har mange flinke fagfolk, gode aktivitetstilbud og rom for fellesskap og samtaler. Vi må være mye mer frimodigere overfor kommunen og si «dere trenger oss», «dere må bruke oss».

Den norske kirke har lang tradisjon for å være både medspiller og motkultur i samfunnet. Kirken har sammenlignet med andre store folkelige organisasjoner, vært en pioner på flere områder. Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep ble etablert i 1996, og kirken har gode rutiner for varslingsaker. Kirken var også relativt tidlig ute med å arbeide for skeives rettigheter i samarbeid med skeive miljøer. Åpen kirkegruppe går tilbake til 1980-tallet, og Den norske kirke var først ute med å tilby kirkelig vigsel for likekjønnede par. Vi må løfte fram at kirken har vært foregangsorganisasjon på disse områdene, ikke for å skryte, for dette har vært tunge prosesser for mange av de involverte, men for å synliggjøre kirkens erfaringer og kompetanse. Kirken har også vært en kritisk røst i saker som abort, atomvåpen, klima og miljø, asyl- og innvandringspolitikk og forhold for utsatte grupper.

I dagens situasjon er Den norske kirke, mer enn tidligere, avhengig av bevilgende myndigheters velvilje. Men diakonien må ikke *motiveres* av mulighet for økonomisk støtte. Samtidig må vi være realistiske og erkjenne at kirken står i spenningen mellom å være «kranglete medborgere» og spiller på lag med politikerne.

Det er viktig å holde fra hverandre Den norske kirkes begrunnelse for sitt samfunnsengasjement og de forutsetninger og muligheter kirken har for å utføre det. I mediedebattene er man ofte mer opptatte av *om* kirken skal engasjere seg i politiske saker, enn å drøfte hvilke muligheter kirken har for å være en positiv samfunnsbygger.

4.3 Forutsetninger og muligheter

La oss først stikkordmessig nevne noen generelle kjennetegn på en *trobasert samfunnsaktør*:

- Religiøs og etisk forankring for engasjementet
- Lang erfaring (ofte de tidligste aktørene)
- Nettverk (lokalt, nasjonalt og globalt)

- Sterke felleskapstradisjoner – ofte grenseoverskridende fellesskap
- Fristilt fra politiske partier
- Sosialt arbeid: helse – utdanning – omsorg
- Riter – livsmestring – mening

Kristne trossamfunn har en sterk verdiforankring i et menneskesyn basert på menneskeverd, likeverd og nestekjærlighet. Dette er umistelige verdier, som også finnes i andre religiøse og humanistiske tradisjoner, noe som gir grunnlag for samarbeid. Kirkens oppdrag inkluderer diakonien, som med nødvendighet leder til et samfunnsengasjement. Mange, men ikke alle, religiøse tradisjoner har en tilsvarende utadrettet selvforståelse.

Den norske kirke har i tillegg noen særlige forutsetninger for å være en aktiv aktør i det norske samfunnet:

- 62 % av befolkningen som medlemmer
- Tusenårig historie som samfunnsinstitusjon og samvirke med stat og lokalsamfunn
- Premissleverandør for samfunnsverdier
- Landsdekkende
- Demokratisk
- Bygg i alle lokalsamfunn – lokale møtesteder
- 7 000 ansatte – kompetanse
- Nesten 80 000 frivillige

Den norske kirke er nå en sivilsamfunnsorganisasjon og en del av ideell sektor, men *kirken er likevel annerledes*. Vi må passe på at tilhørigheten i sivilsamfunnet, ikke bidrar til å tilsløre at Den norske kirke har særlige forutsetninger og muligheter for å være en spesiell samfunnsaktør. Denne rollen skal vi ivareta, i respekt for og i samarbeid med andre aktører.

En ansvarsfull kirke bruker sine rike ressurser på å bygge et godt samfunn for alle. Den norske kirkes organisering, infrastruktur, ansatte og frivillige utgjør en enorm organisatorisk ressurs. Som folkekirke er Den norske kirke i en unik posisjon til å samhandle med både offentlig sektor og sivilsamfunnet. Kirken har åpne beslutningsprosesser og store muligheter for frivillig deltagelse. Kirkens inkluderende og åpne fellesskap er en viktig del av kirkens samfunnsengasjement. En inkluderende kirke synliggjør troens positive virkning gjennom dialog og fellesskap på tvers. En økumenisk og dialogorientert kirke er ikke selvopptatt og innadventd. Kirken har lang tradisjon for å samarbeide med andre trossamfunn og ulike aktører i sivilsamfunnet. Gitt sin posisjon og ressurser har Den norske kirke ikke bare muligheter, men også et stort ansvar for å fremme et godt og livsønsket samfunn.

Den norske kirkes diakonale oppdrag er godt forankret teologisk, men som vi har vært inne på, neppe særlig godt kjent blant offentlige myndigheter eller andre samarbeidspartnere. Kirken må derfor bli mye bedre til å *synliggjøre* sin samfunnsrolle, ikke minst i lokalsamfunnene. Det bør stilles kommunikasjonsressurser til rådighet for soknene, slik at man kan løfte fram lokale eksempler på kirkens bidrag i samfunnet og skape en kultur for å synliggjøre et mangfold av suksesshistorier. Menighetene kan i mye større grad enn i dag også ta i bruk lokalavisene.

I det følgende skal vi se nærmere på noen av Den norske kirkes særlige fortrinn og forutsetninger for å være en samfunnsaktør. Dette må leses i sammenheng med del 2 som handlet om kirkens selvforståelse som trossamfunn.

Kultur og tradisjon

Utvalget vil, som vi tidligere har vært inne på, advare mot å legge for stor vekt på kulturarven. Henvisning til kulturarven kan snu oppmerksomheten mot det som *har vært*, og kan oppfattes som at kirken legitimerer en fortsatt maktposisjon og forsvarer tidligere privilegier. Dette kan legge bånd på kirkens nødvendige fornyelse i et mer mangfoldig samfunn.

Skolegudstjenester, minnemarkeringer, jubileer og nærvær i samfunnsinstitusjoner begrunnes ofte med kulturarv og tradisjon. Dette er forståelig, og i en viss grad også rimelig, men likevel problematisk. «Kulturarv» og «kristne verdier» er krevende begreper som forstås svært ulikt. De kan være uttrykk for sunne fellesskap og takknemlighet over det norske samfunnet, men de kan også brukes på måter Den norske kirke ikke vil identifisere seg med. Høyrenasjonalistiske partier i Europa og deler av det politiske miljøet her hjemme, bruker «kristne verdier» ikke som uttrykk for kirkens trosinnhold og en trosbasert samfunnskontrakt, men som et politisk verktøy og bolverk mot muslimer og innvandrere. Framfor å referere til en upresis kulturarv, må kirken selv formulere det kristne verdigrunnlag med ord som kommuniserer i vår tid.

I en urolig verden kan det være at flere søker til kjente tradisjoner, da må kirken hjelpe folk til å finne trygghet i det kristne budskapet og en plass i et kristent fellesskap. Kirkens markering av livsritene dåp, konfirmasjon, ekteskap og gravferd, kan gi folk feste i noe som bærer. Kirkerommet kan rom til uro og håp. Utvalget vil ikke nedtone de kristne tradisjonene, de er svært viktige både for enkeltmennesker, familier og samfunnet. Men vi vil løfte fram viktigheten at kirken selv må ta et større eierskap til dem. En folkekirke, i et samfunn hvor kristendommen er majoritetsreligion, står i fare for å ta de kristne tradisjonene for gitt. Det er også en fristelse å gjøre livsritene («folkekirkeindikatorer») så åpne og tilgjengelige, for å bevare oppslutningen om dem, at det kristne innholdet nedtones. På sikt kan det svekke dem, fordi folk ikke lenger ser viktigheten – eller nødvendigheten – av å bruke kirkens ritualer, i konkurranse med andre tilbydere.

En tydeligere *kristen* begrunnelse for kristne høytider og tradisjoner i det offentlige rom, er dessuten enklere å forholde seg til for andre tros- og livssynssamfunn, enn referansene til *fellestradisjoner*. Vi må få tydeligere fram at verdier og tradisjoner i dagens norske samfunn i stor grad har utspring i kristendommen, men også i andre livssyn og ideologier. Det åpner rommet for at nye tradisjoner kan finne sin plass. Kristendommens rolle i samfunnet trenger ikke å bli mindre eller mer usynlig, fordi om andre tros- og livssynssamfunn også bidrar til «norske» tradisjoner.

Et slags motsats til vektleggingen av kristne verdier som fellesverdier, er berøringsangsten for religion og frykten for å ikke likebehandle. Dette merkes hos enkelte representanter for myndighetene, når de vegrer seg imot å samarbeide med religiøse aktører. Man er redd for at samarbeid med Den norske kirke (som i mange tilfeller vil være den mest naturlige partneren), kan bli møtt med kritikk fra andre tros- og livssynssamfunn. Da er det lettere å kutte ut alle. Dette kjenner vi godt igjen fra de årlige debattene om skolegudstjenester. Lav kompetanse om religion hos offentlige ansatte og politikere kan også bidra til misforståelser om en religiøs aktørs rolle og egenart. Det har vi sett eksempler på når kommuner ikke vil gi økonomisk støtte til enkelte kristne organisasjoners barne- og ungdomsarbeid.

Landsdekkende og lokal folkekirke

Den norske kirkes kanskje viktigste fortrinn, er at den er til stede over hele landet og i alle lokalsamfunn. Den er *folkekirke* i den forstand at den har et lokalt nærvær overalt hvor det bor folk i dette langstrakte og stedvis nokså tynt befolkede landet. Kirkens brede tilgang på vanlige folks livsvilkår og erfaringer er først og fremst et privilegium. Teologi utformes i fortolkningen av folks erfaringer. Men i en tid hvor vi stadig diskuterer med andre tros- og livssynssamfunn om hvilke historiske privilegier Den norske kirke må avstå fra, er det viktig å understreke at akkurat dette privilegiet ikke er noe som kan distribueres fritt, eller som andre tros- eller livssynssamfunn kan ta fra oss. Bred tilgang på erfaring er nemlig basert på tillit. Og det er selvsagt ikke noe vi bør ha som mål å gi avkall på selv heller. Om vi tenker slik om det å være folkekirke, kommer neste punkt i tankerekken nærmest av seg selv: Vi forholder oss ikke slik til folks erfaring fordi staten pålegger oss det. Vi gjør dette fordi Kristus kaller oss til det, og fordi Gud er én. Derfor skal kirken fortsatt være til stede blant vanlige folk over hele landet og avspeile deres tros- og livserfaringer.

I denne sammenheng må vi minne om lokale variasjoner. Norge er ikke bare et langstrakt land, men har også store kulturelle og religiøse forskjeller. Kirkens betydning i lokalsamfunnene varierer. Enkelte steder finnes bare Den norske kirke, andre steder et par andre kirkesamfunn, og på større steder passer mange ulike tros- og livssynssamfunn. Lokale variasjoner er selvsagt helt avgjørende for Den norske kirkes mulighet til å samhandle både med offentlig sektor, tros- og livssynssamfunn og andre aktører.

Kirkebygg

Kirkebyggene er sentrum for lokalkirkens virksomhet, og har vært et samlingspunkt for generasjoner av kirkegjengere i tusen år. De er kirkens viktigste kulturskatter og folk har hatt en sterk tilknytning til «kirka vår». Kirkebygget beskrives ofte som «identitetsmarkør» og «rammen rundt et liv», og har stor verdi for mange flere enn de som er aktive brukere av kirken. Kirkebygget er stedet hvor mange søker til ved livet store hendelser, som dåp, konfirmasjon, vielser og begravelser. Kirkebygget er ofte også det naturlige samlingspunktet ved store hendelser, både fest og sorg, for mange flere enn kirkens medlemmer.

Sammen med andre bygg som gravkapeller, sportskapeller, menighetsentre, bedehus o.a. har kirken et enormt fortrinn i forhold til andre tros- og livssynssamfunn. Dette gir muligheter for samarbeid med andre i lokalsamfunnet på en lang rekke områder, ikke minst kulturlivet, barne- og ungdomsaktiviteter, tilbud til eldre og grupper med særlige behov. Kirkebygget er en unik kulturarena, og Den norske kirke er en av landets største arrangører av konserter.

Vi kommer tilbake til kirkebygget i forbindelse med kommunens ansvar for kirkebygg og bruken av kirkebyggene i et livssynsåpent samfunn (del 5).

Kompetanse og frivillige

Den norske kirke har om lag 7000 ansatte med solid kompetanse, mange med høy utdanning og lang erfaring. Prester og diakoner har en nærhet til folk flest som få andre yrkesgrupper har, og kirkens trosopplærere og ungdomsarbeidere treffer en betydelig del av norske barn og ungdommer. Kirketjenere og kirkegårdsarbeidere møter mennesker i ulike livssituasjoner, og kirkeverger og daglige ledere har god kjennskap til økonomi og samarbeid med kommunen. Disse kirkelige yrkesgruppene finnes spredt over hele landet. Ingen andre tros- og livssynssamfunn kan måle seg med dette.

I tillegg har kirken nesten 80 000 frivillige som yter en stor innsats. Kirken har en gjennomgående demokratisk struktur hvor tusenvis deltar og får erfaring i organisasjonsutvikling og styring. Disse menneskelige ressursene bør synliggjøres bedre og brukes i kirkens samarbeid med andre aktører.

Den norske kirke er vant med å være enerådende, og bør skjerpe sin bevissthet om at det er flere relevante aktører i lokalsamfunnet som det er naturlig å samarbeid med. Først og fremst andre kirkesamfunn og kristne organisasjoner, men andre relevante tros- og livssynssamfunn, organisasjoner og institusjoner. De sitter også på mange ressurser og verdifulle nettverk og erfaringer. Her finnes også mange frivillige, og på mindre steder er det ofte de samme menneskene som er engasjert både i kirkens frivillige arbeid og i andre organisasjoner. Mange steder finnes mye og godt

samarbeid mellom menigheten og andre organisasjoner, men det er utvilsomt et stort potensial i å utvikle flere.⁴⁰

4.4 Samskaping – en modell for samarbeid

Kirkens særstilling er spesielt tydelig gjennom de tette båndene til offentlig sektor, og særlig til kommunene. Lokalsamfunnene er den arenaen der det er viktigst for kirken å være synlig og relevant, og gjennom det skape legitimitet for sin rolle. Utvalget anbefaler Den norske å samhandle mer med kommunene gjennom den såkalte «samskappingsmodellen».

Samskaping som modell for samarbeid

Samfunnet er i rask forandring, og mengden av sosiale utfordringer som må løses lokalt øker. Endringer i demografi og sosial ulikhet, men også forhold som klimaendringer og en mer urolig verden, utfordrer velferdsstaten. KS har advart mot «kommunal kollaps» dersom strategien for å løse velferdsutfordringene i kommunene ikke endres. Derfor tenker stadig flere kommuner nytt om hvordan de skal løse utfordringene. Det nye kalles «samskappingskommunen», eller «kommune 3.0». Enkelt sagt referer «kommune 1.0» til den tid da «kommunen bestemte ovenfra-og-ned», «kommune 2.0» var ideen om mer fokus på brukeren som «bestiller». «Kommune 3.0» er samskappingskommunen der kommune og innbyggere finner løsninger sammen.

Kjernepunkter i samskaping :

1. Retter seg mot et sammensatt problem som ikke løses godt nok i dag.
2. Løses med deltakelse fra mennesker på tvers av (minst) to deler av samfunnet (sektorer): Offentlig ansatte og folk fra sivilsamfunnet/frivillighet
3. Samarbeidet er likeverdig – på alle måter. Ikke oss og dere – men et felles vi.
4. Samarbeidets løsninger skal gi varig verdi, og det skal gi slik verdi for flere enn bare dem som er direkte involvert i den aktuelle prosessen.
5. Alltid situasjonelt: det foregår i en sosial, geografisk og kulturell kontekst.⁴¹

Samskaping er en arbeidsform som forutsetter tett og likeverdig samarbeid mellom kommune og sivilsamfunnet for å skape endringer med varig verdi. Mens et samarbeid mellom ulike parter reguleres av kontrakter, bestillinger og leverandørforhold, er relasjonene i samskaping preget av likeverdige forhold og kan initieres både «ovenfra» og «nedenfra», fra både offentlige og frivillige aktører. Samskaping skjer når offentlige, private og/eller sivile aktører arbeider sammen gjennom å dele kunnskap og ressurser med hverandre. Samskaping er ikke når det offentlige

⁴⁰ Norges Kristne Råd gjennomførte i en undersøkelse om lokaløkumenisk samarbeid. Er stort flertall av menigheter i medlemskirkene svarte at de ønsker mer slikt samarbeid.

[NKR-Rapport v.06 02.pdf \(norgeskristnerad.no\)](#)

⁴¹ Lars Kobro (red.) *La oss gjøre det sammen! Håndbok i lokal samskapende sosial innovasjon*, KS, 2018, beskriver samskappingsmodellen [handbok-for-samskaping.pdf \(ks.no\)](#)

overlater en oppgave til andre eller sender ut høringer til borgerne, men der det knyttes en likeverdig samarbeidsrelasjon mellom partene hvor alle er aktive deltakere i en prosess hvor verdi skapes. Samskaping skal handle om å ta borgernes liv, synspunkter, interesser og meninger på alvor, og deretter se på hvilke endringer som kan gi økt verdi for innbyggerne i området.

Nye samarbeidsmodeller er nødvendige for å drive bærekraftige velferdssamfunn. Gjennom en gjensidig relasjon mellom aktørene som skal produsere noe sammen, vil det kunne skapes en økt tillit og fellesskap. Samskaping som metode bør brukes til å skape mer prosessorientert arbeid i samarbeid med aktører og frivillige i lokal- miljøene. I en samskapingsprosess må ulike ressurser anerkjennes og verdsettes – aktørene er likeverdige. Ved å involvere de ulike aktørene og sette dem inn i en likeverdig samhandling vil tjenesten få en høyere kvalitet. I utviklingen av tjenesten vil vi få inn ulike synspunkter som vil gjøre tjenesten bedre. Samskaping er også nyttig økonomisk. Ved å samle ulike aktører og samle ressurser og kompetanse. For å få til dette brukes samskaping/ samproduksjon som verktøy.

Samskaping kan være utfordrende, men har flere positive effekter dersom det organiseres og ledes på en god måte. Med samskaping som verktøy får vi muligheten til å gå sammen, kommune, sivilsamfunn og borgere, se på livene våre, utfordringene og behovene og deretter finne løsninger som kan styrke den enkelte og lokal- samfunnet.

Den norske kirke som samarbeidspartner i samskaping

Kirken har gjennom århundrer vært en pioner i samhandling med myndighetene innen utdanning, helse og omsorg. Fortsatt er diakonien et av de områdene der kirken har bredest kontakt med samfunnet. Den norske kirke er både tett knyttet til offentlig sektor og samtidig del av frivillig sektor. Det gir kirken særlig gode forutsetninger for å delta i samskaping.

Menighetsråd og fellesråd bør spørre seg selv om hvorfor og hvordan kirken – som trosbasert aktør – kan bidra til samskaping med lokale myndigheter og andre sivilsamfunnsaktører. Kirken må bli tydeligere i sine prioriteringer, gitt en strammere økonomi, og søke samarbeid med andre, for eksempel barne- og ungdoms- organisasjoner.

Fellesrådene må settes i stand til å lykkes bedre med å gjøre kommunens politikere kjent med kirkens tilbud, kapasitet og kompetanse. Et eksempel er mulighetene til å bruke kirken som inkluderings- og arbeidstreningsarenaer. Dette kan skje sammen med innvandreres trossamfunn. Et annet område er kriser og katastrofer. Kontakten mellom kirken og relevante tros- og livssynssamfunn og kommunenes kriseteam kan videreutvikles. Det er en stor fordel om kirken og andre trossamfunn får førstehåndskunnskap om kriser som skjer. Det bør utvikles god kompetanse innen samskaping hos kirkens råd og ansatte slik at kirken kan være en aktiv, profesjonell og pålitelig

medspiller i arbeidet med å løse sosiale utfordringer sammen med andre aktører. Kirken må bruke sin «storesøsterrolle» til å invitere inn andre tros- og livssynssamfunn til å delta på aktuelle arenaer.

To ulike perspektiv i samskaping i det livssynsåpne samfunnet:

1. Den norske kirke som *trossamfunn*: Kirken kan bidra til å gi myndighetene økt kompetanse om hva et livssynsåpne samfunn innebærer og hvordan kommunen kan samarbeide med religiøse aktører.
2. Den norske kirke som *samfunnsaktør*: Kirkens kan peke på udekte samfunnsbehov og være en samfunnsutvikler i samarbeid med både offentlig og ideell sektor.

Dersom kirken fortsatt skal være en relevant og en plogspiss i samfunnsutviklingen, er det avgjørende at kirkens ansatte utvikler kompetanse innen samskaping. Det er videre viktig at kirken, med sin sentrale plassering i lokalsamfunnene, bidrar til deltakelse fra andre sivilsamfunnsaktører og sikrer at ulike tros- og livssynssamfunn får delta i samskappingsprosjekter på likeverdige vilkår.

Noen eksempler

KFUK-KFUM startet Forandringshuset på Holmlia, sør i Oslo, i 2020. Dette er en bydel med et stort tros- og livssynsmangfold og en sammensatt befolkning. Målet var å «skape åpne og trygge møteplasser der barn og unge kan være seg selv og leve og utvikle seg som hele mennesker.»⁴² Ut fra en kristen forankring, ønsket KFUK-KFUM å skape en møteplass for ungdom, på tvers av tros- og livssynstilhørighet, som gav rom for ungdommenes identitet og tilknytning. Gjennom dette arbeidet er kirken med på å bygge sterke relasjonelle lokalmiljøer. KFUK-KFUM gav etter hvert fra seg noe av eierskapet gjennom deltagelse fra andre enn kristne, og åpnet opp for et bredere samarbeid med andre aktører for å bygge et trygt og godt lokalsamfunn. Forandringshuset Holmlia drives nå i partnerskap med Unge Holmlianere, KFUK-KFUM Forandringshuset, Kirkens Bymisjon, Bydel Søndre Nordstrand og Fryshuset Forandringshuset på Holmlia er blitt en suksess og tilbyr en rekke aktiviteter. Dette er et godt eksempel på samarbeid mellom en kristen organisasjon, lokale myndigheter og andre partnere.

KFUK-KFUM driver forandringshus i flere byer, og den viktigste oppgaven er bygge åpne, trygge fellesskap, der barn og unge kan være seg selv og leve og utvikle seg som hele mennesker. Det er et mangfold av tilbud av aktivitet i egne Forandringshus og flere konsepter som drives i samarbeid med skoler, fritidsklubber og på andre arenaer der barn og unge er i fokus.⁴³

⁴² [Forandringshuset Holmlia](#)

⁴³ Les mer om Forandringshusene <https://forandringshuset.no/>

Bærekraftsmålene er et godt utgangspunkt for samarbeid mellom kirken og kommunen. Den norske kirke vil bidra til å realisere bærekraftsmålene. Dersom man ser bærekraftsmålene og kirkens strategiplan i sammenheng, ser man et sammenfall av flere mål.

Alle kommuner ser nå sin virksomhet i relasjon til bærekraftsmålene og må rapportere på dem. Kirken må også rapportere til myndighetene på bærekraftsmålene, slik også andre store organisasjoner og institusjoner må.

Bærekraftsmålene er blitt en felles referanseramme for samarbeid mellom offentlige og sivile aktører, både her hjemme og internasjonalt.

Lokalkirken har mye å bidra med, her gjelder det å være kreativ og frimodig og ikke minst å evne å se kirkens arbeid i sammenheng med lokalsamfunnets bidrag til å realisere bærekraftsmålene lokalt. Kirkerådet arbeidet med å utvikle flere verktøy for menigheters lokale samarbeid med utgangspunkt i bærekraftsmålene. I Ressursbanken finnes bl.a. et opplegg om hvordan stab og menighetsråd kan arbeide med bærekraftsmålene.⁴⁴

4.5 Kirkens stemme i det offentlige rom

Utvalget vil minne om at Den norske kirke primært er et *trossamfunn* som forkynder evangeliet (i ord og gjerning) og inviterer til dåp og kristent trosfellesskap. Kirken skal hjelpe mennesker til å stille spørsmål og søke svar på livets eksistensielle spørsmål. Den skal tilby livsfortolkning og livsmestring. Vi tror på en levende Gud som møter oss i vår hverdag og som kan forvandle oss. Kirken må være konkret i sitt budskap og oppmuntre folk til å be, gå til gudstjeneste, utforske Bibelen og søke og bygge gode fellesskap. Dette er også en del av kirkens oppdrag i det *offentlige* rom.

Den norske kirkes kommunikasjon i offentligheten framstår som defensiv, kirkens talspersoner befinner seg ofte på kritikernes banehalvdel. Utvalget etterspør en mer offensiv og frimodig kirke. Kirken bør bli mer kjent for det den faktisk gjør (fellesskap, frivillighet, forebygging, verdiformidling, diakoni, sorg, livsriter, beredskap, kultur, etc.) og ikke så mye for hva den mener, eller hva folk tror den

⁴⁴ [Bærekraftsmålene - Ressursbanken, Den norske kirke \(kirken.no\)](https://www.kirken.no/ressursbanken/baerekraftsmalene)

mener. Kirken – både nasjonalt og lokalt – må bli mer bevisst på hvordan den kommunisere ut i samfunnet, også i sosiale medier. Her kan man formidle inspirerende fortellinger, gjerne fra helt vanlig menighetsliv og fra menigheter som opplever vekst. En kan dele vitnesbyrd fra noen som har kommet til tro, fortelle om ungdomsgudstjenesten, bibeltimen eller familieleiren. Gi folk troen på den «hellige, almennelige kirke». Poenget er å skape begeistring for det som skjer i kirken, på en slik måte at vi som sitter i kirkebenkene kjenner oss igjen, og de som står nølende i randsonen blir fascinert og nysgjerrige. Mange menigheter er gode på dette, men utvalget ønsker seg flere!

En tydelig og aktiv kirke

Det er ingen motsetning mellom å formidle trosfortellinger og å komme med profetisk-politiske uttalelser. Også det siste er uttrykk for kirkens tro og diakonale oppdrag, men dette kommer ikke alltid godt nok fram. Den norske kirke må bli bedre til å forklare hvorfor *kirken* uttaler seg om en konkret politisk sak. Når kirken deltar i samfunnsdebatter, kan den av og til fremstå som en sekulær aktør. Språket kirken benytter, må reflektere dens identitet som en kristen kirke, og kirkens talspersoner må mestre et trosbasert språk som også kommuniserer godt i politiske kretser. En tydeligere teologisk begrunnelse for engasjementet gjør det mulig å skille kirken fra andre sekulære aktører. Det må aldri være tvil om kirkens grunnlag for å engasjere seg politisk når grunnleggende verdier settes i spill. Ved å tydeliggjøre dette, vil kirken kunne unngå anklager om partipolitisk tilhørighet eller politisk slagside. Da blir kirkens uttalelser mer relevante, interessante – og trolig også mer utfordrende.

Utvalget etterlyser *flere* kirkelige stemmer i offentligheten. Tidligere brakte ulike kristne profiler teologiske og etiske perspektiver inn i aktuelle samfunnsspørsmål. Disse kristne samfunnsdebattantene var viktige aktører i det offentlige ordskiftet. Noen var pionerer i kampen for minoriteters rettigheter og bidro til større aksept, både i kirken og i samfunnet for øvrig for bl.a. homofiles situasjon. Andre representerte motkulturer som provoserte majoritetskulturen, utfordret politikere og makthavere, noe som skapte debatt og engasjement. Felles for disse kirkelige talspersonene var en tydelig intellektuell og teologisk argumentasjon. Mange av dem hadde, riktig nok, fordelen av å ha autoritet ut fra embete og stilling.

Slik er det ikke lenger. I dag lytter folk mindre til tradisjonelle autoritetspersoner (det gjelder ikke bare kirkens folk) og mer til media og kjendiser. Sekulære medier skaper et bilde av «tomme kirkebenker» og prioriterer bort kirkestoff som uinteressant. De kristne avisene fokuserer ofte på interne krangler i kirkene om temaer som vanlige folk trolig oppfatter som marginale og uinteressante. Media bidrar til at kirken har et omdømmeproblem. Men har ikke kirken selv et ansvar for at det er slik? Har den overlatt moralske og etiske spørsmål til privatsfæren og unnlater man å ta i bruk handlingsrom og språk som gjør at kirken kan snakke om eksistensielle spørsmål i det offentlige rom? Hva er det som gjør at biskoper, prester, diakoner, kateketer og andre kompetente kirkefolk, i så liten grad deler av sin kompetanse og erfaringer i

offentlig debatt? Dette er folk som kan skrive og tale, men som er lite synlige i offentlige samtaler. Rett skal være rett, det finnes eksempler på dyktige kirkelige debattanter, men de er for få. Tendensen er at offentlige samtaler om eksistensielle og etiske spørsmål nå skjer mellom andre faggrupper, som filosofer, psykologer og samfunnsvitere.

Man kan få inntrykk av at kirkelige ansatte og tillitsvalgte mangler stolthet over Den norske kirke. Preges de av en viss forlegenhet på kirkens vegne? De kan se ut til å mangle initiativer og mot til å trekke fram det som fungerer godt. Prester er en yrkesgruppe som er vant til å formulere seg muntlig og skriftlig, og som historisk har spilt en viktig offentlig rolle. Utvalget vil oppmuntre prestene til å være mer synlig i media. Den samme utfordringen går også til andre yrkesgrupper i kirken. Kirkens folk må bli mer synlig både i redaktørstyrte og sosiale medier. Ved at flere kommer på banen, vil også kirkens rike mangfold bli mer synlig.

Kirken trenger en intern samtale om hvordan dens ansatte, mens også tillitsvalgte og andre aktive kirkefolk kan få større trygghet, frimodighet og kompetanse til å engasjere seg i offentlige debatter, ikke minst må kirken bli bedre i å selv sette dagsorden i det offentlige ordskiftet.

En kirke som utfordrer

Kirkens «profetiske røst» må ha noe vesentlig å komme med, noe folk berøres av og må ta stilling til. Er det et problem i Den norske kirke at det i stor grad er toppledere i maktposisjoner som framfører kirkens profetiske røst i offentligheten? Hvilken troverdighet gir det? Kan de privilegerte være profeter? Dette åpner for en interessant samtale, som vi skal la ligge her. Vi undres bare om kirkens stemme i det offentlige ville blitt kraftigere om det var flere som målbar den, og om den ville bli mer interessant om det var et større mangfold i synspunktene.

Den norske kirkes offentligpregede rolle og sivilsamfunnsrollen må ikke ødelegge for hverandre. Kirken må være seg bevisst begge rollene. Kirken må tørre å innta aktivistrollen, også når politikere ikke liker det. Før når kirken trakk veksler på sin maktposisjon, gikk det ofte galt. I dag er vi i en helt annen situasjon. Kirkens autoritet og handlingsrom – skapt ved de måtene vi praktiserer dette på – binder sammen begge rollene. I dag er det hva kirken faktisk gjør og uttaler som gir den autoritet, ikke gamle privilegier.

Utvalget har stilt seg spørsmålet om kirkens kommunikasjonsstrategier i for liten grad legger opp til at kirken skal *utfordre* både enkeltmennesker og samfunnet. Mon tro om man er forlegen på kristendommens vegne, slik at man nedtoner kraften i kristne budskapet. Eller er det slik at det er folkekirkens oppslutning og omdømme som former kommunikasjonsstrategiene? Er vi i for stor grad blitt en «feel good-kirke» som tilbyr fellesskap og seremonier, men som i liten grad løfter fram livets mer dyptgående spørsmål? En kommunikasjon som forenkler og toner ned de

dyptgående og komplekse teologiske tema bommer, fordi dette faktisk er etterspurt. Kirken blir interessant for media og mer etterspurt i offentlig ordskifte når den har noe substansielt å komme med. Utvalget anbefaler derfor at kirkelige uttalelser har en grundigere teologisk begrunnelse enn det vi ser i dag. Kirkens talspersoner må også tørre å utfordre. Vi observerer at når kirkes ledere er tydelige og kompromissløse, ut fra kirkens syn på skaperverk, menneskeverd og likeverd, for eksempel i forhold til klima, flyktninger og krigen i Gaza, da får de medias oppmerksomhet. Slike overskriftene bidrar til at flere forholder seg til kirkens budskap, enten fordi de blir opprørte eller oppmuntret. Begge deler bidrar til mer engasjement og utfordrer til å ta stilling.

Det er gammelt nytt at kirken er politisk, men ikke partipolitisk. Likevel kan påstander om at kirken er «venstrevridd» eller «konservativ» få oss til å skygge unna. Kirken bør verdsette kritikk, for det gir anledning til å tydeliggjøre budskapet. Kirken bør heve seg over kritikk fra politikere, som fordi de er uenige med kirken, argumenterer for at kirken ikke skal uttale seg om enkelte politiske saker. Tier kirken, blir den etter hvert irrelevant. Kirkens oppdrag er å gå inn i relevante politiske sakskomplekser, med etisk refleksjon, fagkunnskap, offentlig oppmerksomhet og handling.

Et eksempel: Da samiske og miljøengasjerte ungdommer vinteren 2023 demonstrerte mot myndighetenes håndtering av Fosen-saken, åpnet Trefoldighet – fred og forsoningskirken i Oslo sine dører. Demonstrantene fikk varme seg, spist vafler, ladet mobilene og tilgang til toalett, og ikke minst støtte til sin sak. Mellomkirkelig råds Komite for Internasjonale Spørsmål og Samisk kirkeråds eksperter på teologi, juss, klima og urfolksrettigheter, utformet sammen en uttalelse som preses og leder i Samisk kirkeråd publiserte i NRK Ytring. Det faglige grunnlaget og kirkeledernes legitimitet gav et solid grunnlag som Trefoldighet kunne lene seg på i håndtering av den situasjonen som oppstod i deres nabolag.⁴⁵

4.6 Oppsummering og anbefalinger

Utvalget har i dette kapitlet understreket at det er som en *trobasert* aktør Den norske kirke skal delta i samfunnslivet. Det er Guds kjærlighet til alle mennesker og alt det skapte som er kirkens diakonale drivkraft. Den norske kirke har særlige forutsetninger for å være samfunnsengasjert og samarbeide med både offentlig sektor og ulike sivilsamfunnsaktører. Men kirken må bli mer bevisst sine ressurser og merverdien av et trobasert og kristent nærvær i samfunnet. Kirkens bidrag til samfunnet må synliggjøres på en helt annen måte nå, enn den gang vi var en del av offentlig virksomhet. Det finnes mange gode historier om menigheters engasjement i lokalsamfunnet. Disse må deles til inspirasjon for andre menigheter. Kirken har mye å være stolt over – vis det fram!

⁴⁵ [Høyesterettsdommen i Fosen-saken må respekteres – Ytring \(nrk.no\)](#)

Utvalget anbefaler at Den norske kirke tar i bruk «samskapingsmodellen» og styrker sitt samarbeid med kommunen og andre offentlige- og ideelle aktører. Kirken må særlig søke samarbeid med andre kristne og relevante trosbaserte organisasjoner. Kirken må være mer offensiv og frimodig og tilby sin kompetanse.

Utvalget ønsker seg en kirke som er tydelig og pro-aktivt til stede i samfunnsdebattene. Men når kirkens ansatte opptrer i media og offentlig debatt, må de bruke et teologisk språk som tydeliggjør kirken egenart og samtidig kommuniserer med politiske miljøer. Kirken må løfte fram eksistensielle spørsmål i samfunnsdebattene, samtidig som de ivaretar sin samfunnskritiske «profetiske røst».

Utvalget ønsker at flere kirkelige ansatte tar i bruk sin fagkompetanse og erfaring og deltar mer aktivt i det offentlige liv, både i sine lokalsamfunn og i nasjonale sammenhenger. Utvalget ønsker seg også flere ulike kirkelige stemmer i det offentlige rom, for å avspeile kirkens mangfold. En mer frimodig og tydelig kirke vil kunne begeistre, men også provosere. Begge deler øker kirkens relevans.

6. Den norske kirke utfordres til å være mer bevisst på at det er som en *trosbasert* aktør at kirken tjener samfunnet. Samfunnsoppdrag og samfunnstjeneste må begrunnes enda tydeligere i kirkens *diakonale* oppdrag, og ikke i arven fra statskirken. Det trengs flere initiativer og økonomiske ressurser til å synliggjøre kirkens kompetanse og aktive samfunnsengasjement, særlig i lokalsamfunnet.
7. Den norske kirke må sikre god kompetanse innen «samskaping» hos kirkens råd og ansatte, slik at kirken kan være en aktiv, profesjonell og pålitelig medspiller i arbeidet med å løse sosiale utfordringer sammen med offentlige myndigheter og andre aktører innen tros- og livsynsfeltet.
8. Kirkens ledere og talspersoner må ha større bevissthet om kirkens egenart som et kristent trossamfunn når de opptrer i det offentlige rom. Uttalelser og debattinnlegg må inneholde grundigere teologiske og etiske begrunnelser som uttrykker kirkens egenart. Kirkens representanter må mestre et teologisk og etisk språk som også kommuniserer inn i en aktuell politisk situasjon. Slik kan kirken få en tydeligere stemme i media og i offentlig debatt. Kirkens ansatte oppfordres til å ta i bruk sin kompetanse og være aktive deltakere i samfunnsdebatter, både nasjonalt og i lokalsamfunnet.

Spørsmål til refleksjon og samtale

1. Hvordan vil dere forklare kirkens diakonale oppdrag for kommunestyret?
2. Hvilke muligheter har deres menighet for å samarbeide med kommunen? Hva kan kirken tilby?
3. Hvilke trossamfunn og andre organisasjoner finnes i lokalsamfunnet som kirken kan innby til samarbeid – om hva?
4. Velg ut et par aktuelle politiske saker i lokalsamfunnet og i den nasjonale debatten og begrunn hvorfor kirken bør uttale seg offentlig om dem?
5. Hvordan kan menigheten bruke lokalaviser og sosiale medier for å gjøre sitt arbeid bedre kjent?

5. Norges folkekirke: særstilt og likestilt

Kan det forsvares at Den norske kirke fortsatt bør ha en særegen status, i så fall hvorfor og på hvilke områder? Hvordan er relasjonen mellom offentlige myndigheter, Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn etter avviklingen av statskirken? Dette er viktige spørsmål for å avklare Den norske kirkes selvforståelse. I denne delen drøfter utvalget hvordan både lovgivning og praksis utfordrer både kirkens selvforståelse og rolle i en ny kontekst.

5.1 Grunnlovens dilemma: likestilling og særstilling

Grunnloven fikk i 2012 en ny verdiparagraf (§ 2):

Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne Grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.

Grunnloven gir rammer for statens tros- og livssynspolitik (§ 16):

Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens orden fastsettes ved Lov. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.

Grunnloven omtaler også kongens relasjon til religion (§ 4):

Kongen skal alltid bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.

Grunnlovens § 16 gir utvilsomt Den norske kirke en særlig stilling når den «forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten», men Grunnloven gir oss lite hjelp til å forstå hva dette innebærer når *alle* tros- og livssynsamfunn skal likebehandles. Kravet om understøttelse på lik linje må forstås som et forbud mot diskriminering, altså som et forbud mot usaklig forskjellsbehandling. Så langt har debattene om dette mye handlet om lik finansiell støtte. Grunnloven forutsetter videre at det skal gis særlig lovgivning om Den norske kirke, og Trossamfunnsloven har et eget kapittel om Den norske kirke. Grunnloven bruker ikke begrepene «særstilling» eller «likestilling». Men disse ordene er mye brukt for å beskrive Den norske kirkes relasjon til offentlige myndigheter og andre aktører.

Trossamfunnsloven utdyper hva som forentes av Den norske kirke som «Norges folkekirke». Kapitlet om Den norske kirke har en egen formålsbestemmelse:

Formålet med bestemmelsene i dette kapitlet er å legge til rette for at Den norske kirke forblir en landsdekkende og demokratisk evangelisk-luthersk folkekirke.⁴⁶

⁴⁶ Lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven) - Lovdata) Kapittel 3

Loven skal «legge til rette» for en slik folkekirke. Trossamfunnsloven omtaler Den norske kirkes organisering (sokn og bispedømmer), demokratiske organer (Kirkemøtet og valg), finansieringsordning, kirkebygg, prestedtjenesten og medlemsregister. Dette er en mye sterkere styring av Den norske kirke, enn av andre tros- og livssynssamfunn som også får offentlig tilskudd. Staten styrer også Den norske kirke ved å stille krav i budsjettproposisjonen og tilskuddsbrevet til Den norske kirke. Det stilles også krav til de andre, noe vi snart kommer tilbake til.

Den norske kirkes selvforståelse

«Den norske kirke er en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke, som vitner i ord og gjerning om frelse, frihet og håp i Jesus Kristus.»

Den norske kirkes strategidokument bekrefter at også kirken selv forstår seg som en *folkekirke*.

I Kirkeordningen defineres kirkens læregrunnlag (§ 1):

Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke som bekjenner troen på den treenige Gud og evangeliet om frelse i Jesus Kristus slik det er gitt oss i Det gamle og Det nye testamente og uttrykt i den apostoliske, den nikenske og den athanasianske trosbekjennelse samt Den uforandrede augsburgske bekjennelse fra 1530 og Luthers lille katekisme.⁴⁷

I sakspapiret til kirkerådssaken «Fra statskirke til organisasjon i sivilsamfunnet - mål og rammer for videre arbeid med kirkeordning» beskrives kirken slik:

Den norske kirke er en særlovregulert størrelse med både offentligrettslige og privatrettslige trekk, den er en folkekirke, et evangelisk-luthersk trossamfunn, en majoritetskirke, både en lokalkirke og del av en verdensvid kirke. Disse og andre karakteristikker eller elementer lever side om side, noen samvirker og noen kan også stå i en viss spenning til hverandre.⁴⁸

Dette er vel det nærmeste vi kommer formulerte selvforståelser.

Utvalgets innfallsvinkel er å se kirkens selvforståelse i relasjon til lovverket, myndighetene og andre tros- og livssynssamfunns oppfatninger av kirken.

⁴⁷ [Kirkeordning for Den norske kirke - Lovdata](#)

Legg merke til at kirkeordningen er en forskrift til Trossamfunnsloven

⁴⁸ KR-sak 96/23 [Fra statskirke til organisasjon i sivilsamfunnet - mål og rammer for videre arbeid med kirkeordning \(kirken.no\)](#)

5.2 Særstilling og likestilling – en oversikt

Oversikten under skisserer relevant lovverk og forhold hvor Den norske kirke har en særstilling og/eller er likestilt med andre tros- og livssynssamfunn.

Den norske kirke (DNK)	Tros- og livssynssamfunn
Stat	
Grunnloven⁴⁹	
«Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv.» (§2)	Ikke spesifikt DNK, men framhever kristen og humanistisk arv.
Grunnlovens gir DNK en særskilt status: «forbliver Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten» (§16)	«Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.» (§16)
«Kongen skal alltid bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.» (§4)	Ikke spesifikt DNK, men et luthersk kirkesamfunn.
Lov om tros- og livssynssamfunn⁵⁰	
Eget kapittel om DNK (kap. 3) Mer spesifikke krav til DNK: landsdekkende organisering i sokn, kirkebygg, kirkemøtet, valg og stemmerett, medlemsregister og preste- og biskoptjeneste	Kap 1, 2 og 4 gjelder alle, men noen av bestemmelsene er mest relevante for andre enn DNK.
Stereke forventning og føringer om valg og demokratisk styringsstruktur	Forventning om lovlidighet og tilslutning til samfunnets fellesverdier (gjelder alle)
DNK har i realiteten en mer omfattende rapportering (årsmelding, regnskap statistikk m.m.)	Krav om årsrapport og regnskap – rapport om særlige tema (gjelder alle)
Finansieringsordning Særordning: delt ansvar mellom stat og kommune	Andre enn DNK får tilskudd kun fra staten. Mottar om lag like mye støtte per medlem som DNK får per medlem

⁴⁹ [Grunnloven](#)

⁵⁰ [Lov om tros- og livssynssamfunn](#)

Prester i DNK har vigselfrett	Registrerte tros- og livssynssamfunn kan søke om vigselfrett for medlemmer
Lov om helligdager og helligdagsfred⁵¹	
Helligdager bygger på kristne høytider – regulerer samfunnets årsrytme	Adgang til ekstra fri for andre tradisjoner (men ikke tilsvarende fri som i kristne høytider)
Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa⁵²	
«Opplæringa skal byggje på grunnleggjande verdiar i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, åndsfridom, nestekjærleik, tilgiving, likeverd og solidaritet, verdiar som også kjem til uttrykk i ulike religionar og livssyn, og som er forankra i menneskerettane» (§ 1.3)	Kristendom og humanisme framheves, men andre religioner og livssyn anerkjennes.
«Opplæringa skal ikkje vere forkynnande» (§ 14.5)	Gjelder alle.
Fritak fra aktiviteter på grunn av livssyn. (§ 14.6) ⁵³	Gjelder alle, men i praksis angår dette nok kristne elever mindre enn andre, etter som kirkene ofte tilbyr flere aktiviteter enn andre
Fri på alle kirkelige helligdager uten krav til foreldre.	«Ein elev som høyrer til eit anna trussamfunn enn Den norske kyrkja, har rett til permisjon frå skolen dei dagane trussamfunnet har helgedag, dersom foreldra sørgjer for den opplæringa som må til for at eleven skal

⁵¹ [Lov om helligdager og helligdagsfred](#)

⁵² [Opplæringslova](#)

⁵³ «Elevar har rett til fritak frå aktivitetar i opplæringa som dei med rimeleg grunn opplever som utøving av ein annan religion enn sin eigen eller tilslutning til eit anna livssyn enn sitt eige, eller som dei på same grunnlag opplever som krenkjande eller støytande. Fritaket føreset ei skriftleg melding frå eleven eller foreldra, men det trengst ikkje grunngeving. Ein kan ikkje krevje fritak frå kompetansemåla i læreplanane for fag. Elevar som får fritak frå aktivitetar i opplæringa, skal ha anna opplæring med tilsvarende fagleg innhald» § 14.6, Opplæringslova

	kunne følge med i opplæringa på skolen etter fråværet». (§ 2.2)
Læreplan KRLE : «Om lag halvparten av undervisningstiden i faget skal brukes på kristendomskunnskap.»	Gir fortrinn til kristendom.
Skolegudstjenester Tradisjon Skjerpet av det ikke er del av KRLE, men er kirkens tilbud ⁵⁴	I prinsippet kan alle tilby noe tilsvarende, men i praksis har DNK de beste muligheter
Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold⁵⁵	
«Enhver har rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk i Den norske kirkes menigheter i språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner». (§ 3.6)	Gjelder ikke andre.
Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd Lov om offentlige anskaffelser Lov om arkiv Lov om språk	
DNK har i Kirkeordningen § 42 pålagt seg selv å følge enkelte lover (hele, eller deler, av lover og forskrifter). ⁵⁶	Ikke aktuelt for andre enn DNK
Offentlige institusjoner	
DNK deltar i Forsvarets tros- og livssynskorps	I prinsippet kan flere delt, foreløpig begrenset i praksis
Helseinstitusjoner: Tradisjon med sykehusprester	Det arbeides for å inkludere flere tros – og livssynssamfunn i tilbudene, som et supplement til DNK
Høyere utdanningsinstitusjoner: Tradisjon med studentprester	
Fengsel: Tradisjon med studentprester	

⁵⁴ Utdanningsdirektoratets veiledning om skolegudstjenester [Skolegudstjenester | udir.no](http://udir.no)

⁵⁵ [Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold](#)

⁵⁶ Oversikt over alt kirkelig regelverk finnes her [Lover og regler - Den norske kirke \(kirken.no\)](#)

Samarbeid med kommunen	
Finansiering: DNK har kommunal finansiering – og dermed en nær relasjon kommunen.	Andre har kun statlig finansiering
Fellesråd: Kommunen kan ha representant i rådet	Ikke aktuelt for andre.
Lov om gravplasser, kremasjon og gravferd⁵⁷	
Gravplassforvaltning DNK v/ kirkelig fellesråd er lokal gravplassmyndighet. DNK skal ivareta tros- og livssynsmessige behov og er blant annet pålagt å invitere andre tros- og livssynssamfunn lokalt til årlig møte. ⁵⁸	Mulighet for kommunene til å overta. Alle tros- og livssynssamfunnet i kommunen kan delta i lokalt årlig møte.
Kriser og beredskap Prester må gå med dødsbud (politiets beredskapssystem) ⁵⁹ Kirken deltar i kommunenes kriseteam (tradisjon)	Gjelder ikke andre. Mulighet for deltakelse fra andre – varierende praksis lokalt
Kirkebygg Kommunens gir tilskudd til bygging, vedlikehold og drift av kirkebygg. ⁶⁰ Kirkebevaringsprogram – bevaringsverdige bygg.	Kommunens har ansvar for seremonirom (ikke fulgt opp tilfredsstillende) Gjelder i prinsippet også bygg som tilhører andre tros- og livssynssamfunn
Barnehage Tradisjon Kirken tilbyr gudstjenester og kirkevandringer	I prinsippet like muligheter, i realiteten DNK som er best stelt til å gi tilbud

⁵⁷ Gravplassloven [Lov om gravplasser, kremasjon og gravferd \(gravplassloven\) - Lovdata](#)

⁵⁸ Gravplassloven § 23:

⁵⁹ [Beredskapsavtalen \(fra 1.5.2024\) » Presteforeningen](#)

⁶⁰ Trossamfunnsloven § 14

Annet	
Offentlige markeringer og begivenheter (fest og krise) Kirkens tradisjonelle fortrinn – forvalter tradisjon og ritualer.	I prinsippet likt. I realiteten: myndighetene prioriterer DNK – eller kutter ut alle. Økende livssynsmangfold
Høringer DNK får ikke alltid relevante høringer fra departementer, men må selv oppsøke dem.	Tendens: NKR og STL er oftere høringsinstans.

Som oversikten viser skiller både lovverk og praksis fremdeles mellom Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn på en rekke områder. Det som har vært mest oppe til debatt er ulik finansieringsordning, kirkens gravplassmyndighet, mangel på livssyns åpne seremonirom og kirkelig tilstedeværelse i offentlige institusjoner og markeringer. Noe av dette er lovregulert, men særlig det siste er resultat av tradisjoner.

Utvalget går ikke gjennom alle forhold som er nevnt i oversikten, men har valgt ut noen som er særlig relevante for problemstillinger knyttet til særstilling og likebehandling. Utvalget viser at Den norske kirke har særlige forutsetninger og ressurser som tilsier at særbehandling er rimelig, samtidig som vi oppfordrer til at kirken bidrar til at også andre tros- og livssynssamfunn kan delta der kirken tidligere hadde monopol.

5.3 Utvalgte tema

Oppslutning

Kirkens særstilling begrunnes ofte i dens tusenårige historie som statsbærende religion i Norge, i flere århundrer også monopolreligion i det offentlige rom. Så sent som i 1970 (omtrent da dagens biskoper ble født) var 94 % av befolkningen medlemmer. I dag er det 62 %. I 2023 ble 51 % av alle fødte døpt i Den norske kirke, 48 % av alle 15-åringer konfirmert og 82 % gravlagt. I 2023 ble det holdt nesten 56 000 gudstjenester med 4,4 millioner deltakere ⁶¹. Tallene er svakt nedadgående, men fremdeles på et ganske høyt nivå.

Kristendommen som inntil nylig, var ensbetydende med statskirkens lutherdom, preger fortsatt samfunnets verdier, årsrytme, livsriter og tradisjoner. Selv om dette er i endring, må man ikke undervurdere den sterke stillingen Den norske kirke og kristendommen fortsatt har i vårt samfunn. Kirkens oppslutning, landsdekkende tilstedeværelse og rolle som tradisjonsbærer og verdiformidler er relevante forhold

⁶¹ [Årsrapport den norske kirke 2023.pdf \(kirken.no\)](#)

for å forklare at Den norske kirke fortsatt har en særlig posisjon i det norske samfunnet.

Landsdekkende og demokratisk

Den norske kirke har 1146 sokn som dekker hele landet, og kirkebyggene står der som konkrete uttrykk for det kristne nærværet. Stortinget har gjennom Trossamfunnsloven pålagt Den norske kirke å være landsdekkende og demokratisk. Kirken skal være inndelt i sokn og bispedømmer og betjenes av prester og biskoper. Loven har også bestemmelser om Kirkemøtets myndighet. Staten stiller ikke tilsvarende krav om organisering og styreform til andre tros- eller livssynssamfunn. Kravene henger sammen med grunnlovsbestemmelsen om at Den norske kirke «forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten», og bestemmelsen om at staten skal gi lovbestemmelser om Den norske kirkes «ordning».

Mandatet som følger av å være «en landsdekkende, selvstendig og demokratisk folkekirke» gir både rettigheter og plikter. Noe av dette kommer fram i Barne- og familiedepartementets tilskuddsbrev til Kirkerådet:

Finansieringa av Den norske kyrkja skal leggje til rette for at kyrkja framleis kan vere ei folkekyrkje med ei sterk lokal forankring. Dei som er medlemmer av kyrkja, skal kunne ta del i gudstenester og kyrkjelege handlingar der dei bur. Ei folkekyrkje er kjenneteikna av at folk sluttar opp om kyrkja, og at ho er synleg i lokalsamfunna, både som trussamfunn og som kulturberar. Dette byggjar på at prestetenesta har gode vilkår, og at kyrkjebygga blir haldne i hevd. Det er og viktig at dei kyrkjelege organa har legitimitet og forankring hos medlemmene. Då er det ein føresetnad at det blir gjennomført demokratiske val både på lokalt, regionalt og nasjonalt plan i kyrkja.⁶²

En likebehandling ut fra kravene som stilles til Den norske kirke, ville medført en betydelig strammere regulering av virksomheten til andre tros- og livssynssamfunn. Utvalget ser ikke dette som ønskelig.

Trossamfunnsloven setter klare betingelser for styreformen i Den norske kirke. Stemmerettsalderen settes til 15 år (religiøs myndighetsalder), og lovens § 13 åpner for muligheten for at «Kirkelige valg kan holdes samtidig med offentlige valg og i umiddelbar nærhet av lokalene der det offentlige valget gjennomføres», men det overlates til Kirkemøte å avgjøre dette.

Kirkeforliket i 2008 var tuftet på at kirken skulle få mer frihet fra staten under forutsetning av at den ble mer demokratisk. Demokratiforståelsen var i stor grad hentet fra det alminnelige politiske livet, og kravene som ble stilt til valgordningen i Den norske kirke tok utgangspunkt i offentlige valg. Utviklingen av kirkevalgene de senere årene kan sies å ha gått i retning av enda større likhet med politiske valg, ved

⁶² Tilskuddsbrev fra BFD til Kirkerådet 2023

at vi har fått kirkepolitiske grupperinger og lister.

Utvalget mener at *folkekirken* må ha en valgordning som gjør kirkevalget tilgjengelig for flest mulig av kirkens medlemmer. Kirkevalg er viktig, og velgerne må sikres god informasjon. God kunnskap om valget er avgjørende for velgernes mulighet til å delta i det kirkelige demokratiet. Utvalget har ikke tatt stilling til om valget bør holdes samtidig med og i nærheten av der hvor kommune- og fylkestingsvalget avholdes, slik Trossamfunnsloven åpner for, men vil løfte fram noen problemstillinger. Er retten kirken har til å holde valg samtidig med offentlige valg viktig for kirken? Bidrar dette til økt demokrati i kirken? Utvalget ser at å gi slipp på samtidigheten kan gi signifikant negativ effekt på oppslutningen i kirkevalget. Samtidig er det prinsipielle dilemmaer knyttet til kirkevalgets kopling til offentlige valg.

Valget er en legitimering av folkekirken, men slik kommunikasjonen om valget fungerer nå, er det svært vanskelig å markedsføre valget på en god måte slik at velgerne skjønner hva og hvem de stemmer på. Vi har et stort strukturproblem i forholdet mellom det lokale og nasjonale. Dette gjør det vanskelig å skape engasjement for valget. Gjennomføringen av kirkevalget i sin nåværende form er svært ressurskrevende, og en satsing på digitale valg kan spare penger. Men digitale valg sist, økte ikke valgdeltakelsen. En må ikke underkjenne effekten av fysisk valgdeltakelse.

Forrige valg i 2023 var samlet sett ingen suksess. Må en folkekirke har høyere valgdeltakelse? Dette er en aktuell problemstilling, for den kan henge sammen med politikernes vilje til å finansiere kirken. Det er helt nødvendig å evaluere valgene og å jobbe for en høyere valgdeltakelse. Kirkevalget “hermer” etter de offentlige valgene, og partiprofileringen overlates til kirkepolitikere, men dette fungerer ikke godt. Kirken må ta inn over seg at kirkevalget oppleves som et komplisert valg med mange ulike nivåer som velges samtidig og med mange roller som velges til de ulike nivåene. Det er en ekstra utfordring at vi både har politiske lister og apolitiske lister. Listene er et problem for kirkedemokratiet og gir store kommunikasjonsutfordringer. Det har kommet mange tilbakemeldinger om at regelverket opplevdes for omfattende, fra ansatte i menigheter som hadde ansvaret for gjennomføringen av valget. Mangelfull informasjon kan ha bidratt til den lave valgdeltakelse.

Støtte til samfunnets fellesverdier

Andre tros- og livssynssamfunn er ikke pålagt en demokratisk styreform, men for alle gjelder en forventning om å støtte opp om samfunnets fellesverdier. Dette uttrykkes *negativt* i trossamfunnslovens kriterier for å nekte støtte. Bestemmelsene er også gjeldende for Den norske kirke:

§ 6 Grunnlag for å nekte tilskudd

Dersom et tros- eller livssynssamfunn, eller enkeltpersoner som opptrer på vegne av samfunnet, utøver vold eller tvang, fremsetter trusler, krenker barns

rettigheter, bryter lovbestemte diskrimineringsforbud eller på andre måter alvorlig krenker andres rettigheter og friheter, kan samfunnet nektes tilskudd eller tilskudd kan avkortes. Tilskudd kan også nektes eller avkortes dersom samfunnet oppfordrer eller gir støtte til krenkelser som er nevnt i dette leddet. Tros- eller livssynssamfunn som tar imot bidrag fra stater som ikke respekterer retten til tros- og livssynsfrihet, kan nektes tilskudd.

Tilskudd kan også nektes dersom tros- eller livssynssamfunnet ikke oppfyller krav som følger av loven.

Tilskudd kan dessuten kreves helt eller delvis tilbakebetalt fra et tros- eller livssynssamfunn dersom ett eller flere av vilkårene for å nekte tilskudd er oppfylt. Kongen kan gi forskrift om gjennomføringen av bestemmelsene i denne paragrafen.

§ 7 Rapport og regnskap

Registrerte tros- og livssynssamfunn skal hvert år rapportere om sin virksomhet til tilsynsmyndigheten. Årsrapporten skal gi en kort omtale av virksomheten i samfunnet, blant annet om eventuelle aktiviteter og tilbud for barn og unge, bruken av tilskudd fra staten og forvaltning av vigselsrett. Den skal i tillegg redegjøre for tilstand og tiltak når det gjelder kjønnslikestilling i virksomheten i samsvar med likestillings- og diskrimineringsloven § 26 a, og for eventuell forskjellsbehandling når det gjelder tilgang til aktiviteter, styrende organer, verv og stillinger.

Tilsynsmyndigheten kan i tillegg kreve rapportering om særskilte forhold.

Tros- og livssynssamfunn som mottar tilskudd, skal hvert år sende inn regnskap til tilsynsmyndigheten. Dersom et tros- eller livssynssamfunn mottar bidrag fra utlandet, skal det opplyse særlig om dette. Regnskapet skal være revidert av statsautorisert eller registrert revisor.⁶³

Kirkens «selvpålagte» lover og regler

Kirkeordningen for Den norske kirke er vedtatt av Kirkemøtet og definerer kirkens grunnlag og regulerer kirkens interne organisering. I forbindelse med avvikling av statskirken ble en rekke regelverk opphevet som forskrifter og fjernet fra Lovdata, men videreført som kirkelig regelverk. Kirkeordningen finnes nå som forskrift til Trossamfunnsloven i Lovdata.

Kirkeordningen bestemmer i § 42 at kirken skal følge Forvaltningsloven, Offentleglova, Språklova og reglene om offentlige organer i Arkivlova. Kirkens *selvpålagte* forpliktelse viderefører saksbehandlingsregler som Den norske kirke var underlagt i statskirkeordningen.

Kirkerådet drøftet, i sak 96/23 «Fra statskirke til organisasjon i sivilsamfunnet - mål og rammer for videre arbeid med kirkeordning, kirkens overgang fra statskirke til organisasjon i sivilsamfunnet, og vedtaket begrunner hvorfor kirken velger å videreføre noen forpliktelser som tidligere hørte til kirkens offentlige status:

⁶³ [Lov om tros- og livssynssamfunn \(trossamfunnsloven\) - Lovdata](#)

1. Kirkens egenart og kirkens oppdrag skal virkeliggjøres i det videre arbeidet med organisasjonsutvikling og kirkeordning.
2. Rammeverket for Den norske kirke skal ivareta kirkens offentlige rolle, forankret i kirkens selvforståelse og i Grunnloven § 16, og kirken som en organisasjon i sivilsamfunnet.
3. Den norske kirkes regelverk og forvaltning skal ivareta sentrale verdier som demokrati, rettssikkerhet, åpenhet, faglighet, effektivitet, brukerorientering og involvering.⁶⁴

Kirkens selvforståelse, som et trossamfunn med nærhet og åpenhet til både myndigheter og samfunn, kommer til uttrykk i kirkeordningen, når kirken tar inn deler av offentlig lovverk i sitt interne regelverk. Noe er nødvendig, slik som regler om habilitet og taushetsplikt, regler for offentlige anskaffelser og enkelte bestemmelser i offentlig forvaltning.

Utvalget ser argumenter for at en kirke med så stor oppslutning i befolkningen og sin historiske og aktuelle rolle, *de facto* er en *samfunnsinstitusjon*. Derfor bør kirken være transparent i beslutningsprosesser og åpen for innsyn. Innsynsmuligheter i kirkens virksomhet er helt nødvendig, for kirken forvalter store ressurser på vegne av majoriteten av den norske befolkning. Det er derfor viktig for kirkens selvbylde som samfunnsinstitusjon å opprettholde en særlig offentlig rolle.

Utvalget ser litt ulikt på de selvpålagte lovene og reglene. Noen ser dette som avgjørende for kirkens tillit og åpenhet, særlig viktig i så måte er Offentleglova. Ambisjonen om å følge relevante lover må fastholdes, selv om det koster økonomisk. Andre utvalgsmedlemmer stiller spørsmål ved om kirken skal forplikte seg på et så omfattende lovverk, eller om åpenheten kan ivaretas på en enklere måte. Kanskje er tiden kommet til at kirken i større grad frigjør seg fra arven etter statskirken? Er det riktig prioritering av knappe ressurser å pålegge seg selv et så kostnadskrevenne regelverk i kirkeordningen. Det handler ikke bare om å avveie hensiktsmessighet opp imot ressursbruk, men også om kirkens selvforståelse.

La oss se på et eksempel: Etter 2017 er ikke lenger kirken lenger en offentligrettslig institusjon med ansvar for å ivareta de rettigheter samene som urfolk og nasjonale minoriteter har i statens lovverk. Det gjelder for eksempel bestemmelsene om samisk og kvensk språk i Språklova, men også rettigheter disse gruppene har ifølge internasjonale konvensjoner som er inkorporert i norsk lov. Kirkerådet bør vurdere om man i kirkeordningen skal pålegge seg selv forpliktelser på dette området. Det vil kunne være viktig i arbeidet med oppfølgingen av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. Samisk utvalg har nylig levert en rapport om samisk kirkelivs strukturelle plassering i Den norske kirke, og utvalget anbefaler kirken å pålegge seg

⁶⁴ [Fra statskirke til organisasjon i sivilsamfunnet - mål og rammer for videre arbeid med kirkeordning \(kirken.no\)](https://www.kirken.no/tema/organisering-og-utvikling/fra-statskirke-til-organisasjon-i-sivilsamfunnet-mal-og-rammer-for-videre-arbeid-med-kirkeordning)

selv forpliktelser ut over det som kirken i dag er juridisk forpliktet på.⁶⁵

Finansiering av Den norske kirke

Utvalget har ikke gått grundig inn i finansieringsordningen for Den norske kirke (den er det mange andre som arbeider med), men begrenset oss til å vurdere den ut fra perspektivet om likebehandling og særbehandling. Utvalget legger til grunn at det trolig vil komme en annen finansieringsordning og at det høyst sannsynlig blir reduserte offentlige midler til tros- og livssynssamfunnene i tida framover.

Dagens finansieringsordning viderefører en særlig relasjon mellom Den norske kirke og kommunen. I 1997 kom Kirkeloven med lovfesting av soknet som selvstendig rettssubjekt og kirkelig fellesråd. Kirkelig ansatte i kommunen ble overført til soknet, og fellesrådet skulle ivareta arbeidsgiveransvaret. Kommunen fikk i Kirkeloven ansvar for å finansiere lokalkirken etter budsjettforslag fra fellesrådet. Den norske kirke finansieres i dag med om lag 1/3 over statsbudsjettet og 2/3 over kommunale budsjetter. Andre tros- og livssynssamfunn får nå tilskudd kun fra staten, med om lag samme beløp pr. medlem som Den norske kirke. Middelalderkirker og noen andre eldre kirkebygg blir finansiert over egen post på statsbudsjettet. I 2023 opprettet Regjeringen Kirkebevaringsfondet som skal sikre at kulturhistorisk verdifulle kirkebygg holdes vedlike. Kommunens ansvar for finansiering av lokalkirken endres ikke, men kirken og kommunen får nødvendig økonomis drahjelp til bevaringsarbeidet.

Utvalget mener at den todelte finansieringen vanskeliggjør Den norske kirkes organisasjonsutvikling, men den er likevel verdifull ved at den knytter kirken til lokalsamfunnet. Kommunen *kan* ha en representant i fellesrådet, noe som sikrer verdifull kontakt mellom kirken og kommunen, ikke minst når det gjelder den kommunale finansieringen. Denne særlige ordningen for Den norske kirke er prinsipielt problematisk ut fra et likestillingsperspektiv, men reelt sett ivaretar den godt etablerte relasjoner mellom kirken og lokalsamfunnet.

Utvalget mener at det er rimelig at Den norske kirke gis et økonomisk tillegg, i forhold til andre tros- og livssynssamfunn, fordi den pålegges å være landsdekkende, demokratisk og utfører visse oppgaver på vegne av det offentlige.

Gravplassforvaltning

Lov om gravplasser, kremasjon og gravferd slår fast at gravferd skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn. Samtidig gir loven Den norske kirke en særstilling:

Det organet som etter Kirkemøtets beslutning opptrer på soknets vegne i saker som gjelder drift og forvaltning av gravplasser, er lokal gravplassmyndighet etter denne loven.

⁶⁵ Rapport fra Samisk utvalg: Hvordan kan man styrke samisk kirkeliv i Den norske kirke? 2024, kap. 3 samisk utvalgs rapport.pdf (kirken.no),

Etter søknad fra kommunen kan statsforvalteren fastsette at ansvaret som lokal gravplassmyndighet etter loven skal ligge til kommunen.

Den som har forvaltningsansvaret for gravlegging i kommunen, innbyr minst en gang i året de tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet, til et møte for å drøfte hvordan tros- og livssynssamfunnenes behov ved gravferd kan ivaretas. Møtet kan avholdes som et felles møte for flere kommuner.⁶⁶

Ansvar for gravplassmyndigheten ligger i nesten alle kommuner til fellesrådet. En lovendring i 2021 åpnet opp for at kommuner kan søke statsforvalteren om å overta gravplassmyndigheten, og det er ikke lenger nødvendig med samtykke fra fellesrådet for at en slik søknad godkjennes. I Bærum, Modum, Sandefjord, Vennesla, Gjesdal og Oslo har kommunen overtatt ansvaret.

I noen kommuner har det vært diskusjon om overtakelse bl.a. etter påtrykk fra andre tros- og livssynssamfunn (særlig Human-Etisk Forbund) som mener at gravplassforvaltning bør være en offentlig oppgave, og ikke knyttet til ett trossamfunn. Gravlegging er en handling som ikke kan velges bort, og derfor kan det være prinsipielt riktig at forvaltningen av disse tjenestene ivaretas av kommunen, slik også Stålsett-utvalget konkluderte. I Oslo kommune har det vært lagt vekt på at Den norske kirke kun representerer halvparten av befolkningen, og at kirken derfor ikke kan ha en oppgave på vegne av hele befolkningen. Det at andelen av befolkningen som er medlem i kirken er fallende, vil trolig aktualisere spørsmålet om fellesrådene fortsatt bør ha gravplassmyndigheten, eller om kommunen bør overta.

Når det likevel er svært få kommuner som har valgt å overta gravplassmyndigheten, skyldes dette at de kirkelige fellesrådene og kommunene har et godt samarbeid. Folk flest (også de som tilhører andre tros- og livssynssamfunn) gir gode tilbakemeldinger. Ifølge KA, som følger dette spørsmålet tett, uttrykker også kommunene at de er godt fornøyde med de tjenester kirken leverer og med kirkens rolleforståelse. Det er også flere årsaker til at kommunene finner det tjenlig at fellesrådene har gravplassmyndigheten:

- Økonomi: Kirken gjør en god jobb til en lav kostnad.
- Dialog: Kirken har god kompetanse om religion og tros- og livssynssamfunn og har løpende dialog med dem.
- Kompetanse: Gravferd er et smalt fagfelt som kirken og KA har best kunnskap om. Kommunene og KS har ikke det på samme måte.
- Eiendomsforhold: Gravplassene er som regel eid av soknet.
- Pragmatisme: Over 80 % av begravelser og bisettelser skjer i regi av Den norske kirke.

⁶⁶ [Lov om gravplasser, kremasjon og gravferd \(gravplassloven\) - Kapittel 1. Gravplasser og krematorier. - Lovdata \(§ 23\)](#)

Disse begrunnelsene er både av historisk og praktisk/pragmatisk art. Stålsett-utvalget argumenterte for at likebehandlingsprinsippet er overordnet argumenter basert på historiske forhold, og at videreføring av særordninger for kirken ikke bør videreføres ut fra en ensidig henvisning til tradisjon eller historie.⁶⁷

Utvalget støtter lovgivningen fra 2021 som åpner for at kommuner *kan* overta ansvar for gravplassmyndigheten. Utvalget er opptatt av at det må være opp til de lokalt folkevalgte å avgjøre hvor gravplassmyndigheten skal ligge. Utvalget er delt om hvorvidt dagens ordning bør videreføres, eller om kommunen bør overta hele ansvaret. Enkelte i utvalget slutter seg til Stålsett-utvalgets argumentasjon og mener at gravplassforvaltningen bør være et offentlig ansvar. Andre i utvalget vektlegger at tradisjoner som befolkningen ønsker å videreføre, i seg selv har en stor verdi. Når over 80 % ønsker kirkelig begravelse, altså langt ut over kirkens egne medlemmer, viser dette at folk flest søker mot kirken for å få en verdig markering ved livets slutt. Videre mener disse utvalgsmedlemmene at de praktiske forholdene rundt gravplassforvaltningen, som kompetanse og eiendomsforhold, taler for at dette fortsatt kan være den beste løsningen i de aller fleste tilfeller. Det er også relevant å legge vekt på erfaringer som tilsier at de kirkelige fellesrådene har vist at de forvalter ansvaret i tråd med forventningene om at gravplassmyndigheten skal sikre et likeverdig og godt tilbud til alle innbyggerne i kommunen.

Hele utvalget er enige om viktigheten av at de kirkelige fellesrådene fortsetter å utvikle det offentlige tjenestetilbudet knyttet til gravplassene som et virksomhetsområde som er klart skilt fra kirken som trossamfunn, og at kontakten med andre tros- og livssynssamfunn formaliseres ytterligere.

Økt samarbeid mellom tros- og livssynssamfunn om gravplassforvaltning

Gravplasslovens § 23 pålegger gravplassmyndigheten å ha årlige møter med alle tros- og livssynssamfunn som er virksomme i kommunen, for å drøfte hvordan deres behov ved gravferd kan ivaretas. Det er viktig å understreke at dette er et minimumskrav. I mange tilfeller er et årlig kontaktpunkt ikke tilstrekkelig. I og med at de kirkelige fellesrådene er tett knyttet til kirken og kjenner dens behov svært godt, er det en fare for at kirkens behov blir gitt mer vekt enn andres. Det er et ønske fra minoritetssamfunn om å liberalisere gravplassforvaltning, dette gjelder for eksempel behovet hos innvandrere med lang botid og tilknytning til Norge som vil begrave sine døde her og ikke i opprinnelseslandet. Dette er særlig aktuelt for muslimer.

Utvalget mener at fellesrådene bør tilrettelegge for mer løpende dialog med andre tros- og livssynssamfunn, for eksempel gjennom Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn. Fellesrådet og kommunen, bør i samarbeid med Samarbeidsrådet opprette et brukerforum for gravplassene. Dette vil være en utvidelse av dagens lovbestemmelse om et årlig møte.

⁶⁷ NOU 2013:1, pkt. 10.3.

Kontakten med tros- og livssynssamfunnene er viktig for å fremme en likeverdig behandling i utvikling av gravplasstilbudet. Ved anleggelse av nye gravplasser må aktører utenfor Den norske kirke tas med i arbeidet med utforming. Videre må fellestrådene være en aktiv pådriver for at det bevilges midler til livssynsåpne seremonilokaler. Det er helt avgjørende at fellestrådene bevisstgjøres på dette ansvaret. Dialogen med kommunen om fellestrådernes økonomiske behov kan være krevende når kommuneøkonomien er trang, og det er risiko for at kirken legger mer vekt på investeringer i egne kirkebygg, enn på tilbudet til de som ikke ønsker seremoni i kirkelig regi. Fellestrådernes troverdighet som gravplassmyndighet avhenger av at de gjør objektive vurderinger av prioriteringer innen gravplasssektoren. Det er krevende å vekte andre aktørers behov opp mot kirkens egne. Samtidig hviler det et ansvar på kommunen å skjelle mellom de ulike delene av fellestrådets økonomi.

Alle fellestråd bør skille ut gravplassvirksomheten som egne avdelinger i sine budsjett og regnskap. Kommunenes tilskudd til de kirkelige fellestrådene kommer i form av drift- og investeringstilskudd. Investeringstilskuddene er øremerkede midler, mens driftstilskuddene er generelle og skal dekke den samlede virksomheten til kirken i kommunen. Noen ganger er driftstilskuddet spesifisert, andre ganger ikke. Målet om å skille gravplassforvaltningen fra kirkens øvrige virksomhet bør også gjenspeiles i budsjetter og regnskap. Dette kan være vanskelig å gjennomføre i praksis da for eksempel kirketjenere og kirkeverger har oppgaver både for gravplassmyndigheten og for trossamfunnet. Utvalget mener likevel at det bør arbeides med et tydeligere skille i presentasjon av budsjett og regnskap, og at avveining av hvordan fordeling av kostnader skal beregnes gjøres i forståelse med kommunens økonomiavdeling. Informasjonen fra lokal gravplassmyndighet bør også skilles klart ut fra tilbudet om gravferdsseremonier som del av tilbudet som er knyttet til trossamfunnet. Det er satt i gang et arbeid med å etablere egne hjemmesider for gravplassmyndigheten. Dette mener utvalget er en god løsning som bør benyttes av alle fellestråd som har gravplassmyndighet.

Kirkebygg og seremonirom

Utvalget er klar over at kirkebygg og seremonirom ikke er en del av mandatet, men velger likevel å kommentere dette, fordi det berører problemstillinger knyttet til særbehandling og likebehandling.

Kommunen har etter Trossamfunnsloven ansvar for å «sikre at kirkebyggene holdes i forsvarlig stand». Ifølge Den norske kirkes medlemsundersøkelse sier den store majoriteten at det er viktig at kommunen tar godt vare på kirkebygget. Stortinget har nylig vedtatt et bevaringsprogram for kirkebygg, og etablert et eget fond til bevaring av gamle kirkebygg. Fondet erstatter ikke kommunenes økonomiske ansvar for kirkebyggene, men skal komme i tillegg for å avhjelpe kommunene med dere ansvar for de kulturhistorisk viktige verdiene som kirkebyggene representerer.

Den norske kirke er først og fremst et trossamfunn, og kirkene er menighetens bygg. Kirkerommet er ikke et nøytralt rom, men et rom til Guds ære og menighetens oppbyggelse. Disse byggene utgjør en enorm infrastruktur og er en ressurs for kirken. Men denne infrastrukturen ble skapt i samspillet mellom kirken og samfunnet, og det er en offentlig oppgave å bevare kirkebyggene. Dette gir Den norske kirke en forpliktelse til å dele kirkerom med innbyggerne.

Folks forhold til kirkebygget er avhengig av hvor i landet, og i hva slags boområder, en befinner seg. Det er stor forskjell på en gammel kirke sentralt plassert i ei lita bygd og en storby hvor mange knapt vet hvor nærmeste kirke er. En skal derfor være litt varsom med påstanden om at «kirkerommet er for alle». Likevel kan man ut fra et folkekirkeperspektiv mene at kirkebyggene er felleseie. Mange har en særlig tilknytning til en kirke, hvor familien har markert livsritene eller hvor kirken representerer en viktig kulturinstitusjon og konsertarena i lokalsamfunnet.

Bør kirkebygget tilhøre alle i lokalsamfunnet, også de som ikke er medlemmer av Den norske kirke? Bør byggene åpnes for gravferder, seremonier og minnemarkeringer for andre enn kirkens medlemmer? Å låne eller leie ut kirkebyggene til andre kristne trossamfunn er vanlig og byr ikke på prinsipielle problemstillinger. Noe annet er det å åpne for ikke-kristne trossamfunn og sekulære livssynssamfunn. Det er lang og god tradisjon for at kirken åpner sine dører for alle ved ulykker og kriser, og kirkene er et naturlig samlingssted for alle i slike tilfeller. Vi ser også hvordan media på en selvsagt måte formidler åpne kirker ved kriser og katastrofer. I disse tilfellene er det kirken som inviterer og arrangementer skjer på kirkens premisser.

Den norske kirkes regelverk for bruk av kirkerommet er strengt (sist oppdatert i april 2024):

«kirken er vigslet til bruk for gudstjenester og kirkelige handlinger og skal gjennom sin bruk tjene til Guds ære og menighetens oppbyggelse». (. . .)
«Menighetsrådet kan låne ut kirken til medlemmer av andre kristne trossamfunn enn Den norske kirke til formål som nevnt i § 7 samt til dåp, vigsel og gravferd som ikke skal forrettes av ordinert prest i Den norske kirke, men av pastor eller prest fra et annet kristent trossamfunn.»⁶⁸

Under Corona-pandemien åpnet Bispemøtet for mer fleksibilitet:

«Bispemøtet har drøftet spørsmålet om utleie/utlån av kirken til ikke-religiøse gravferdsseremonier under den pågående koronakrisen. Bispemøtet legger til grunn formål og regler for bruk av kirken som er fastsatt, og erkjenner samtidig at vi nå befinner oss i en ekstraordinær situasjon. Bispemøtet anbefaler at det gis tillatelse til utleie av kirken der det ikke finnes annet egnet lokale, eller en annen særskilt grunn taler for unntak.»⁶⁹

⁶⁸ Regler for bruk av Kirken. Kirkemøtet 2014 [Microsoft Word - Regler om bruk av kirkene](#)

⁶⁹ BM-sak 23/20

Kirker kunne dermed leies ut til «ikke-religiøse» gravferder, noe som ble oppfattet som at utleie til (sekulær) humanistisk gravferd i regi av Human-Etisk Forbund ville være greit.⁷⁰ Etter pandemien ble tidligere praksis gjenopprettet

Nyere kirkebygg har gjerne flere lokaler som kan benyttes til samlinger, og menighetsrådene bør kunne åpne for at lokaler *utenom* selve kirkerommet kan leies ut til andre. Dette kan for eksempel være aktuelt der slike lokaler ligger i tilknytning til en gravplass hvor det foregår for eksempel en muslimsk eller livssynshumanetisk seremoni. Kirkes bygg bør være åpne og tilgjengelige for alle, og kirken som «storesøster» kan invitere til «gjestebud» når det er behov for det. Selve kirkerommet må imidlertid ikke gjøres livssynsnøytralt, men tvert imot utformes med tanke på formidling av det kristne budskapet. Å være livssynsåpen er ikke det samme som å være livssynsnøytral. Nøytralitet kan ikke pålegges noe tros- eller livssyn, heller ikke kirken.

Utvalget har vurdert om fellesrådet (som gravplassforvalter) bør stille rimelige lokaler til rådigheter for andre, når det ikke finnes tilfredsstillende alternativer til kirkerommet. I så fall gjør ikke kirken dette som trossamfunn, men som forvalter av gravplass i lokalsamfunnet. Fellesrådet må i så fall anmode menighetsrådet om å låne eller leie ut kirken. Her må man avveie regelverk og prinsipper med hva som er praktisk. Utvalget mener at dagens regelverk bør gjennomgås for at kirkens rom kan stilles til disposisjon for flere enn kirkens medlemmer.

Utvalgets primærstandpunkt er imidlertid at gravplassmyndigheten må være en pådriver overfor kommunene for å etablere livssynsåpne seremonirom. Der hvor slike ikke finnes, bør kirken utvise gjestfrihet overfor andre tros- og livssynssamfunn som ønsker å bruke kirkens bygg (inkl. selve kirkerommet) til gravferder. Dette kan være aktuelt *i helt særlige* tilfeller, ikke bare i forbindelse med gravferd, men også kriser og begivenheter som angår hele lokalsamfunnet.

En må unngå å problematisere for mye, mannen i gata tenker ikke på kirken som vigslet rom og følger heller ikke med på indrekirkelige debatter. Folk er opptatte av sin lokale kontekst. Kirken må ikke bidra til unødige vanskeligheter for å få til en verdig begravelseremoni eller minnestund for folk i lokalsamfunnet.

Dødsbud

Den norske kirke har en særstilling ved at prestene går med dødsbud på vegne av politiet. Dette er noe prestene gjør for alle og til alle, uavhengig av tros- og livssyns-

⁷⁰ Sturla Stålsett kritiserte biskopene i Vårt Land 6. april 2020: « Det er oppsiktsvekkende at biskopene her synes å mene at det er enklere å forholde seg til gudsfornektelse, enten i agnostisismens eller ateismens form, enn til gudstro som ikke har et tydelig kristent preg (. . .) Dette er jo i kontrast til en tilnærming man ellers ofte ser; at religiøse har noe til felles, som skiller dem fra ikke-religiøse.»

tilhørighet hos den døde eller de pårørende. Dette er en effektiv ordning for samfunnet, men kan være belastende for prestene. Politiet har ikke noen oversikt over tros- og livssynstilknytningen til den avdøde. Av historiske grunner (bl.a. jødene under krigen) føres det ikke et slikt register. Spørsmålet er likevel om politiet i dag bør ha tilgang til slik informasjon, slik at relevant person med tilknytning til den avdødes tros- og livssynssamfunn, kan gå med dødsbud.

Nåværende beredskapsordningen er organisert prostivis. Hvert prosti har et eget vakttelefonnummer. Dette nummeret viderekobles til prostiets prester etter fastsatt turnus. Ved behov for varsling tar politiet kontakt med vakthavende prest på vakttelefonnummeret. Prest rykker ut, utfører oppdraget og bekrefter tilbake til politi når varsling er utført. Utvalget har drøftet flere sider ved denne ordningen, både det som har med honorar/avlønning å gjøre og HMS-faktorer som at prestene vanligvis foretar utrykning alene. Det faller nok likevel utenfor utvalgets mandat å skulle mene noe om hvordan dette best bør organiseres. Så lenge Justisdepartementet ber Den norske kirke ved prestene utføre dette oppdraget, tilsier all erfaring at prestene lojalt vil gjøre hva de blir bedt om.

Men ettersom dette er et oppdrag som, lik gravplassforvaltning, er noe Den norske kirke utøver overfor *alle* landets innbyggere, uavhengig av medlemskap i kirken, er det ikke til å komme fra at dette er et oppdrag som går ut over hva som kreves av andre. Den norske kirke må derfor kunne forvente at beredskapsordningen finansieres særskilt gjennom et særtilskudd.

Utvalgets prinsipielle standpunkt er at det ikke er prester i Den norske kirkes oppgave å gå med dødsbud til alle, men representanten for avdødes tros- eller livssynssamfunn. I de tilfeller hvor den avdøde eller pårørende er uten tilknytning, bør det være politiets ansvar å gå med dødsbud. Likevel ser utvalget verdien av at prester og diakoner utfører en *diakonal* tjeneste gjennom å gå med dødsbud og være til stede for de sørgende, også de som ikke tilhører ens egen kirke når det er et uttalt ønske fra de etterlatte. Dette kan være med på å synliggjøre tro som en ressurs i sorgarbeid og kirkelige ansattes sjelesørggeriske kompetanse.

Beredskap og krisehåndtering

Den norske kirke har tradisjonelt vært den som offentlige myndigheter henvender seg til i krisesituasjoner. Dette kan lett forstås ut fra kirkens rolle som statlig institusjon og dens historiske posisjon, kompetanse og tilstedeværelse over hele landet. Nå er det naturlig å utvikle nye praksiser for beredskap, hvor også andre tros- og livssynssamfunn inkluderes. Også deres kompetanse må anerkjennes og tas i bruk. Når kriser rammer et lokalsamfunn eller nasjonen som helhet, vil det i dag nesten alltid være ofre og pårørende med ulik tro og livssyn. Utvalget mener derfor at Den norske kirke

bør være en pådriver for at flere tros- og livssynssamfunn involveres i beredskapsarbeid og krisehåndtering.⁷¹

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn har nå 16 lokallag i tillegg til det nasjonale rådet. Samarbeidsrådet jobber for tiden med en beredskapsplan og drøfter hvordan man bør håndtere kriser. Både Samarbeidsrådet og Human-Etisk Forbund har gitt uttrykk for at Den norske kirkes rolle i beredskap er prinsipielt problematisk, men anerkjenner samtidig rollen kirken har som landsdekkende organisasjon med tilstedeværelse i alle lokalsamfunn. Det blir en avveining mellom det prinsipielle og pragmatiske. Den norske kirke har et fortrinn ved akutt beredskap og rask respons. Kirken skal i slike situasjoner ha en ydmyk, lyttende og diakonal tilnærming.

Den norske kirke kan når det er naturlig, innby til sørgegudstjenester i kirkens egen regi og lokaler. Det må gjøres avveininger i det enkelte tilfelle hvilke rom som er best egnet. Utvalget vil ikke anbefale, på generelt grunnlag, at Den norske kirke *alene* innbyr til sørgegudstjeneste, men dette vil selvsagt avhenge av hvem som er rammet.

Kirke-skole-samarbeidet⁷²

Skole-kirkesamarbeidet fungerer ganske forskjellig fra sted til sted i landet. Noen steder er det godt og uproblematisk, andre steder byr samarbeidet på flere utfordringer eller er ikke-eksisterende. Samarbeidet Den norske kirke har med skolen kan deles mellom det som handler om skolegudstjenester og det som kan kalles fagsamarbeid. Skolegudstjenester er på kirkens premisser og inneholder forkynnelse, mens fagsamarbeid er på skolens premisser og handler om å hjelpe skolen til å oppfylle kompetansemål i skolens fagplaner, hvor det ikke skal forekomme forkynnelse.

Høsten 2023 trådte en ny Opplæringslov i kraft. Der er det presisert i egen paragraf at det ikke skal forekomme forkynnelse i noen fag i skolen. Dette er egentlig ikke noe nytt, men vil nok av noen rektorer og lærere oppfattes som en innstramning, slik at man dermed ønsker å være enda mer forsiktig i å samarbeide med Den norske kirke. En viktig utfordring er at forkynningsbegrepet er dårlig definert. I kirken er forholdet mellom forkynnelse og undervisning to ulike perspektiver på de samme praksisene, forstått ulikt fra ulike aktører i et tverrfaglig samarbeid. I Opplæringsloven og i skolen brukes begrepene annerledes. Det kan føre til uklar kommunikasjon og misforståelser i samarbeidsforhold og i samarbeidsaktiviteter. Ifølge regjeringen så skal ikke den nye forkynningsparagrafen ha betydning for gjennomføring av skolegudstjenester. Skolegudstjenesten begrunnes i overordnet del av læreplanverket (ikke i fagplanenes kompetansemål) med at

Skolen skal gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring, og bidra til at hver elev kan ivareta og utvikle sin identitet i et inkluderende og mangfoldig

⁷¹ [NOU 2023:17 Nå er det alvor - hørings svar fra Den norske kirke, Kirkerådet \(kirken.no\)](#)

⁷² Dette avsnittet er utarbeidet i samarbeid med Marianne Gullhaugen ved IKO

felleskap.» Å delta på gudstjeneste eller andre tradisjonelle feiringer av høytider kan være en del av dette.⁷³

Utdanningsdirektoratet har oppdatert sin veiledning om skolegudstjenester i 2024.

Utvalget mener at fagsamarbeid er viktig, fordi kirken sitter på en kompetanse som skolen har bruk for, og kirken har ressurser som ikke andre kirkesamfunn kan tilby. At skoleelever får bli kjent med kirken og kristendommen, gir dem en viktig kulturell kompetanse. Slik kompetanse er viktig for å forstå det samfunnet man er en del av, og er noe av det skolens opplæring skal bidra til. Et kulturelt og religionsmangfoldig samfunn, og skolens vekt på mangfold, betyr ikke at kirken ikke lenger er en relevant samarbeidspartner for skolen – snarere tvert imot. Kjennskap til og kunnskap om religiøsitet og kristendom er ikke mindre viktig når samfunnet blir mer mangfoldig, og kirken er en ressurs for å gi elevene nettopp denne type kjennskap og kunnskap.

Men når Den norske kirke bidrar inn i skolen, må kirken være bevisst på hvordan en møter dette mangfoldet. I tråd med det pluralistiske samfunnet er det viktig at elever med ulik tro eller ulikt livssyn blir møtt av kirken med respekt og åpenhet. Dersom elevene ikke møter representanter for religiøs tro, kan de ende opp med ganske liten forståelse for religion som fenomen. I utviklingen av den nye fagplanen i KRLE ble det snakket mye om viktigheten av å møte levde religion. Det å møte representanter fra Den norske kirke og besøke kirkebygg kan være en måte å oppnå dette på.

Barnehager

Livssynsmangfold er et viktig stikkord i Rammeplan for barnehager og for fagområdet Etikk, religion og filosofi. I Rammeplan for barnehagen er det et viktig poeng at barna skal møte ulike kulturuttrykk. At barnehagebarna møter religiøse uttrykk, besøker den lokale kirken og snakker om kristen arv og tradisjon som noe naturlig og ikke-fremmed i det norske samfunnet, er viktig for at barna skal utvikle respekt for mennesker som har en religiøs tro og livsførsel.

I barnehagene er det en utfordring at Etikk, religion og filosofi er det fagområdet som det jobbes minst med. Det kan handle om at barnehageansatte er redde eller usikre for å tråkke feil, komme i konflikt med foreldrene, eller at de har for lite kunnskap om temaet. Samarbeid med menigheter kan styrke dette fagområdet, særlig med tanke på høytidsmarkering som arbeidsmåte. I og med at Den norske kirke nominelt er en majoritetskirke, kan det oppfattes som at andre livssyn må løftes fram sterkere enn kristendom. Det er imidlertid verdt å nevne at ulike kristne trosretninger utgjør en svært viktig del av livssynsmangfoldet i Norge, og at antallet barn i barnehagene som har en *aktiv* tilhørighet til Den norske kirke, ikke er like stort som det en kunne se for seg ut ifra det nominelle medlemstallet.

Vi har ingen oversikt over hvor mange menigheter som arrangerer barnehage-

⁷³ Utdanningsdirektoratet, 2024: [Veiledning skolegudstjenester](#)

gudstjenester. Barnehagegudstjenester er ikke like regulert som skolegudstjenester, blant annet fordi det ikke finnes noe konkret forkynningsforbud i rammeplanen, eller direkte veiledning om hvordan barnehagen skal avgrense mellom pedagogiske aktiviteter (slik som møte med religiøse uttrykk) og religionsutøvelse/forkynnelse.

Utvalget er av den oppfatning at kirkens samarbeid med skole og barnehage er en forpliktelse Den norske kirke må ivareta. Der det er naturlig bør kirken ta initiativ til å invitere andre kirkesamfunn og kristne menigheter inn i samarbeidet. Sammen har vi et ansvar for å formidle kristendommen til nye generasjoner.

Andre samfunnsinstitusjoner

De siste årene har det skjedd en utvikling fra at Den norske kirke hadde en enerådende posisjon, til at flere tros- og livssynssamfunn er til stede i offentlige samfunnsinstitusjoner. Dette dreier seg forsvaret, fengsel, helse- og omsorgsinstitusjoner og høyere utdanning.⁷⁴

Det har vært tradisjon for at prester som tjenestegjør i slike samfunnsinstitusjoner har hatt ansvar for å tilkalle kollegaer fra andre tros- og livssynssamfunn, når dette har vært etterspurt. Men dette er en ordning som ikke er tilfredsstillende i et livssynsåpnet samfunn hvor tros- og livssynssamfunn skal likebehandles. Dette ble grundig omtalt i Stålsett-utredningen. Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og Human-Etisk Forbund har engasjert seg mye i dette feltet og initiert ulike pilotprosjekter.⁷⁵

Forsvaret har vært en pioner i omdanningen av Feltprestkorpset til Forsvarets tros- og livssynskorps. Oslo universitetssykehus og St. Olavs Hospital i Trondheim er eksempler hvor sykehusprestene har fått følge av humanistiske «livsveiledere». Også på universiteter og høyskoler er tilbudene utvidet ved at representanter for flere tros- og livssynssamfunn supplerer Den norske kirkes tilstedeværelse.

Utvalget ser en slik utvikling som ønskelig og nødvendig. Det dreier seg ikke om at Den norske kirke skal tape terreng, men er uttrykk for et ønske om at Den norske kirke skal bidra til å skape et livssynsåpent samfunn. Derfor er det ønskelig å dele kirkens opparbeidede kompetanse med andre, slik at tilbudet kan utvides til å gjelde også de med en annen tro eller livssyn. Selv om for eksempel Human-Etisk Forbund har vært kritiske til kirkens monopol, anerkjenner de Den norske kirkes kompetanse. Man ønsker ikke å fjerne tilbudene, men utvide til et delt ansvar og finne gode ordninger som ivaretar alle, også de små tros- og livssynssamfunnene. Dette vil også Den norske kirke være tjent med.

Sammen med andre tros- og livssynssamfunnene har Den norske kirke ansvar for å synliggjøre behovet for, og anerkjenne verdien av, religiøs kompetanse i

⁷⁴ [kr_20_o_23_kirkens_tjeneste_i_samfunnsinstitusjoner.pdf](#)

⁷⁵ [STLs_arbeid_med_livssynsbetjening](#)

samfunnsinstitusjonene. Man kan ikke ta det for gitt at myndighetene og institusjonsledere ser dette, og det er en fare for at tilbudet nedprioriteres – særlig i en situasjon med knappe ressurser. Det er viktig å minne om at tros- og livssynsfriheten også gjelder for brukere av institusjoner. Myndighetene har derfor ansvar for å legge til rette for at de får utøve sin tro og livssyn, til dette trenger de hjelp fra Den norske kirke og de andre tros- og livssynssamfunnene.

5.4 Den norske kirkes rolle og deltakelse i offentlige markeringer

Den norske kirkens rolle i den offentlige sorgen etter terrorhandlingene 22. juli 2011 tydet *ikke* på at kirken var i ferd med å skilles fra staten. Heller ikke vitnet den om at Norge snart skulle gjøre endringer i grunnloven som skulle gjøre Den norske kirke til et trossamfunn mer likt andre tros- og livssynssamfunn. (. . .) I årene etter 22. juli, når Norge på nytt har blitt rammet av større ulykker, har den sentrale rollen til Den norske kirke blitt videreført i den offentlige sorgen. I etterkant av terrorangrepet på det skeive miljøet i 2022 spilte Den norske kirke en viktig rolle. Søndagens høymesse 26. juni ble omgjort til en sørgegudstjeneste i Oslo Domkirke hvor representanter for det offisielle Norge, foruten Foreningen Fri deltok med taler og tilstedeværelse. Etter terroren mot Al-Noor Islamic Centre i Bærum 10. august 2019 ble det ikke arrangert en sørgegudstjeneste, men Bærum kommune ordnet en støttemarkering hvor det offisielle Norge, moskeen og andre sivilsamfunn var til stede, deriblant Den norske kirke. Slike markeringer i regi av offentlige myndigheter kan betegnes som *offisielle minnemarkeringer*. Sørgegudstjenester med et offisielt preg, hvor myndighetene, sivilsamfunn og hjelpeetater deltar, kan betegnes som *offisielle sørgegudstjenester*. Erfaringene fra terrorhandlingene i 2011, 2019 og 2022, men også familietragedien i Nes i januar 2024 og Kongsbergdrapene i 2021 danner et nødvendig bakteppe for å diskutere kirkens sørgegudstjenester og kirkens rolle i offisielle minnemarkeringer.⁷⁶

Den norske kirkes utfordring

Sitatet over illustrerer Den norske kirkes utfordringer med å være et trossamfunn og samtidig en majoritetsreligion, i et stadig mer livssynsmangfoldig samfunn. På den ene siden reiser de offisielle sørgegudstjenestene spørsmål om reell likebehandling mellom religiøse- og livssynsorganisasjoner, og på den andre siden Den norske kirkes særstilling i kraft av sin posisjon og størrelse. Spørsmålene som disse utfordringene reiser må avklares, når Den norske kirke (ofte i løpet av kort tid) må avgjøre den rituelle praksisen. Dette fordrer at kirken tar et prinsipielt standpunkt til hvordan kirken overfor sine medlemmer og eventuelt i samarbeid med kristne trossamfunn og andre tros- og livssynssamfunn, skal rituelte svare på en krise eller katastrofe. Dernest må kirken ta stilling til hvilken rolle kirken skal ha i offisielle minnemarkeringer.

⁷⁶ I *Folkekirken som sorgfelleskap* (Ida Marie Høeg, 2013) beskrives Den norske kirkes rolle i sivilsamfunnet i ukene og månedene etter 22. juli og hvorfor Den norske kirke fikk en sentral stilling i den offentlige sorgen.

I diskusjonen om Den norske kirkes samfunnsrolle i de offisielle sørgegudstjenestene og minnemarkeringer, vil vi trekke inn de geografiske nivåene i Norge. Dette er viktig å peke på at det ikke bare er offisielle sørgegudstjenester på nasjonalt nivå, som reiser spørsmål om representasjon av hvem og for hvem i et religiøst og livssynsmangfoldig samfunn. Prinsipielt sett er det ikke noen forskjell på Den norske kirkes rolle i en nasjonal eller lokal ulykke eller katastrofe. Kirken stilles overfor de samme utfordringene når kirken opptrer som representant for majoritetssamfunnet på lokalt eller nasjonalt nivå. Når sørgegudstjenestene er det eneste offentlige rituelle tilbudet og når kirken er det eneste trossamfunnet i den offisielle minnesmarkeringen, vil det være til hinder for individer og gruppers egen praksis i henhold til tros- eller livssynsmessig overbevisning og de hensynene som likebehandlingen vil sikre.

I en offisiell sørgemarkering må derfor Den norske kirke være seg bevisst sin rolle både som trossamfunn, majoritetstrossamfunn og diakonal institusjon, og rollene må veies opp mot likebehandlingsprinsippet. Som trossamfunn har kirken i oppgave å ivareta sine medlemmer og andre som vil høre evangeliet. Kirkens rituelle svar er da å være tilsted og formidle Guds kjærlighet og nåde til menneskene. Som majoritetstrossamfunn må kirken være selvkritisk til sin maktposisjon og forvalte den med klokt skjønn.

Den norske kirke er en grunnlovfestet folkekirke, den er landsdekkende og det største trossamfunnet i Norge med sine 3,5 millioner medlemmer. Den norske kirke er også en tradisjonsbærer med historisk tyngde. På vegne av samfunnet forvalter kirken bygninger med store kulturminneverdier. Kirken har mange ressurser, menneskelig, institusjonelt og økonomisk som gjør den i stand til å være til stede i alle lokalsamfunn. I en offisiell sørgegudstjeneste i regi av Den norske kirke, favoriseres nettopp kirkens majoritetsposisjon.

Men Den norske kirke er mer enn et majoritetstrossamfunn med lange tradisjoner og mange privilegier. Den norske kirke er også en diakonal institusjon. Kirkens omsorg strekker seg derfor langt ut over dens medlemmer og de som måtte oppsøke kirken. Som diakonal institusjon har kirken et ansvar for å dra omsorg for personer og grupper med andre tros- og livssynsmessige tilhørigheter. Når Den norske kirke står overfor valget om å arrangere offisielle nasjonale eller lokale sørgegudstjenester, eller når kirken bidrar til offisielle nasjonale og lokale minnemarkeringer, stilles det krav til at kirken ser med et kritisk blikk på sine ulike posisjoner og hva som er til gagn for kirken og samfunnet. Innenfor rammen av en diskusjon om kirkens rolle i offisielle sørgegudstjenester og minnemarkeringer, må hensynene balanseres mellom de ulike posisjonene.

En raus «storesøster»

Den norske kirke har hatt en «majoritetsblindhet» som har ført til markeringsbehov på egne vegne i det offentlige rom, framfor å synliggjøre mangfold og fellesskap med

andre. Det har også vært en tendens til proteksjonisme og frykt for å miste privilegier og synlige posisjoner. Den norske kirkes selvforståelse i et religiøst og livssynsmangfoldig samfunn bør i større grad være en «storesøster» som innehar kompetanse og erfaring som hun raus deler med andre. Kirken har med sine ressurser og posisjon et ansvar for å sikre minoritetenes representasjon i offentlige markeringer og for å bidra til å styrke trossamfunnenes beredskap og krisehåndtering.

Kirken bør koordinere og bruke sitt unike nettverk til å spille en slik rolle og tilrettelegge for *fellesmarkeringer*. Kirken bør bruke sin posisjon til å løfte fram minoritetene slik at de kan snakke på vegne, også i forbindelse med kriser og offentlige markeringer. Folkekirken skal ikke ta plassen til andre, men slippe andre til. Dette er en viktig del av folkekirkenes samfunnsoppdrag og kirkens selvforståelse og offentlige tilstedeværelse. Likebehandling betyr i denne sammenheng ikke at alle skal gjøre det samme, men at alle ut fra sine egne forutsetninger skal ha like muligheter til å bidra. Argumentet om at når ikke alle andre kan delta slik Den norske kirke kan, så bør alle trossamfunn utelukkes, er ikke gyldig. Et slikt resonnement vil svekke alle trossamfunn og underminere det livssyns åpne samfunnet. Kirken må bidra til å gi en positiv begrunnelse for at tro og livssyn skal synliggjøres i samfunnets beredskap og i ulike offentlige markeringer.

Utvalget legger til grunn at når en større ulykke inntreffer lokalt eller nasjonalt er tro og livssyn et felles gode i samfunnet. Den norske kirkes historie med offisielle sørgegudstjenester og åpne kirker viser tydelig at kirken tar ansvar når katastrofen rammer og bruker sine rituelle ressurser for kirken internt og for samfunnet for øvrig. Disse ritualene motarbeider et livssynsnøytralt samfunn, eller et samfunn som ofte framstiller religion som et problem og ikke en løsning.

Utvalget er opptatt av at kirken må balansere sine tre roller: trossamfunn, majoritets-trossamfunn og diakonal institusjon i offisielle sørgeomarkeringer. Med oppløsningen av statskirken har Den norske kirke mistet mye makt, men gjenfunnet seg selv. Makttapet ser vi på som en berikelse i den forstand at kirken er i ferd med å få en selvforståelse basert mer på hva kirken er og skal være som trossamfunn. Å se på seg selv som trossamfunn innebærer å forstå seg selv som én blant tros- og livssynsamfunnene i Norge. Dette skulle tilsi at Den norske kirke vil være bedre rustet til ikke å være enerådende når ulykken inntreffer.

Som diakonal institusjon er det ved en eventuell framtidig krise eller katastrofe kirkens oppgave å være til stede for sine medlemmer og lokalsamfunnet. Vi mener at Den norske kirke må stille til gjestebud for et felles religiøst rituel arrangement for ritualisering av sorg, tap og minne. Som diakonal institusjon har kirken et samfunnsansvar som ikke må trumfe likebehandlingsprinsippet. For å ivareta likebehandlingsprinsippet anbefaler utvalget at menigheten ikke arrangerer offisielle sørgegudstjenester, men der det er mulig og et ønske for det, heller et felles religiøst rituel

arrangement som kan samle befolkningen og hvor myndigheter, sivilsamfunn og hjelpeetater kan delta. Utvalget anbefaler at Den norske kirke samarbeider med tros- og livssynssamfunn for å dekke behovet for et felles religiøst rituel arrangement. Et slikt sørgeritual vil kunne realisere ønsket mange prester og proster hadde etter 22. juli om kontakt og samarbeid med andre tros- eller livssynssamfunn om lokale fellesarrangementer.

5.5 Oppsummering og anbefalinger

Den norske kirke befinner seg i overgangen mellom å være statskirke og et selvstendig kristent trossamfunn. I tillegg til det som er regulert i lov, har kirken *reelt sett* fortsatt en unik posisjon i samfunnet på grunn av sin oppslutning, landsdekkende tilstedeværelse, lange historie som statsbærende religion og nære samvirke med statsmakten. Kirken besitter unik erfaring på en rekke områder som finansiering, kirkebygg, gravplassforvaltning, dødsbud, krisehåndtering, tjeneste i offentlige institusjoner, høyere utdanning og offentlige markeringer. Gjennom dette tilfører kirken fellesskapet verdifull kompetanse.

Utvalget mener derfor at det finnes gode og saklige grunner for at Den norsk kirke fortsatt skal ha en særegen rolle i «offentligheten» og bør videreføre sitt samarbeid med offentlige myndigheter. Kirken selvforståelse i denne sammenhengen må tuftes på at kirken er i posisjon til å tilby viktige tjenester til fellesskapet. Kirken er ikke tjent med å bruke begrunnelser for særstilling som knyttes til gårdsdagens statskirke og majoritetsmakt. Kirkens særlige samfunnsbidrag i dag må vise seg gjennom hva vi faktisk bidrar med som trossamfunn og hvordan vi opptrer i respekt for mangfold og likeverd.

Alle tros- og livssynssamfunn har samme *rett*, og skal understøttes av staten på samme måte, til å delta i samfunnslivet og preget det offentlige rom. Dette må fastholdes selv om alle ikke har samme *mulighet*. Likestilling er ikke det samme som likhet. Men det påhviler Den norske kirke et stort ansvar for å tre tilbake for å la andre slippe til. Kirken skal bruke sin kompetanse og etablerte posisjon til fellesskapets beste, ikke for å framheve seg selv på bekostning av andre. Dette er også viktig å ha i mente når kirken inviteres med i offentlige markeringer.

Den norske kirkes oppmerksomhet har de senere årene i stor grad vært på *statens* tros- og livssynspolitik og dens følger for Den norske kirke, ikke minst finansielt. Kirken har også, naturlig nok, vært opptatt av indre organisasjonsutvikling. Og for å sette ting litt på spissen: kirken har hatt behov for å bekrefte sin «nytteverdi» i samfunnet, for å rettferdiggjøre offentlig pengebruk. Mens dette har pågått har samfunnet endret seg raskt, og tiden er overmoden for at Den norske kirke setter seg mål og utvikler en overordnet strategi for å ta i bruk de muligheter som ligger i et nytt og livssynsåpent samfunn.

Kirkerådet og andre kirkelige råd og utvalg, arbeider med de ulike områdene som er nevnt over, men utvalget savner en helhetlig tenkning for folkekirken samarbeid med myndighetene i en situasjon hvor andre tros- og livssynssamfunn også skal inkluderes i dette samarbeidet. Utvalget etterlyser *Den norske kirkes* tros- og livssynspolitik.

9. Det er rimelig at Den norske kirke fortsatt skal ha en særlig relasjon til offentlige myndigheter og en særstilling på noen områder sammenlignet andre tros- og livssynssamfunn. Men trengs en ny begrunnelse og et fornyet språk som forklarer hvorfor Den norske kirke både er trossamfunn og sivilsamfunnsorganisasjon, men også en «offentlig aktør». I tillegg til historiske forhold, må kirkens fortrinn, særlige ressurser og kompetanse *i dag* begrunne særstillingen.
10. Kirkerådet bør vurdere hvilke lover og offentlige regelverk Den norske kirke skal pålegge seg selv å følge. Folkekirken må være åpen og tilgjengelig, men nytteverdien av selvpålagte lover og regelverk må vurderes opp imot kostnaden og kirkens selvforståelse som eget rettssubjekt, adskilt fra staten, men fortsatt med et visst «offentlig preg».
11. Den norske kirke bør utvikle sin rolle i gravplassforvaltning, beredskap og institusjonstjenester i nært samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn, slik at kirkens kompetanse og erfaring kan bidra til å styrke og opprettholde et tros- og livssynsmessig tilbud på disse områdene. Kirken har et særlig ansvar for å løfte fram religion og kristen tro som ressurser i disse sammenhengene.
12. Kirkevalget er viktig for den demokratiske legitimeringen av folkekirken, men det trengs en ny og enklere ordning, samt bedre kommunikasjon for å styrke engasjementet og valgoppslutningen.

Spørsmål til refleksjon og samtale

1. På hvilke samfunnsområder er det rimelig at Den norske kirke fortsatt har en særlig relasjon til myndighetene, både nasjonale og lokale?
2. Hvordan kan kirken ta initiativ til et nærmere samarbeid mellom tros- og livssynssamfunn innenfor beredskap og krisehåndtering?
3. Hvilke argumenter taler for og mot at all gravplassforvaltning overlates til kommunen?
4. Hvordan bør kirken håndtere en invitasjon fra myndighetene i forbindelse med en offentlig markering, når man oppdager at de andre tros- og livssynssamfunnene ikke er invitert?

6. Sammen er vi sterkere

6.1 Den norske kirke sett utenfra

Utvalget inviterte ledere i Norges Kristne Råd, Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og Human-Etisk Forbund til å gi et utenfrablikk på Den norske kirke.

Norges Kristne Råd uttrykker takknemlighet for Den norske kirkes økumeniske engasjement og deltakelse i rådet. Denne kirken har mye å bidra med ut fra sin størrelse og mulighet til å definere kristen tro i offentligheten. Den norske kirke kan bidra til å kvalitetssikre økumeniske initiativer og sikre at mindre kirker blir hørt og representert i ulike sammenhenger. Kirke-Norge er glad i «storesøster», og dette må Den norske kirke ta med i sin selvforståelse. Men kirken framstår og oppfattes av mange fortsatt som en statskirke, og særlig lokalt merkes det liten forskjell. Den norske kirke behandles fortsatt som statskirke i offentlige markeringer, og kirken strever nok med å finne sin nye plass som fristilt. Den norske kirke oppfordres også til å være mer bevisst på bruken av «kirken» når man egentlig mener Den norske kirke. Når ledere i Den norske kirke snakker om «kirken» som «vi» i det offentlige rom, mangler man økumenisk bevissthet. Den norske kirke må også bidra til å løfte fram Norges Kristne Råd som representant for kirkene i Norge i møte med myndighetene.

Også Samarbeidsrådet uttrykker at Den norske kirke må gi slipp på staten. Kirken må i større grad spille på lag med andre trossamfunn og slippe andre til der statskirken tidligere var enerådende. Den norske kirke har et særlig ansvar, på vegne av alle tros- og livssynssamfunn, ikke fordi den var statskirke, men fordi den er størst. Men ett trossamfunn kan likevel ikke tale på vegne av alle, men en kan referer til alle. Et av suksesskriteriene for Samarbeidsrådet er at Den norske kirkes medvirkning i rådet har vært på like vilkår som andre, helt fra starten av. Den norske kirke har vist å kunne bidra til gode fellesløsninger som kommer alle til gode. Det store fellesskapet trenger Den norske kirkes stemme i offentligheten, for å vise religionens positive sider til de som er skeptiske til religion og overfor bevilgende myndigheter. Den norske kirke oppfordres til å motvirke sammenkoplinger av kristendom og usunn nasjonalisme i forbindelse med tusenårsmarkeringen. Kirken må være en tydelig stemme, også på eget grunnlag.

Human-Etisk Forbund er blant dem som sterkest, på et prinsipielt grunnlag, har kritisert at Den norske kirke fortsatt særbehandles, for eksempel i finansieringsordning, gravplassforvaltning, institusjonstjeneste og skolegudstjenester. Human-Etisk Forbund verdsetter Den norske kirkes fagkompetanse, og ønsker et nærmere samarbeid med kirken for å slippe flere tros- og livssynssamfunn til der hvor kirken tradisjonelt har vært enerådende og hatt en privilegert posisjon. Gjennom dette kan

man sikre fortsatt tros- og livssynsbetjening i for eksempel institusjonene og dermed bidra til et livssynsåpnet samfunn.

Samarbeidsrådet og Norges Kristne Råd har siden 1990-tallet utviklet en tradisjon for samarbeid og deling av kompetanse og ressurser. Den norske kirke spiller en svært viktig rolle i dette og har kunnet ta en lederrolle, for eksempel under Covid-pandemien da kirken utviklet ressurser som det store fellesskapet hadde nytte av. Den norske kirke har et stort barne- og ungdomsarbeid. Hvorfor ikke jobbe tettere sammen med andre kirkesamfunn, eller f.eks. muslimske menigheter som også arbeider blant barn og unge? (Kanskje barna går i samme skoleklasse?). Også andre kan ha nytte av materiell utviklet av Den norske kirke. Det er ikke farlig å være stor om en tar ansvar for et enda større fellesskap.

Både Samarbeidsrådet og Norges Kristne Råd utfordrer Den norske kirke til å tre tilbake for å gi mer plass til andre. Dette skyldes ikke misnøye med Den norske kirke, men nødvendigheten av å åpne for at andre kan komme til på områder hvor statskirken tidligere hadde monopol. Den norske kirke nyter stor anerkjennelse for sin deltakelse i økumenisk arbeid og i tros- og livssynsdialoger og har helt fra staten vært aktive støttespillere i Norges Kristne Råd og Samarbeidsrådet. Ingen har uttrykt ønske om at kirken skal trekke seg tilbake fra disse sammenhengene, tvert imot. Utvalget oppfordrer til at Den norske kirke styrker sitt samarbeid med disse organisasjonene.

6.2 Identitet og tydelighet

Enkelte frykter kanskje mer for en livssynsåpen *kirke*, mer enn for et livssynsåpent *samfunn*. Man er bekymret for at Den norske kirke åpnes for trosuttrykk og aktiviteter som ikke er forenelig med kirkens integritet. Men la kirken være kirke. Et livssynsåpent samfunn handler ikke om relativisme og utvisking av trossamfunnenes egenart, tvert imot. 30 år med religionsdialog har lært oss at møter med andres tro og livssyn, gjør oss mer bevisste på egen tro og tradisjon. *Tydelighet om eget standpunkt gir trygghet og tillitt til å samhandle med hverandre*. Når kirker eller kristne organisasjoner innbyr til arrangementer eller møteplasser på tvers av tro og livssyn, er det ikke for å viske ut den kristne identiteten, men for å utvise den nestekjærlighet og gjestfrihet over for alle mennesker, som Jesus lærte oss. Tydelighet på eget ståsted har vært en bærebjelke både i det økumeniske samarbeidet og i tros- og livssynsdialogene i Norge.

Det kan være en utfordring å erkjenne og akseptere at Norge har endret seg så raskt fra å være et tilnærmet homogent kristent samfunn til å bli et samfunn med religiøs mangfold. Samfunnet er samtidig blitt sekulært. Religion har svekket sin plass innenfor mange samfunnsområder og blitt overlatt til trossamfunn og religiøse organisasjonene, eller trengt tilbake i privatsfæren. En betydelig del av befolkningen finner ikke lenger tolkningsnøkler til tilværelsen og livets mysterier i religioner, men i

sekulære livsanskuelser. Men verken et sekulært eller livssynsåpent samfunn legger begrensning på kirkens oppdrag, tvert imot åpner det for en tydeligere og mer frimodig kirke. Kirken kan fritt forkynne evangeliet i ord og handling, i egne sammenhenger, men også i storsamfunnet. Den norske kirke trenger en realitetsorientering som legger dette perspektivet til grunn.

6.3 Majoritet og minoritet, makt og motkultur

Det skal ikke underslås at Den norske kirke fortsatt har en privilegert posisjon i samfunnet. Kirken er tjent med å erkjenne dette og forvalte sin makt til beste for fellesskapet. Sett utenfra har Den norske kirke flere privilegier enn man ser innenfra. Kirken må være mer bevisst at den representerer en majoritet og at majoritetsmakt oppleves annerledes for majoriteten enn for minoritetene. Derfor er det viktig å lytte til andres oppfatninger av Den norske kirke. Da blir ikke kirken majoritetsblind, men heller ikke så ydmyk at vi trekker oss tilbake. Den norske kirke vil bli testet på sin posisjon ut fra hvordan vi opptrer overfor andre mindre privilegerte tros- og livssynssamfunn. Vi må ikke bli fanget av historien på måter som passiviserer oss, og vi må ikke hvile i forestillingen om at «kirken *har* gjort så mye godt». Det er hva vi gjør i dag og framover som er avgjørende

Majoritet og minoritet er tvetydige begreper. Det handler ofte om tallmessige forhold, men ikke alltid. Den norske kirke har utvilsomt en majoritetsposisjon og stor makt med sine 3,5 millioner medlemmer. Men for den enkelte kristne oppleves det ikke nødvendigvis slik. Eleven som er den eneste kristne i klassen, eller de to kristne på jobben, opplever seg trolig som en minoritet. Menighetskjernens aktive utgjør en minoritet i de fleste lokalsamfunn. Bedehusbevegelsen har tradisjonelt opplevd seg som en motkultur, i opposisjon til den statlige kirkemakten. Det er mange grupper innad i Den norske kirke som har kjent på minoritetsmakten og som har utgjort en intern motkultur, dette gjelder både konservative og liberale grupperinger. Man må derfor skille mellom Den norske kirkes institusjonelle maktposisjon i samfunnet og medlemmenes opplevelser av å være majoritet eller minoritet. Den norske har alltid levd i spenningen mellom å være statsmaktens allierte og kritiker. Dette gjelder både kirken som institusjon og medlemmene.

Minoritetsgrupper kan også få større oppmerksomhet og innflytelse enn den tallmessige oppslutningen skulle tilsi. Human-Etisk Forbunds medlemmer utgjør om lag 3 % av befolkningen, men organisasjonen har hatt stor innflytelse i tros- og livssynsdebattene. Det er svært få jøder i Norge, men de har dyktige talspersoner som lyttes til av media og politikere. Ut fra media skulle man tro at muslimer var en stor og innflytelsesrik gruppe i Norge, men medlemmer i muslimske menigheter utgjør snaut 4%. Dette nevnes for det påvirker samarbeidet mellom ulike tros- og livssynssamfunn og folk og medias oppfatninger av likestilling og særstilling. Og ikke minst angår dette politikernes håndtering av tros- og livssynsfeltet.

Den norske kirke bør bli enda mer bevisst sin egen posisjon og rolle. Kirken må drøfte når det er rett og rimelig å trekke seg tilbake og i så fall på hvilken måte – og i hvilke tilfeller det er tjenlig og rimelig at kirken ikke gir fra seg den plass den har i dag. Dette gjelder både på nasjonalt nivå og i lokalsamfunn. Human-Etisk Forbund har for eksempel kritisert at NRK sender søndagsgudstjenester på TV ut fra argumentet om at andre tros- og livssynssamfunn ikke har mulighet til å tilby NRK noe tilsvarende. Bør kirken kuttes ut fordi andre trossamfunn ikke har ressurser til å tilby gudstjenester? Et annerledes eksempel er da menighetsbarnehagene knyttet til Den norske kirke kom godt ut i de foreslåtte endringer i offentlige støtteordninger, mens andre kirkers barnehager fikk problemer. Det hadde vært ønskelig at Den norske kirke hadde et solidarisk minoritetsblikk og kjempet også for de mindre kirkesamfunnene

Hvem forholder myndighetene seg til?

Fortsatt inviteres ofte Den norske kirke når det offentlige innbyr til fest og nasjonale jubileer og markeringer. Eksempler på dette er by-jubileer, 17. mai-komiteer, åpning av årlige festivaler, større kulturarrangementer og nasjonale minnesmarkeringer. Oslo domkirke inviterer til gudstjeneste ved Stortingets åpning, etter ønske fra Stortinget (som for øvrig har en egen stortingsprest), og Kongehuset inviterer biskoper ved enkelte anledninger. Til slutt kan det nevnes at Sjømannskirken har avtale med Utenriksdepartementet om beredskap i utlandet på vegne av alle nordmenn.

Men i økende grad ser offentlige myndigheter Samarbeidsrådet som representant for alle tros- og livssynssamfunn (inkludert Den norske kirke). Man kan merke en berøringsangst og frykt for å diskriminere, og da løses dette enten ved at ingen tros- og livssynssamfunn inviteres eller kun Samarbeidsrådet, i noen tilfeller også Norges Kristne Råd. Vi har sett en del tilfeller de siste årene hvor Den norske kirke ikke lenger er selvstendig gjest, men representert gjennom paraplyorganisasjonene, på lik linje med andre trossamfunn. Det kan stilles spørsmål ved om dette er rimelig. Er det «likebehandling» når Den norske kirke og for eksempel Sikh-samfunnet har samme representasjon ved en nasjonal markering? Eller er dette et ønskelig uttrykk for et mangfoldig samfunn? Praktiseres likebehandling ved å behandle svært ulike størrelser likt?

I denne sammenheng kan det også nevnes at departementene i økende grad sender høringer kun til Samarbeidsrådet og Norges Kristne Råd, der de tidligere bare, eller også, sendte til Den norske kirke. I dag må kirken selv oppsøke aktuelle høringer for å kunne sende egne høringssvar.

Når andre tar plass på bekostning av Den norske kirke og blir mer lyttet til og sett, så kan man velge å oppfatte dette som positivt. Det er rett og slett rimelig at paraplyorganisasjonene får større plass, de må ikke oppfattes som en trussel mot Den norske kirkes stilling. Kirken bør øve seg i å se seg inkludert og representert gjennom

organisasjoner kirken er medlem i. En trygg og raus folkekirke møter andre med åpenhet og samarbeid. En ansvarsfull kirke bruker sine rike ressurser på ulike geografiske nivåer for å bygge et godt samfunn for alle. En økumenisk og dialogorientert kirke er ikke en selvopptatt og innadvendt kirke, men en del av sivilsamfunnet som søker samarbeid bredt med andre. En inkluderende kirke synliggjør troens positive virkning gjennom dialog og fellesskap på tvers og har åpne beslutningsprosesser.

6.4 Tros- og livssynsfriheten under press

Tros- og livssynsfriheten er under press i dagens verden. Dette merkes på noen måter også i Europa og Norge. Vi må være årvåkne for innskrenkninger av tros- og livssynsfriheten. Det er godt kjent at myndighetene la restriksjoner på tros- og livssynsfriheten under Corona-pandemien, ut over det som var nødvendig og rimelig. Det har vært flere tilfeller hvor kommuner har vegret seg for å gi økonomiske støtte til religiøse aktiviteter som man mener strider med samfunnets fellesverdier, som oftest handler det om kjønn og seksualitet. Trossamfunnslovens kriterier for å nekte støtte er også noe som stadig er oppe til debatt, nå sist i forbindelse med revidering av loven.

Visjonen om et livssynsåpent samfunn, som ser ut til å ha allmenn oppslutning i politisk miljøer, er ingen garanti for at myndighetene faktisk legger til rette for tros- og livssynsutøvelse. Vi har tidligere vært inne på politikeres berøringsangst og manglende kunnskap om religion. Det er ikke uvanlig at livssynsåpent forstås som livssynsnøytralt og at en slik forståelse legges til grunn for å hindre eller begrense religiøse uttrykk i det offentlige rom. Rektorer som argumenterer med at troende elever ikke kan ha bønnemøte i skolens lokaler fordi de er livssynsnøytrale, respekterer ikke elevenes rett til å utøve sin tro også på sin arbeidsplass. Eventuell begrensning må gis praktiske begrunnelser og ikke vise til at skolen er nøytralt område.

Vi merker oss også at enkelte politiske partier argumenterer med redusert eller bortfall av offentlig økonomisk støtte til tros- og livssyn, fordi de ikke ser det som myndighetene oppgav å finansiere dette. Det er ingen rettighet å få offentlig støtte, men den norske finansieringsmodellen er uttrykk for at myndigheter anerkjenner verdier av tros og livssyn, både for enkeltmenneske og samfunnet. Offentlig finansiering kan også ses i lys av Grunnlovens bestemmelse om at staten skal «understøtte» Den norske kirke og andre tros- og livssynsamfunn.

Den norske kirke har ansvar for å bidra til at staten ivaretar tros- og livssynsfriheten. Vi bidrar til et moralsk forfall dersom vi ikke tar det ansvaret. Kirkemøtet i 2014 uttalte at:

Som trossamfunn har kirken et særlig ansvar for å sikre alle menneskers rett til å ha en religiøs tro, til ikke å tro og til å skifte tro. Retten til religions- og livssynsfrihet er under press. Som kirke har vi et særlig ansvar for å forsvare religions- og livssynsfriheten nasjonalt og internasjonalt. Kirken skal ha et særlig fokus på områder der hvor livssynsminoriteter utsettes for grove menneskerettighetsbrudd. Dette arbeidet styrkes gjennom økumenisk samarbeid og interreligiøs dialog.⁷⁷

Den norske kirke ved Mellomkirkelig råd har et stort engasjement for trosfrihet, både i Norge og andre deler av verden gjennom samarbeidet med bla. Stefanusalliansen, Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet og de internasjonale økumeniske organisasjonene.

6.5 Oppsummering og anbefalinger

Dersom vi ønsker å opprettholde et samfunn hvor religiøsitet, åndelighet og samtaler om eksistensielle spørsmål er levende, må tros- og livssynssamfunnene samarbeide, ikke for å «rettferdiggjøre» den offentlige finansieringen, men for å lage et samfunn som er godt for alle. Sammen skal vi holde staten forpliktet på tros- og livssynsfriheten og på Grunnlovens bestemmelser om at tros- og livssynssamfunn skal «understøttes» av staten.

Den norske kirke har mer enn 30 års god erfaring med tros- og livssynsdialoger og økumenisk samarbeid. Slikt samarbeid vil bli enda viktigere i årene som kommer, for det er bare i fellesskap vi kan realisere visjonen om et livssynsåpent samfunn. I møte med sekularisering, kunnskapsløshet og skepsis til religion og tegn til innskrenkinger av tros- og livssynsfriheten, må vi stå sammen. Den norske kirke trenger de andre, og de trenger kirken. Og ikke minst trenger samfunnet at tros- og livssynssamfunnene fortsatt har en rettmessig plass i små lokale og større nasjonale fellesskap, til glede for enkeltpersoner og samfunn..

Men Den norske kirke trenger å formulere en ny selvforståelse i relasjon til andre kristne kirkesamfunn og ulike tro- og livssynssamfunn. Selvforståelsen må være tuftet på kirkens identitet som en kristen kirke og på kirkens oppdrag. En god start er at Kirkerådet gjør seg kjent med Norges Kristne Råd og Samarbeidsrådets strategier for de kommende år og ser sine egne planer og strategier i lys av disse.

13. Den norske kirke må tydeliggjøre sin visjon for et «livssynsåpent samfunn». Kirkerådet oppfordres til å utarbeide en overordnet tros- og livssynspolitik, som inkluderer både forholdet til myndighetene og samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn.

⁷⁷ Den norske kirke og menneskerettighetene, [KM-sak 7/14](#)

14. Den norske kirke må styrke og prioritere økumenisk samarbeid og tros- og livssynsdialoger, både på nasjonalt og lokalt nivå. Norges Kristne Råd og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn bør bli enda viktigere samarbeidspartnere.
15. Den norske kirke har, på grunn av sin posisjon og ressurser, en moralsk plikt og et særlig ansvar for å påse at myndighetene ivaretar tros- og livssynsfriheten for alle. Mennesker med ulik tro og livssyn må sikres sin rettmessige plass i samfunnet. Den norske kirke må utvise raushet, dele av sin kompetanse og samarbeide nært med andre tros- og livssynssamfunn for å bygge et samfunn som er godt for alle.

Spørsmål til refleksjon og samtale

1. Hva skjer om Den norske kirke ikke samarbeider med andre tros- og livssynssamfunn?
2. Hvordan kan Kirkerådet utvikle rutiner for å samordne kirkens strategier og planer med NKR og STLs planer?
3. Hvordan kan menigheten initiere samarbeid med relevante tros - og livssynssamfunn i soknet?
4. Finn eksempler på at tros -og livssynsfriheten er truet i dagens Norge og drøft hva kirken kan gjøre med det.
5. Hvilke organisasjoner finnes i lokalsamfunnet som menigheten ennå ikke har vurdert som en aktuell arbeidspartner? Tilsvarende spørsmål kan stilles til Kirkerådet på nasjonalt nivå.

Vedlegg

Utvalgsmedlemmer

Andreas Andersen	Kirkeverge, Kristiansand (utvalgsleder) (tidligere generalsekretær i Misjonsalliansen)
Ingrid Elise Sigmundstad	Virksomhetsleder KFUK-KFUM, Forandringshuset Norge (nestleder)
Risten Turi Alexandersen	Avdelingsleder Sametinget, (tidl. generalsekretær i Samisk Kirkeråd)
Harald Hauge	Sokneprest, Røros (tidl.medl. av Nidaros BDR og Mellomkirkelig råd)
Ida Marie Høeg	Professor, religions sosiologi, Universitetet i Agder
Åshild Mathisen	Partner i Hodejegerne, (tidligere partner i Try)
Kristian Øgaard	Vikarprest, Nedre Romerike prosti og praksisleder ved NLA, (tidligere leder av Acta -Normisjon)
Jørn Øyrehagen Sunde	Professor, rettshistorie, Universitetet i Oslo (fram til 24.10.2023)
Amanda Anwar	Kampanjerådgiver, medl. i DNK-ungdomsutvalg (tidl. medlem i Oslo BDR) (fram til 02.05. 2024)

Hovedsekretær har vært fagdirektør Berit Hagen Agøy.

Arbeidsform og møter

Utvalget startet sitt arbeid i mars 2023 og avsluttet det i august 2024

Utvalget har følgende møter:

3. mars 2023	Fysisk dagsmøte
5. mai 2023	Fysisk dagsmøte
20. oktober 2023	Fysisk dagsmøte
3. januar 2024	Teamsmøte
15. februar 2024	Fysisk dagsmøte
22. mars 2024	Teamsmøte

3. mai 2024 Fysisk dagsmøte
20. juni 2024 Teamsmøte
20. august 2024 Teamsmøte

Utvalget har møtt:

Ingrid Vad Nilsen	Direktør, Kirkerådet
Kristin Gunleiksrud Raaum	Leder, Kirkerådet
Sturla Stålsett	Professor, MF, leder av «Stålsettutvalget»
Ingrid Rosendorf Joys	Generalsekretær STL
Erhard Hermansen	Generalsekretær NKR
Trond Enger	Generalsekretær HEF
Per Sigurd Sørensen	Tidligere ordfører i Kristiansand, H
Øyvind Håbrekke	Bystyrerepresentant i Oslo, KrF

Foto på forsiden: Kirkerådet